

Petr VOREL

Císařská volba a korunovace ve Frankfurtu nad Mohanem roku 1612 a česká účast na těchto událostech

Abstract: *The author deals with the festivities of imperial election and coronation in Frankfurt am Main in May and June 1612 that brought to the imperial throne Bohemian king Matthias of Habsburg. He analyses political situation at that time and focuses on representative and political treatises that were published in connection with these events all around Europe. The election of king Matthias is explained as a victory of Protestant imperial estates. The author works also with two kinds of sources that have not been used before – a very detailed accommodation list of the Matthias' court and a very large documentation of the preparation of the Matthias' journey that is preserved in the registry of Bohemian court chancellery (Böhmische Hofkanzlei). Both the sources are minutely analysed and then published as appendices of the article. Finally, the author reflects the role of highest Bohemian chancellor (Obersthofkanzler) Zdenko Adalbert Popel of Lobkowitz in the king's delegation that seems to be very illogical according to the previous tense relationship between Lobkowitz and Matthias. He comes to conclusion that Lobkowitz's extraordinary position in the royal suite was closely related to the political interests of the Spanish court and it was perhaps one of the conditions that were necessary to be done to change former negative Spanish attitude towards Matthias' imperial candidacy.*

Keywords: *Frankfurt am Main – 1612 – king Matthias – imperial election – imperial coronation – Czech nobility – journey to diet – Zdenko Adalbert Popel of Lobkowitz – monarchical representation – political situation – Reichshofkanzlei – monarchical residence – Prague*

Do Frankfurtu nad Mohanem se před čtyřmi stoletími, v květnu a červnu roku 1612, sjel výkvět středoevropské aristokracie. Jednak proto, aby sedm kurfiřtů rozhodlo, kdo se stane novým vládcem Římsko-německé říše, jednak proto, aby pak všichni společně šťastnou a jednomyslnou volbu a na ni navazující císařskou korunovací náležitě oslavili. Z hlediska středoevropských poměrů to byla v obou případech situace zcela neobvyklá.

V prvním případě šlo o samotnou volbu, jejíž výsledek se ještě několik měsíců před samotným volebním aktem jevil jako značně nejistý. Takovou situaci už několik generací politiků nezažilo; nikdo si nemohl pamatovat, co taková změna může přinést. Vládce říše se naposledy volil téměř před čtyřiceti lety a to byla (stejně jako všechny předchozí podobné události, počínaje rokem 1530) jen volba *vivente imperatore*, tedy rozhodování o následníkovi trůnu ještě za života vládnoucího císaře, kdy byl „ve hře“ vždy jen jeden kandidát (syn nebo bratr vládnoucího císaře).

V druhém případě šlo o to, že se v roce 1612 do Frankfurtu sjeli zástupci všech částí tehdy znepřáteleného politického spektra a dokázali spolu jednat, aniž by se navzájem pohádali a zuráželi. To už také nebyla počátkem 17. století úplná samozřejmost. V době stále se zostřujících konfesijních sporů proto působilo setkání všech významných znepřátelených stran v jednom městě, jejich schopnost dohodnout se na volbě císaře i následně okázalé společné oslavy zcela neobvykle. Jako by šlo o předzvěst možných budoucích klidnějších časů.

Tomuto očekávání odpovídala i mimořádná presentace, jaké se frankfurtským událostem roku 1612 dostalo v podobě soudobé zpravodajské publicistiky a následných nakladatelských aktivit. Nikdy dříve v 16. ani nikdy později v 17. a 18. století již volby císařů nevyvolaly tak rozsáhlý a nadšený zájem na tak širokém evropském teritoriu, jako ona událost roku 1612. Ta se totiž současníkům jevila jako přelom v politických dějinách střední Evropy, kterým se v životě obyvatel této části světa otvírá nová mírová kapitola.

Toto zdání však bylo klamné, jak se ukázalo již několik měsíců poté, co se mocní tehdejšího světa z Frankfurtu rozjeli domů. Dramatické události druhé poloviny druhé dekády 17. století pak vzpomínky na těch několik týdnů euforie z očekávání nastávajících skvělých časů odsunuly v zapomnění.

Z roku 1612 tak frankfurtský volební sněm především připomínají skvělé dobové dokumentační ilustrace a soupisy ceremonií, působící na čtenáře před čtyřmi stoletími i dnes bohatou okázalostí a zdáním existence jakéhosi pevného systému, ve kterém mělo všechno svoje místo. Jako vzorová festivity, prezentující symboliku panovnické moci.¹

Festivity, spojené s uváděním středověkých či raně novověkých vladařů na trůn (ať už se jednalo o vládu dědičnou či volenou), jsou předmětem dlouhodobého badatelského zájmu v zahraničí² a v uplynulých dvou desetiletích i v historiografii domácí. Tento trend

1 Obrazová dokumentace, vzniklá v souvislosti s frankfurtskými slavnostmi roku 1612, představovala svou formou i rozsahem natolik výrazný fenomén, že se stala typologickým předobrazem výtvarného ztvárnění ceremonií a festivit, spojených se všemi následnými císařskými volbami a korunovacemi 17. a první poloviny 18. století. Viz Franz MATSCHE, *Frühneuzeitliche Kaiserkrönungen und ihre Darstellung in der Kunst*, in: Hainz Schilling – Werner Heun – Jutta Götzmann (Hgg.), *Heiliges Römisches Reich Deutscher Nation 962 bis 1806 – Altes Reich und Neue Staaten 1495 bis 1806* (Essays), Dresden 2006, s. 243–256, zde zvláště vyhodnocení na s. 250–251.

2 Z novější zahraniční literatury přináší široký pohled na tuto problematiku (přesahující středoevropské měřítko) obsáhlý sborník, vzniklý jako jeden z výstupů vědeckého projektu *Ritualdynamik*, řešeného na univerzitě v Heidelbergu. Viz Marion STEINICKE – Stefan WEINFURTER (Hgg.), *Investitur- und Krönungsrituale (Herrschaftseinsetzungen im kulturellen Vergleich)*, Köln – Weimar 2005. Pro raně novověkou Římsko-německou říši zde shrnuje výsledky dosavadního výzkumu Harriet RUDOLPH, *Kontinuität und Dynamik – Ritual und Zeremoniell bei Krönungsakten im Alten Reich (Maximilian II., Rudolf II. und Matthias in vergleichender Perspektive)*, in: tamtéž, s. 377–399. Na výzkum zákonitostí kontinuity panovnické moci a její vnější presentace se dlouhodobě zaměřuje i badatelské centrum v Mohuči, nejnověji viz Ludolf PELIZAEUS (Hg.), *Wahl und Krönung in Zeiten des Umbruchs*, Frankfurt am Main – Berlin – Bern – Bruxelles – New York – Oxford – Wien 2008. Politické souvislosti raně novověkých říšských voleb a korunovací zde shrnuje Rolf DECOT, *Umbruch durch Reformation!*

je vcelku logický a souvisí do jisté míry i se vznikem poměrně širokého badatelského proudu, (rozvíjeného v nedávné době zvláště na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích),³ který přináší mimo jiné i cenné doklady o utváření určitých společenských a dvorských standardů, provázejících ve středoevropském prostředí vladařské volby, intronizace, korunovační slavnosti, příjezdy panovníka a podobné vnější projevy deklarace panovnické moci.⁴

V českém prostředí se pochopitelně vždy těšily největšímu zájmu slavnosti, spojené s nastolováním nového českého krále, včetně pražské korunovační jízdy Ferdinanda I. Habsburského roku 1527. První velkou raněnovověkou slavností nového typu, při níž organizátoři využili do té doby neobvyklých scénických prvků, ohňostrojů a bohatě zdobených dočasných slavnostních architektonických konstrukcí, se však stal až po více než třiceti letech příjezd téhož krále (zároveň však čerstvě zvoleného císaře) Ferdinanda I. do Prahy roku 1558. Proto se tato událost, vnímaná i domácím publikem jako záležitost zcela mimořádná, dočkala velkého ohlasu a i po několika desetiletích byla opakovaně připomínána jako výjimečná forma symbolické presentace panovnické moci.⁵ Od druhé poloviny 16. století se pak festivity tohoto typu staly běžnou součástí společenského a politického života, od které se očekávala určitá úroveň technického a uměleckého provedení a presentace obecně srozumitelných figurálních, obrazových a textových symbolů panovnické reprezentace.

Po dlouhá údobí českých dějin byl však král český zároveň také králem či císařem římským, ať již se jednalo o středověké období lucemburské dynastie na českém trůnu, kdy byly české země integrální součástí Svaté říše římské, nebo o období raně novověké, kdy již země Koruny české k nově formované Římsko-německé říši od konce 15. století nepříslušely.

Geistliche Kurfürsten und Päpste angesichts fortschreitender Säkularisierung des Kaisertums, in: tamtéž, s. 65–88.

- 3 Zdeněk VYBÍRAL, *Politická komunikace aristokratické společnosti českých zemí na počátku novověku*, České Budějovice 2005, zvl. kap. II. 1. 3 Korunovační slavnosti a symbolická komunikace, s. 97–119. V širších souvislostech též viz Václav BŮŽEK a kol., *Společnost českých zemí v raném novověku. Struktury, identity, konflikty*, Praha 2010; dále Jiří HRBEK, *Panovnický ceremoniál a rituál v historickém bádání začátku 21. století*, Český časopis historický 108, 2010, s. 496–518 a TÝŽ, *České barokní korunovace*, Praha 2010.
- 4 Ve vztahu k říšským volbám a korunovacím českých králů představuje v domácím prostředí dosud nejvýznamnější příspěvek, shrnující tuto problematiku v širším chronologickém záběru, obsáhla monografie, kterou nedávno zveřejnil Jiří KUBEŠ, *Trnitá cesta Leopolda I. za římskou korunou (1657–1658). Volby a korunovace ve Svaté říši římské v raném novověku*, České Budějovice 2009.
- 5 Nejnověji k následné interpretaci pražské slavnosti roku 1558 viz Petr VOREL (ed.), *Dějiny evropského světa 1453–1576 (Historický obraz počátku raného novověku v pojetí Daniela Adama z Veleslavína který českému čtenáři předložil v druhém českém vydání Kroniky světa Jana Kariona roku 1584)*, Praha 2008, s. 38–39; v ediční části s. 149–176.

I v této době však s sebou účast českého krále (jakožto jednoho z kurfiřtů) na říšských volebních sněmech či samotná říšská korunovace krále českého přinášely obvykle jak potřebu přítomnosti šlechticů z českých zemí, kteří zastávali dvorské funkce, tak i společensky žádoucí doprovod urozených stavovských osob. Jejich počet byl pečlivě sledován a vnímán nejen jako symbolický projev panovnické moci, ale i jako faktický doklad panovníkova vlivu a mocenského postavení v zemích, kterým vládl. Proto se i v předbělohorském období obvykle vždy účastnila určitá skupina domácích šlechty takových festivit, spojených s vládou českého krále v říši. V případě českých zemí však nikdo ze šlechticů, kdo nebyl vázán služebnou povinností, českého krále na takovou cestu (ani na říšský volební sněm či královu vlastní císařskou korunovaci) doprovázet z povinnosti nemusel. A pokud se někdo z domácích šlechticů ke královskému doprovodu na takovou cestu připojil, činil tak na vlastní náklady, což nebylo nic levného.

Proto podle mého názoru i jen samotné personální složení skupiny domácích šlechticů, provázejících českého krále o své vůli do říše, má poměrně vysokou vypovídací hodnotu a může být použito jako pramenný zdroj v rámci interpretace domácích společenských, politických a mocenských poměrů jak v době konání příslušné akce, tak i v obdobích, která jí bezprostředně předcházela a následovala.

Ona spektakulární složka podobných festivit, která je z důvodů společenských musela provázet a měla i stálá a očekávaná pravidla (podobně jako politicky motivované festivity v moderní době), měla sice svou vizuálně mimořádně působivou úlohu symbolickou, ale podle mého názoru vždy byly podstatnější samotné mocensko-politické aktivity, pro které ony festivity vytvářely dobově a kulturně podmíněné a společensky očekávatelné kulisy.

Za těmito kulisami se odehrávaly děje, které přes vnější podobnost jednotlivých korunovačních průvodů, výzdoby alegorických bran či houfů krojovaných řemeslníků či literátských pěveckých chórů, tvořících špalíry průvodům vystrojených dvořanů, měly svoji individuální dynamiku a obsah, vycházející z konkrétní politické dobové situace. A ta byla v době císařské volby roku 1612 zcela neobvyklá a pro další vývoj Římsko-německé říše, potácející se již několik let na hraně velkého vnitřního válečného konfliktu, velmi podstatná.

Pro současníky se ona volba jevila být odpovědí na otázku, do jaké míry dokáže v praktické říšské politice prosadit své zájmy především diplomacie španělská, jejíž pozice objektivně vzato vykazovaly na přelomu první a druhé dekády 17. století výrazné oslabení. Mocenská převaha v říši se přikláněla na stranu protestantských knížat a tak se nakonec jevily i výsledky frankfurtské volby, po níž na římsko-německý trůn dosedl český a uherský král Matyáš II. (jako císař Matyáš I.). Tedy kandidát, jehož zvolení podporovala protestantská opozice v říši i její zahraniční spojenci.

Z hlediska historického výzkumu představuje frankfurtská volba a korunovace roku 1612 téma, které se těší relativně malému zájmu. Jediná samostatná pramenně podložená práce na toto téma vznikla před více než sto lety.⁶ V širších souvislostech nemohl kontext císařské volby pochopitelně pominout autor monografie o Matyáši Habsburském.⁷ V diplomové práci, zabývající se problematikou říšské politiky císaře Matyáše I. v předvečer třicetileté války a obhájené roku 1996 na vídeňské univerzitě, se Thomas Dammelhart samotnou císařskou volbou a jejími politickými souvislostmi zabýval jen povrchně; hlavně se zaměřil na věcný popis následnosti předvolebních jednání mezi královými diplomaty a jednotlivými kurfiřty.⁸ Otázkou české účasti na volbách středověkých a raně novověkých císařů se pak v poslední době asi nejvíce zabýval v rámci své disertace (obhájené na univerzitě v Mohuči roku 2001) německý historik Alexander Begert. Účasti českého krále Matyáše II. jako jednoho z kurfiřtů na frankfurtské volbě roku 1612 však věnoval z hlediska celkové koncepce jeho obsáhlé knihy jen okrajovou pozornost a sledoval především otázku neúspěšné snahy Matyášových diplomatů o aktivní vstup do kolegii kurfiřtů.⁹

V obecnějších historických pojednáních, zahrnujících počátek 17. století, se problematika frankfurtské volby roku 1612 objevuje obvykle jen jako věcné konstatování jejího výsledku, neb je v politických dějinách střední Evropy vcelku logicky zastíněna událostmi blízkých let 1608–1611 a 1617–1618, ať již se autoři zabývají dějinným vývojem Římsko-německé říše¹⁰ či habsburské monarchie.¹¹

-
- 6 Leo WILZ, *Die Wahl des Kaisers Matthias*, Würzburger Studien zur Geschichte des Mittelalters und der Neuzeit Heft 4, Leipzig 1911.
 - 7 Bernd RILL, *Kaiser Matthias (Bruderzwist und Glaubenskampf)*, Graz – Wien – Köln 1999; problematika říšské volby a korunovace je zde pojednána v rámci kapitoly XIV. „Am Ziel des Ehrgeizes“ na s. 195–213. Tato práce však neobsahuje standardní pramenný poznámový aparát.
 - 8 Thomas DAMMELHART, *Die Reichspolitik Kaiser Matthias' – „Krisenmanagement“ am Vorabend des Dreissigjährigen Krieges*, Diplomarbeit zur Erlangung des Magistergrades an der Geisteswissenschaftlichen Fakultät der Universität Wien, Wien 1996 (nevydaný rukopis; ÖNB Wien, sign. 1.493.907-C.Neu), zde kap. 3.3 Die „Wahl des Matthias zur römischen König“ na s. 29–35.
 - 9 Alexander BEGERT, *Böhmen, die böhmische Kur und das Reich vom Hochmittelalter bis zum Ende des Alten Reiches (Studien zur Kurwürde und zur staatsrechtlichen Stellung Böhmens)*, Husum 2003, k diplomatickým aktivitám, souvisejícím s frankfurtskou volbou, zde na s. 357–361.
 - 10 Alfred KOHLER, *Das Reich im Kampf und die Hegemonie in Europa 1521–1648*, München 1990, s. 92–94; Georg SCHMIDT, *Geschichte des Alten Reiches (Staat und Nation in der Frühen Neuzeit 1495–1806)*, München 1999, s. 120–149; Friedrich HEER, *The Holy Roman Empire*, London 2002, s. 199–201.
 - 11 Stephan VAJDA, *Felix Austria (Eine Geschichte Österreichs)*, Wien 1980, s. 281; Thomas WINKELBAUER, *Ständefreiheit und Fürstenmacht (Länder und Untertanen des Hauses Habsburg im konfessionellen Zeitalter)*, Österreichische Geschichte 1522–1699, Teil 1–2, Wien 2003, zde sv. 1, s. 372–376.

V domácí historiografii byla dosud vůbec věnována osobnosti Matyáše Habsburského a jeho historické úloze relativně malá pozornost,¹² což je opět logické s ohledem na mimořádný význam časově blízkých událostí doby rudolfinské a následného českého stavovského povstání. Přesto se ukazuje, že právě nová interpretace dějinných procesů, probíhajících v průběhu krátkého období vlády krále a císaře Matyáše Habsburského, může podstatnou měrou posunout pohled na příčiny vzniku krizové situace, která vyústila v roce 1618 v české stavovské povstání. Vedle přesnější analýzy vnitropolitického vývoje, akcelerovaného úvěrovou krizí panovnického rozpočtu,¹³ bude také možné upřesnit určité vztahové vazby, související s úsilím českých protestantských stavů o opětovné státoprávní začlenění českých zemí do Římsko-německé říše v průběhu první a druhé dekadý 17. století. A pro toto téma je podstatné také dění bezprostředně předcházející císařské volbě krále Matyáše Habsburského i samotné frankfurtské slavnosti roku 1612.

Dosavadní přínos české historiografie k interpretaci frankfurtské volby roku 1612 také není nijak valný. V širších zpracováních dějin tohoto období je obvykle jen zmínka o Matyášově postupu i na císařský post, jako by se jednalo vcelku o samozřejmé a logické vyústění předchozího vývoje, který probíhal jaksi mimovolně a s vnitropolitickým vývojem českým nijak zvlášť nesouvisel.¹⁴ Takto se ostatně celá ta záležitost asi jevila i většině tehdejších českých obyvatel (jak se pokusím níže doložit), pokud už se vůbec o říšskou politiku zajímali. Na existenci dosud neznámých pramenů, týkajících se české účasti na volebním sněmu a říšské korunovaci ve Frankfurtu nad Mohanem roku 1612, jsem jen upozornil před několika lety v šířeji koncipované publikaci (včetně edičního zpřístupnění části z nich);¹⁵ nejnověji toto téma významně obohatil v kontextu rodinného života českého kancléře Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic severočeský archivář Petr Kopička.¹⁶

Dosud opomíjená otázka vztahu mezi českými dějinami a říšskou volbou roku 1612 je však s odstupem čtyř staletí velmi zajímavá z několika důvodů. Tato akce se konala v době bezprostředně následující po mimořádně nebezpečném a složitém období vnitropolitických sporů let 1608–1611, které celé soustátí habsburské primogenitury (a uvnitř něj

12 V domácím prostředí nejnověji viz Petr VOREL, *Matyáš II.*, in: Marie Ryantová – Petr Vorel (red.), *Čeští králové*, Praha – Litomyšl 2008, s. 349–363.

13 Petr VOREL, *Zwycięzcy i pokonani w walce o spłatę długów władcy w Czechach w 1615 roku*, in: Wojciech Iwańczak – Dariusz Karczewski (red.), *Zwycięzcy i przegrani w dziejach średniowiecznych i wczesnonowożytnych Czech i Polski*, Kraków 2012, s. 209–218.

14 Např. Petr VOREL, *Velké dějiny země Koruny české VII. (1526–1618)*, Litomyšl – Praha 2005, s. 453–461.

15 Petr VOREL, *Říšské sněmy a jejich vliv na vývoj země Koruny české v letech 1526–1618*, Pardubice 2005, s. 104–107, ediční část s. 159–161, 179–180.

16 Petr KOPIČKA, *Listy Zdeňka Vojtěcha z Lobkovic sestře Johance z Lobkovic z roku 1612 („Lux in tenebris“ poznání světa rodiny nejvyššího českého kancléře, 1609–1617)*, Sborník archivních prací 62, 2012, č. 1, s. 41–82.

i země Koruny české) dovedly jak k vnitřní státoprávní nestabilitě, tak na okraj domácí války.¹⁷ Další důležitou souvislostí této akce je skutečnost, že její přípravy se konaly v průběhu krátkého období, kdy panující král český nebyl zároveň vládcem v říši. Po nucené abdikaci Rudolfa II. na český královský trůn byl novým českým králem (již bez zvláštní volby jakožto „čekanec trůnu českého“ podle znění tzv. Libeňské smlouvy z roku 1608) korunován Matyáš Habsburský (23. května 1611), který v říši v té době ještě nevládl. Proto jsou obsah i forma politických jednání, která Matyáš jako král český vedl (nejsa ještě vládcem v říši), důležitým argumentem i v rámci odborné diskuse o míře státoprávního propojení českých zemí s Římsko-německou říší, v níž se názor současných věcně relevantních střeoevropských historiografií (české na straně jedné a německé a rakouské na straně druhé) většinou liší.¹⁸

O výrazné posílení svého formálního postavení v rámci říšské politické scény se král Matyáš pokoušel hned od své české korunovace v květnu 1611, a to především snahou o zajištění své účasti (jakožto krále českého a jednoho z kurfiřtů) na jednáních kolegia kurfiřtů.¹⁹ Tato jednání probíhala v 16. století jak samostatně na zvláštních (byť nepravidelných) zasedáních (tzv. kurfiřtských sněmech, v němčině nazývaných „Kurfürstentag“), nebo v rámci jednání samostatné kurie říšského sněmu.²⁰ I když však byl Matyáš českým králem od května 1611, nebyl přizván ani na jednání kolegia kurfiřtů v červnu 1611 v Mühlhausenu, ani v říjnu téhož roku v Norimberku.²¹ Matyáš Habsburský tak těchto zásadních jednání (týkajících se dosti bezprostředně jeho osobních zájmů) osobně přítomen nebyl, a to s odůvodněním, že král český se jednání kurfiřtských sněmů (resp. zasedání kurfiřtské kurie říšského sněmu) účastnit nemá, neboť členem kolegia kurfiřtů není.²²

17 P. VOREL, *Velké dějiny VII. (1526–1618)*, s. 411–452; historická rekonstrukční mapa „Rozpad habsburského soustátí v letech 1601–1611“, tamtéž s. 434. Nejnověji viz Václav BŮŽEK (Hg.), *Ein Bruderzwist im Hause Habsburg (1608–1611)*, České Budějovice 2009.

18 Nejnověji tuto problematiku shrnuje Petr VOREL, *Die Länder der böhmischen Krone und das Heilige Römische Reich in der Frühen Neuzeit*, in: Jiří Pešek – Petr Vorel (Hgg.), *Neue tschechische Interpretationen der Fragen des tschechisch-deutschen Zusammenlebens (47. Deutscher Historikertag / Dresden 2008 – Die Vortragende der tschechischen Gastsection)*, Magdeburg 2011, s. 21–32.

19 Hlavní diplomatické prameny říšské provenience, týkající se těchto jednání, vydal v edici Anton CHROUŠT (Hg.), *Vom Einfall des Passauer Kriegsvolks bis zum Nürnberger Kurfürstentag*, Briefe und Akten zur Geschichte des Dreissigjährigen Krieges in den Zeiten des vorwaltenden Einfluss der Wittelsbacher, IX. Band, München 1903. Argumenty krále Matyáše, proč by měl být účasten jednání kolegia, shrnuje instrukce z 6. 6. 1611, kterou vydal svým zástupcům, vyslaným na kurfiřtský sněm do Mühlhausenu, viz tamtéž, č. 266, s. 610–616.

20 Axel GOTTHARD, *Säulen des Reiches (Die Kurfürsten im frühneuzeitlichen Reichsverband)*, Teilband 1: Der Kurverein – Kurfürstentage und Reichspolitik, Husum 1999, s. 86–98.

21 L. WILZ, *Die Wahl*, s. 46–61, kap. II/2, Der Kurfürstentag zu Nürnberg.

22 Winfried DOTZAUER, *Die deutschen Reichskreise in der Verfassung des Alten Reiches und ihr Eigenleben (1500–1806)*, Darmstadt 1989, s. 47. Snahu Matyášova diplomata Melchiora Khlesla, který se marně pokoušel kurfiřtské kolegium přesvědčit o tom, že český král jako jeden z kurfiřtů by měl být přijat za trvalého člena kolegia, detailně dokumentuje A. BEGERT, *Böhmen, die böhmische Kur*

V tom bylo postavení českého krále v rámci říšských kurfiřtů výjimečné: v době volby nového vládce říše měl sice právo jako jeden ze sedmi volitelů (kurfiřtů) uplatnit svůj volební hlas (v rámci zvláštního společného volebního zasedání všech sedmi kurfiřtů), ale nebyl členem říšského právního systému, tj. kolegia kurfiřtů na říšském sněmu, kde pravidelně zasedalo jen šest členů (tři kurfiřti svěští, tři církevní). Touto formou byl řešen právní rozpor mezi zněním stále platného základního středověkého říšského zákona (Zlaté buly Karla IV. z roku 1356), který taxativně stanovoval sedm volitelů císaře z řad nejvýznamnějších světských a církevních vladařů v rámci středověké říše (mezi nimi stál král český na prvním místě) na straně jedné, a novým státoprávním uspořádáním říše z konce 15. století na straně druhé. Základy raně novověké říše byly položeny na říšském sněmu ve Wormsu roku 1495,²³ kde bylo zároveň ustaveno kolegium kurfiřtů jako jedna ze tří samostatných sněmovních kurií. Tato kurie však měla od samého počátku své existence jen šest členů; český král Vladislav II. se jejím členem nikdy nestal (ani žádný z jeho následovníků v 16. a 17. století), neboť české země tehdy již nebyly součástí nově utvářené Římsko-německé říše.

Tyto širší státoprávní okolnosti jsem si dovolil připomenout, neboť v době usilovné snahy krále Matyáše o vymezení výhodnějších pozic na říšské politické scéně (v souvislosti s chystanou císařskou volbou) v tehdejší diplomaticko-politické argumentaci zaznívaly. Při oné volbě totiž vůbec nezáleželo na tom, že král Matyáš má politickou podporu většiny stavovských obcí uherských a českých zemí a že je mimořádně oblíben i ve třetina dědičných zemí rakouských, kde vládl. O volbě rozhodovaly hlasy kurfiřtů a ještě politická jednání kolegia kurfiřtů na podzim 1611 (k nimž sám Matyáš připuštěn nebyl) nabízela několik variant řešení, z nichž každé by vedlo ke zcela odlišnému vývoji vnitroříšské politiky.

I po květnu 1611 zůstával *de iure* císařem Rudolf II., ale tuto funkci prakticky nevykonával a říšská administrativa, sídlící v Praze, dlouhodobě nefungovala. Proto ještě za života Rudolfova padlo na výše zmíněném podzimním norimberském jednání kolegia kurfiřtů (v říjnu a listopadu 1611) rozhodnutí, že vzhledem k „nefunkčnosti“ císaře proběhne volba jeho nástupce, který se ujme výkonu faktického vládce říše. Místo a datum volby bylo stanoveno na pondělí 21. května 1612²⁴ ve Frankfurtu nad Mohanem.

und das Reich, s. 358–360; nejnověji A. GOTTHARD, *Säulen des Reiches*, T. 1: Der Kurverein, 6.6 Exkurs 2: der Böhmenkönig als Kurfürst, s. 467–475, zde s. 471–472.

23 Duchhart HEINZ, *Deutsche Verfassungsgeschichte 1495–1806*, Stuttgart 1991.

24 V usnesení kolegia kurfiřtů, přijatého 19. 11. 1611 v Norimberku, je výslovně uveden termín budoucí volby v pondělí po neděli Cantate 1612 dle gregoriánského kalendáře („... *solchen Tag auf Montag nach Sonntag Cantate des neuen Kalenders...*“), tedy 21. 5. 1612, viz Anton CHROUST (ed.), *Der Ausgang der Regierung Rudolfs II. und die Anfänge des Kaisers Mathias*, Briefe und Akten zur Geschichte des Dreissigjährigen Krieges in den Zeiten des vorwaltenden Einfluss der Wittelsbacher, X. Band, München 1906, č. 34 na s. 123–125 (Abscheid des Nürnberger Kurfürstentages). V níže zmíněných

Sám císař Rudolf II. sice v rámci předběžných diplomatických vyjednávání nevylučoval možnost, že tato volba za jeho života proběhne (existoval k tomu i precedens předchozích voleb krále římského *vivente imperatore*; kurfiřti se však shodli, že volba proběhne, ať už císař bude souhlasit, či nikoli),²⁵ ale trval na tom, že český kurfiřtský hlas náleží stále jemu.²⁶ O volební hlas se ovšem ucházel i král Matyáš, který se zároveň nijak netajil svým úsilím zajistit si následnictví po svém starším bratru i v případě vlády v říši. Námitka, že by se český král vůbec neměl o císařskou volbu ucházet právě proto, že mu náleží kurfiřtský volební hlas a o výsledku by tak mohla rozhodnout samovolba,²⁷ nebyla akceptována.

Podzimní zasedání kolegia kurfiřtů roku 1611 nakonec rozhodlo ve prospěch Matyáše Habsburského (jakožto panovníka, který užívá právoplatně titul krále českého, byl králem v Čechách korunován a v zemi skutečně vládne) a potvrdilo jeho právo účastnit se volby nového budoucího vládce říše.²⁸ Tento výsledek sporu o český kurfiřtský hlas byl posledním Rudolfovým neúspěchem, po kterém už císař přestal do aktivní politiky vstoupovat a po několikátýdenní nemoci (20. ledna 1612) v Praze zemřel.²⁹

Rudolfovou smrtí se situace s vládou v říši po stránce diplomatické zjednodušila. Na druhou stranu však konec fyzické existence byl již jen formálně vládnoucího císaře s sebou

listech, kterými král Matyáš zval k cestě do Frankfurtu rakouskou šlechtu (z 18. 2. 1612) i v jazyce českém domácí šlechtu (z 21. a 23. 2. 1612), se však jasně hovoří o 20. 5. 1612 jako původně stanoveném dni volby. V německé verzi zvacího listu pro českou šlechtu z 23. 2. 1612 je však znovu uvedeno datum 21. 5. 1612 („...*auff den 21. Tag Monats May...*“). Toto dvojí datování je zřejmě způsobeno tím, že původní předloha (Zlatá bula Karla IV.) hovoří o tom, že volba má být provedena čtyři týdny po Velikonicích (tedy v neděli Cantate, která v roce 1612 připadala na 20. 5. 1612), zatímco výše zmíněné usnesení kolegia kurfiřtů hovoří o pondělí po této neděli, tedy o den později.

25 Axel GOTTHARD, *Säulen des Reiches (Die Kurfürsten im frühneuzeitlichen Reichsverband)*, Teilband 2: Wahlen – Der Kampf um die kurfürstliche „Präeminenz“, Husum 1999, s. 605, 612.

26 Logika této úvahy vycházela z předpokladu, že k postavení krále českého jako kurfiřta byl vázán úřad říšského arcicíšníka, který přijímal král český od císaře formou léna (tak jako všichni ostatní kurfiřti jejich titulární říšské úřady), kterýžto akt skutečně v případě krále Matyáše neproběhl, neboť sám císař Rudolf II. se tehdy snažil blokovat případnou říšskou volbu svého mladšího bratra všemi dostupnými prostředky. Ve starší literatuře je lenní vazba úřadu říšského arcicíšníka, náležejícího králi českému jakožto kurfiřtu, mylně zaměňována za lenní vztah Království českého vůči říši; takto ještě L. WILZ, *Die Wahl*, s. 34–35. Exaktně tyto souvislosti vysvětluje Jaroslav PÁNEK, *Der böhmische Staat und das Reich in der Frühen Neuzeit*, in: Volker Press (Hg.), *Alternativen zur Reichsversammlung in der Frühen Neuzeit?* München 1995, s. 169–178.

27 Michael Caspar LONDORP (Hg.), *Der Roemischen Kayserlichen Majestaet und deß Heiligen Roemischen Reichs Geist- und Weltlicher Stände, Chur-Fürsten, Graffen, Herren und Städte Acta Publica Und Schriftliche Handlungen, Außschreiben, Sendbrieff, Bericht*, Bd. I (1608–1620), Frankfurt a. M. 1668 (ÖNB Wien, sign. 65.B.4.-Vol.1), s. 102–103.

28 A. BEGERT, *Böhmen, die böhmische Kur und das Reich*, s. 359–360; zde odkaz na zápis z jednání kolegia kurfiřtů z 18. 11. 1611, kde je zaznamenáno rozhodnutí o Matyášově právu účastnit se císařské volby. Tuto argumentaci obsahuje i písemné vyjádření z téhož dne, které kurfiřti poskytli vyslancům krále Matyáše, viz A. CHROUST (Hg.), *Der Ausgang der Regierung Rudolfs II.*, č. 33 na s. 121–122 (*Bescheid der Kurfürsten auf die Werbung der königlichen Gesandten*).

29 Josef JANÁČEK, *Rudolf II. a jeho doba*, Praha 1987, s. 500–506.

přinesl politickou nutnost někoho na římsko-německý trůn v brzké době skutečně zvolit, mělo-li být zachováno alespoň zdání existence funkční říšské administrativy. Zdaleka však nebylo jisté, že na císařský trůn dosedne právě král Matyáš Habsburský, i když výše zmíněné rozhodnutí kolegia kurfiřtů z listopadu 1611 jeho pozice výrazně posílilo.

Vzhledem ke své dosavadní oportunní náboženské politice nebyl Matyáš Habsburský původně vůbec akceptovatelným kandidátem pro katolické kurfiřty církevní, kteří v souladu s politikou papežskou (shodující se tehdy i se zájmy španělskými)³⁰ považovali za nejvhodnějšího budoucího císaře Matyášova mladšího bratra Albrechta Habsburského, tehdejšího vládce Španělského Nizozemí. Výhrady vůči králi Matyášovi však zaznívaly i ze strany protestantských kurfiřtů světských, z nichž každý navíc spojoval s chystanou volbou i svoje vlastní mocenské zájmy. Nejisté postavení krále Matyáše jako kandidáta na císařský trůn však mělo velkou výhodu v prosté skutečnosti, že na žádném jiném uchazeči se tehdejší protestantská knížata nedokázala dohodnout. A i kdyby, pak by v důsledku konfesijně patové situace v rámci kolegia (3 : 3) nebyl takový kandidát prakticky zvolitelný a v případě sedmého kurfiřta (krále Matyáše) bylo možné předpokládat, že jen stěží dá hlas komukoli jinému, krom sebe sama.

V situaci konfesijně podmíněné rovnosti hlasů³¹ byl sedmý (český) hlas rozhodující a tato skutečnost sehrála i v diplomatické přípravě Matyášovy volby podstatnou roli. Přesto nebyla úloha králových diplomatů nijak jednoduchá. Zatímco katoličtí duchovní kurfiřti tvořili názorově poměrně jednotnou skupinu, preferující kandidaturu arciknížete Albrechta, v případě protestantských kurfiřtů světských byla situace přeci jen komplikovanější. Falcký kurfiřt byl nezletilý a tím pádem neměl osobně hlasovací právo; byl zastupován poručníkem, což otvíralo širší vyjednávací možnosti. Saský kurfiřt Jan Jiří byl vnímán jako názorově nestálý prvek protestantského tábora, který by bylo případně možné ovlivnit i ve prospěch katolické kandidatury. Proto se nemohli Matyášovi diplomaté na protestantský tábor při volbě plně spolehnout.

Celou situaci ještě komplikovala skutečnost, že v případě těsného volebního vítězství v poměru 4 : 3 (ať již by byl s onou vratkou převahou zvolen kdokoli) se dalo očekávat, že neúspěšná strana nebude takto zvoleného panovníka akceptovat a politický rozkol říše se prohloubí, zvláště když obě již existující politické platformy (Protestantská unie a Katolická liga) rozšiřovaly okruh svých přímých členů či podpůrců a usilovně zbrojily. Volitelů císaře bylo sice jen sedm, ale v reálné říšské politice měla velkou váhu, podepřenou

30 Joseph SCHMIDT, *Die deutschen Kaiser- und Königswahlen und die römische Curie in den Jahren 1558–1620*, Historisches Jahrbuch (Görres-Gesellschaft zur Pflege der Wissenschaft im Katholischen Deutschland) 6, 1885, s. 3–41, 161–207.

31 Výstižné hodnocení tehdejší situace viz Anton CHROUST, *Abraham von Dohna (Sein Leben und sein Gedicht auf den Reichstag von 1613)*, München 1896, s. 73–74 a L. WILZ, *Die Wahl*, s. 36–46.

vojenskou silou a disponibilními penězi, i další knížata, která neměla volební hlas (například vůdce Katolické ligy, bavorský vévoda Maxmilián, či sekretář Protestantské unie, krnovský Jan Jiří Hohenzollern, který byl sice knížetem slezským, ale do říšské politiky se míchal velmi intenzivně). Také španělská diplomacie dávala zjevně najevo, že v případě ohrožení habsburské následnosti v říši bude ochotna ovlivnit konečný výsledek svým vojenským potenciálem. Chtěl-li se král Matyáš skutečně stát císařem, potřeboval již před samotnou volbou zajistit, aby se na jeho kandidatuře shodli (nebo ji alespoň akceptovali) všichni významní politici tehdejšího středoevropského prostoru.

Přípravu květnového volebního sněmu roku 1612 tak provázela horečná diplomatická aktivita, jejímž výsledkem byl jistý kompromis.³² Král Matyáš na jedné straně nakonec přeci jen (za určitých podmínek) mohl využít podpory španělského dvora v rámci širších mocenských zájmů habsburské rodiny, na druhé straně však musel slíbit, že splní některá očekávání, která do jeho volby vkládali protestantští kurfiřti. Král Matyáš se tak ocitl v pozici nevhodnějšího kandidát na císařský trůn, a to nejen jako protiváha možné pro-španělské kandidatury arciknížete Albrechta Habsburského, ale dokonce jako lepší alternativa než přímá kandidatura některého z protestantských kurfiřtů.³³ Toto kompromisní řešení bylo dohodnuto již nejpozději na schůzce protestantských diplomatů v městečku Offenbachu poblíž Frankfurtu nad Mohanem krátce před volbou 1612.

Lze vcelku oprávněně předpokládat, že v době, kdy se kurfiřti a jejich diplomaté sjížděli do Frankfurtu, byla již volba krále Matyáše diplomaticky v pokročilé fázi předjednání a těsně před volbou se již jen upřeshňovaly dílčí podmínky a požadavky zainteresovaných stran, tak aby vznikající mocenská rovnováha nebyla zjevně narušena. Tomu odpovídá i rozsáhlé technické zázemí, které s sebou do Frankfurtu vezl sám král Matyáš. Na rozdíl od ostatních kurfiřtů s sebou vezl nejen své kuchaře, paštikáře a sommeliéry, nutné pro zajištění slavnostních banquetů, ale i početnou dvorskou kapelu. Byl dobře připraven na reprezentační oslavy již před vykonáním formální volby.

Frankfurtská jednání roku 1612 byla již jejich současníky ze všech tehdejších mocensko-politických uskupení podrobně sledována a interpretována, a to jak v rámci soudobé politické propagandy, tak i z důvodů očekávatelného komerčního zisku, neboť o informace z takto reprezentační společenské akce byl na soudobém trhu s informacemi velký zájem. Díky tomu máme k dispozici poměrně velké množství tištěných, více či méně

32 Hlavní diplomatické prameny říšské provenience pro toto období vydal v edici A. CHROUST (ed.), *Der Ausgang der Regierung Rudolfs II.*

33 Názory protestantské strany z jara 1612 poměrně výstižně dokládá soudobý anonymní propagandistický spis, vydaný v době mezi úmrtím Rudolfa II. a zahájením frankfurtského volebního sněmu: *DISCVRS Oder Politische Erzehlung, von der newen Wahl eines Roemischen Keyser, durch zehen gewaltige Potentaten angedeutet, Letzlich mit Koenig Matthiasen beschlossen*, b. m., 1612 (BL London, sign. 1578/3961).

podrobných popisů jak procedurální složky obou akcí, tedy samotné volby a následné korunovace.

Obr. 1: Císař Matyáš I. Habsburský s atributy panovnické moci a řádem zlatého rouna. Reprodukováno z: Hieronymus ORTELIUS, *Warhaftige, Außführliche, Historische Beschreibung: Was gestalt der Aller Durchleuchtigist Fürst und Herr, Herr Matthias Ertzhertzog zu Oesterreich etc.*, Nürnberg 1612 (Österreichische Nationalbibliothek Wien, sign. ALT-213097-B.), fol. AAi-verso.

O celkovém dění ve Frankfurtu nad Mohanem roku 1612 a o jednotlivých fázích slavnostních obřadů jsme informováni nadmíru podrobně, a to jak slovem, tak i obrazem. Soubory velkoplošných mědirytin, zachycujících a názorně dokumentujících jednotlivé významné fáze celého procesu volby a korunování nového císaře, byly k dispozici již v průběhu roku 1612.³⁴ Díky vysoké kvalitě technického provedení se tato vyobrazení dočkala jak moderní edice,³⁵ tak jsou často využívána i v moderní historické literatuře jako ilustrace k obecným popisům dobových festivit počátku 17. století.³⁶ Méně známý soubor jiných patnácti velkoplošných vyobrazení (z hlediska soudobého uživatele asi méně líbivých, nicméně podle mého zdání asi autentičtějších než stylizované mědirytiny Brýovy) připojil ke svému slovnímu popisu frankfurtských slavností roku 1612 augsburský nakladatel Wilhelm Peter Zimmermann.³⁷

- 34 Soubor patnácti velmi kvalitních velkoplošných mědirytin s výjev z frankfurtské volby a korunovace vydali Johannes Theodorus de BRŮ – Iacobus de ZETTRA – Iohannes GELLE, *Electio et Coronatio sereniss. Potentiss. et Invictiss. principis et Dn., Dn. Matthiae I., electi Rom. Imperat, semper Augusti etc., eiusq. sereniss. coniugis Annae Avstriacae etc. tabulis aeneis adumbrata*, b. m. (Frankfurt n. M.), b. d. (1612). Měl jsem k dispozici dobře dochovaný exemplář tohoto grafického souboru, uložený ve fondu The British Library, dále [BL London], sign. 601 m. 26. U citovaných starých tisků uvádím v závorce odkaz na konkrétní exemplář, se kterým jsem pracoval, neboť zvláště drobnější tisky jsou často zachovány jako součásti druhotně svázaných konvolutů, případně i neúplně, a jsou bez znalosti konkrétní signatury obtížně vyhledatelné. Další obsáhlý obrazový soubor byl publikován jako příloha obsáhlejšího textu, vydaného Janem Bringerem a Heinrichem Krönerem a popisujícího frankfurtské slavnosti, viz *Wahl und Crönungshandlung, Das ist: Kurze und warhafftige Beschreibung aller fürnembsten Sachen, so bey Erwehlung und Crönung des Allerdurchleuchtigsten, Großmaechtigsten und Unuberwindlichsten Fuersten ud Herrn, Herrn Matthiae, Erwehleten Römischen Kaysern, in der Chur- und Walthstatt Franckfurt im Monat Maio, und in Iunio dieses 1612. Jahrs sich begeben und zugegetragen*, Frankfurt am Main 1612 (Österreichische Nationalbibliothek Wien [dále ÖNB Wien], sign. 8766-B Alt Mag). Moderní reprint těchto vyobrazení připojil ke stručnému shrnutí významu města Frankfurtu v rámci středověkých a raně novověkých císařských voleb a korunovací Hermann MEINERT, *Von Wahl und Krönung der deutschen Kaiser zu Frankfurt am Main (Mit dem Krönungsdiarium des Kaisers Matthias aus dem Jahre 1612)*, Frankfurt am Main 1956. Další diář císařské volby a následné korunovace, doplněný obrazovou dokumentací, vydal ve Frankfurtu Eberhard KIEFER, *Elegans et vera descriptio Electionis et Coronationis Matthiae I.*, Frankfurt am Main 1612. Tento tisk jsem neměl v rámci přípravy této studie v originále k dispozici, odkazuji se na něj na základě reprintů příslušných vyobrazení, vydaných v moderní době (viz následující odkaz).
- 35 Bernd Herbert WANGER, *Kaiserwahl und Krönung im Frankfurt des 17. Jahrhunderts – Darstellung anhand der zeitgenössischen Bild- und Schriftquellen und unter besonderer Berücksichtigung der Erhebung des Jahres 1612*, Frankfurt am Main 1994. Do výběrové obrazové dokumentace císařských korunovací zařadil podstatnou část frankfurtských mědirytin i Heinz SCHOMAN, *Kaiserkrönung (Wahl und Krönung in Frankfurt nach den Bildern der Festbücher)*, Dortmund 1982.
- 36 T. WINKELBAUER, *Ständefreiheit und Fürstenmacht*, sv 1, s. 375; F. HEER, *The Holy Roman Empire*, obr. 28; v domácí literatuře například Ivana ČORNEJOVÁ – Jiří RAK – Vít VLNAS, *Ve stínu tvých křídel... (Habsburkové v českých dějinách)*, Praha 1995, s. 92; Marie KOLDINSKÁ – Petr MAŤA (edd.), *Deník rudolfinského dvořana. Adam ml. z Valdštejna 1602–1633*, Praha 1997, s. 197; Václav BŮŽEK – Josef HRDLIČKA – Pavel KRÁL – Zdeněk VYBÍRAL, *Věk urozených (Šlechta v českých zemích na prahu novověku)*, Praha – Litomyšl 2002, s. 325; Marie KOLDINSKÁ, *Každodennost renesančního aristokrata*, Praha – Litomyšl 2004, s. 79 aj.
- 37 Wilhelm Petrus ZIMMERMANN, *Abriß und Fürbildung alles deß jenigen, so sich zu Franckfurt am Mayn Im Jar 1612. als der Allerdurchleuchtigst, Großmächtigst und Vnüberwündtlichst Fürst und*

Vedle výše zmíněných obrazových souborů (jejichž jednotlivé části na sebe chronologicky navazují jako svérázný dobový „komiks“) vzniklo u příležitosti frankfurtských slavností roku 1612 velké množství dalších účelových tisků různého druhu, distribuovaných v podstatně větším typovém zastoupení a na rozsáhlejší teritoriu, než jak tomu bylo u všech předchozích císařských voleb z 16. století či následujících v 17. století.

Masově byly tištěny a distribuovány v podobě soudobých „novin“ stručné zprávy o průběhu a výsledcích frankfurtské volby. Základní informace o průběhu volby a korunovace obsahovaly stručné „noviny“, vydané již přímo ve Frankfurtu. Tento spis se dočkal svého reprintu ještě téhož roku příčinlivostí knihtiskaře Friedricha Hartmana v braniborském Frankfurtu nad Odrou.³⁸ Odtud pak byla přejímána základní informační struktura o frankfurtských slavnostech do dalších tištěných „novin“, byť se navenek jeví jako původní zdroje.³⁹

Vedle těchto drobných novinových zpravodajských tisků s krátkodobou životností či oslavných veršovaných latinských letáků⁴⁰ či graficky náročněji zpracovaných plakátů s výjevy z průběhu slavností,⁴¹ vznikla řada náročnějších prací, obsahujících „navíc“ především oslavné a gratulační texty, a to převážně v jazyce latinském. Veršovaný latinský spis vytvořil rektor vídeňského gymnasia a přímý účastník frankfurtských slavností Wilhelm

Herr, Herr Matthias, erwählter Römischer Keyser, zu allen zeiten mehrer deß Reichs,...(etc.) zu einem Römischen König gekrönet, unnd zum Keyser von den Churfürsten erwöhlet worden, öffentlich zuge-tragen, Augsburg 1612 (BL London, sign. 9930 H 22).

- 38 *Kurtze Beschreibung Welcher massen der Allerdurchleuchtigste, Großmaechtigste und Vnverwindlichste Fürst vnnd Herr, Herr Matthias der Ander von Gottes Gnaden zu Hungern vnd Böhem König, etc., Ertzhertzog zu Osterreich etc., den 11/23 Junii oder PfingstMittwoch, durch die Churfürsten des H. Römischen Reichs zum Römischen König, und folgend alsbald hernach zum Römischen Keyser erhebt, vn[d] erwählt, zu Franckfurt am Mayn des 1612 Jahrs (erstlich gedruckt zu Franckfurt am Mayn, jetzo durch Friedrich Hartman, Buchhändler und Drucker in der Churfürstlichen Stadt Franckfurt an der Oder nachgedruckt), Franfurt an der Oder 1612 (BL London, sign. 1578/3960).*
- 39 Iseppo MARCELLO, *Lettera scritta in ocassione dell' Electione e Coronatione del nuovo Imperatore, fatta in Francfort, Nella quale, si dà pieno ragguaglio di quanto è success, Venezia 1612* (jedná se o publikovaný text písemné zprávy, kterou z volebního Frankfurtu autor odeslal Nicolu di Rossi, sekretáři Benátské republiky; materiál byl v Benátkách tištěn 30. 8. 1612 (BL London, sign. 811. g. 32; konvolut drobných tisků, citovaný materiál zde vevázan jako druhý).
- 40 Georg REMVS, *Sacratiss. Gloriosiss. Invictiss. Que Principi. Dn. Matthiaë Avstrio, Imper. Caesaris PP. Avg. Felic. German. Pannon. Bohem. & aliar. provinciar. Domino : Avgvste, rerum maxume, Matthia, Augsburg 1612* (ÖNB Wien, sign. F-120169-B); Bernhard PRAETORIVS, *Corona imperialis, hoc est: Vota et congratulationes diversorum auctorum in electionem et coronationem Matthiae imperatoris (etc.)*, Nürnberg 1613 (ÖNB Wien, sign. 35 D 29) aj.
- 41 Reprodukce dvou takových grafických kolorovaných jednolistů viz F. MATSCHE, *Frühneuzeitliche Kaiserkrönungen*, s. 250–251, Abb. 7–8. Především tomuto typu tiskovin se věnuje B. H. WANGER, *Kaiserwahl und Krönung im Frankfurt*, (pass.), který vedle reprodukcí vybraných letáků a dalších vyobrazení shromáždil i velmi podrobný seznam několika desítek grafických jednolistů a propagačních letáků, vyrobených v roce 1612 v souvislosti s frankfurtskou volbou.

Rechberger;⁴² obsáhlejší latinské spisy, oslavující nového císaře, byly operativně sestaveny a vydány nejen v Norimberku,⁴³ ve švábském Augsburgu,⁴⁴ ale i v Praze.⁴⁵ Veršovanou němčinou byl vydán oslavný spis na císařskou volbu i v hornofalckém Ambergu.⁴⁶ V další rozsáhlé publikaci, vydané ještě roku 1612 v saském Lipsku, získal čtenář celkový přehled všech císařů s cílem zdůraznit přímou kontinuitu nově zvoleného Matyáše Habsburského už od panovníků antického světa.⁴⁷

Nejzajímavější informace o dobovém vnímání frankfurtských slavností však přinášejí ty publikace, které poskytovaly tehdejšímu čtenáři širší pohled na Matyášovu osobní kariéru, tedy jeho „cestu za císařskou korunou“, počínající se v letech 1606–1608 a vrcholící jeho osobním triumfem ve Frankfurtu roku 1612. V němčině byl s několikaměsíčním odstupem v Augsburgu roku 1613 vydán obsáhlý spis Orteliiův, v němž autor v poměrně obsažném textu shrnuje „soudobé dějiny“ Matyášovy doby (1608–1612), a to zvláště ve

-
- 42 Guilielmus RECHBERGER, *Serenissimo, potentissimo et invictissimo, divo Matthiae, Romanorum Imperatori, Semper Augusto, Germaniae, Ungariae, Bohemiae Regi etc., ab ab Inauguratione Romani Imperii Viennam metropolim Austriae omnium congratulatione septimo Calendas Decembris foelicissime redeuntibus, obsequentißime et humilime applaudit*, Wien 1612 (163501-B Alt Mag).
- 43 Joannes GRYPHIANDER, *Panegyricus Secundus Invictiss[i]mo Monarchæ, Heroi fortiss[i]mo Dn. Matthiae Omp. Rom. P.P. Augusto, Pio, Felici &c. Regi Ungariæ, Bohemiæ &c. Archiduci Austriæ &c. Domino suo clement[i]mo Cum post Electionem & Coronationem Imperialem Francofurti solleniter celebratam, Augusta Assidente Norimbergam ingrederetur*, Nürnberg 1612 (ÖNB Wien, sign. 79. Q. 145); Petrus FRADELIUS, *Plausus in coronam Caesaream, quem Matthiae imperatori dedere imperium Romanum, Pannonia, Bohemia Austria, Silesia et Moravia*, Nürnberg 1612 (ÖNB Wien, kopie na mikrofilmu).
- 44 *Relation deß Franckfurtische Wahltags. Erzählung, Der gantzen Handlung, was sich von Tag zu Tag, in dem Churfürstlichen Wahltag zu Franckfurt am Mayn, so sich den 20. Tag deß Monats May, neues Kalenders, im Jar 1612. angefangen, biß Königl. May. in Hungern und Böhaim, Matthias, zu einem Röm. Kön. und Kay. erwöhlt, erklärt, proclamiert, und sampt seiner Gemahlin gekrönet worden: Alles außführlich beschriben, und in Truck verfertigt*, Augsburg 1612 (BL London, sign. 8073 B 76).
- 45 Nicolaus Hagiochoranus TROILUS, *Oratio de Felici Reditu in Bohemiam ad Invictissimum ac Potentissimum Dn., Dn. Mathiam Regem Hungariae et Bohemiae serenissimum pro sanctissima et faustissima Inauguratione in Imperatorem Romanorum Augustissimum ab Electoribus Sacri Romani Imperii 13. Iuni*, Praha 1612 (ÖNB Wien, sign. Alt-298.332-B).
- 46 Johannes LASCARINUS, *Warhaffte Beschreibung deß Einzugs des Allerdurchleuechtigsten, Großmaechtigsten und Unueberwindtlichsten Fürsten und Herrn, Herrn Matthiae deß Ersten dises Namens, Erwehlten Römischen Käysers etc., Welcher in deß H. Römischen Reichsstadt Nürnberg, den 2. Iulii Iuliani Styli gescheben*, Amberg 1612 (ÖNB Wien, sign. 38846-B Alt Mag; BL London, sign. 11517.d.42 /3./).
- 47 Abraham HOSSMANN, *De electione et coronatione Caesariana das ist von Kayserlicher Wahl vnd Krönung*, Leipzig 1612 (ÖNB 79. Q. 156; BL London 8073 c 5), pasáž o císaři Matyášovi zde až na s. 376–405: „Der Sechs und vierzigste deutsche Römische Keyser Matthias – Von seiner Wahl und Keyserlichen Krönung“.

vztahu k českým zemím.⁴⁸ Další obsáhlé dílo, srovnávající volby a korunovace Maxmiliána II. a Matyáše I., bylo vydáno také s ročním odstupem.⁴⁹

Už jen z výše shromážděného přehledu je zřejmé, že velký zájem o císařskou volbu a korunovaci byl (po její úspěšné realizaci) výrazně větší v tehdejších protestantském prostředí, které jednoznačně interpretovalo dosazení krále Matyáše na císařský trůn jako úspěch své diplomacie.

O průběhu královny cesty do Frankfurtu a zpět i o samotném programu frankfurtských slavností a politických jednání však zanechal také podrobné svědectví tehdy velmi pilný a příčinnivý český spisovatel, nakladatel a později také aktivní českobratrský stavovský politik Jiří Závěta ze Závětic.⁵⁰

Na další straně:

Obr. 2: Titulní list Závětovy publikace o frankfurtských slavnostech. Reprodukováno z: Jiří ZÁVĚTA ZE ZÁVĚTIC, *Volení a korunování Jeho milosti Císaře Matyáše etc.*, Praha 1612 (Österreichische Nationalbibliothek Wien, sign. Alt-7.335.B).

48 Hieronymus ORTELIUS, *Warhafftige, Außführliche, Historische Beschreibung: Was gestallt der Aller Durchleuchtigist Fürst und Herr, Herr Matthias Ertzhertzog zu Oesterreich etc.*, Nürnberg 1612 (ÖNB Wien, sign. ALT-213097-B.), chronologicky členěná a věcně popisná obsáhlá historická pasáž zde na s. 1–253; tento text vydal Ortelius znovu ještě o rok později jako přílohu k rozsáhlejší publikace o dějinách Uher, viz TÝŽ, *Appendix partis IV Chronologiae Ungaricae, das ist: Warhafftige, Außführliche, Historische Beschreibung: Was gestallt der Aller Durchleuchtigist Fürst und Herr, Herr Matthias Ertzhertzog zu Oesterreich, zum hungar., böhm. vnd zum röm. Kayser erkläret worden (etc.)*, Nürnberg 1613 (ÖNB Wien, sign. 213097-B.Adl.1).

49 Adamus HEYDENUS – Nicolaus HEYDENUS, *De electione et Inauguratione Maximiliani Austrii II. Roman. Regis, Fancofurti ad Moenum Anno 1562, in: Inauguratio, Coronatio, electique aliquotum Imperatorum: nempe à D. Maximiliano Primo, ad D. Matthiam Austriacum Augustum*, Hanau 1613 (ÖNB 28. V. 30). Tento dochovaný exemplář je zajímavý tím, že pochází z osobní knihovny tehdejšího arciknížete Ferdinanda Štýrského. Dochoval se v původní renesanční vazbě v červenohnědé kůži; na vnějších deskách jsou nahoře zlatotiskem uvedena písmena „F. A. A.“ a rodový erb habsburský s arciknížecí korunou, dole pod tím letopočet „16.15“ (týkající se vzniku vazby, nikoli vydání publikace, která je z roku 1613). Popis císařské volby z 3. 6. 1612 je uveden na s. 174–183: *Actus Electionis, siue Relation Historica, qua Rationae Dn. Matthias II. Hungariae et Bohemiae etc. Rex, Francofurti Anno 1612. die 3. Iunii, in Regem Romanum electus fuerit*; popis korunovace ze 14. 6. 1612 na s. 184–200: *Coronatio Regia Romanorum Mathiae I. etc, Die Dominica 14. iunii Francofurtii facta*.

50 Jiří ZÁVĚTA ZE ZÁVĚTIC, *Volení a korunování Jeho milosti Císaře Matyáše toho jména Prvního, pána našeho nejmilostivějšího, též korunování J. M. Císařové, jakožto uherské a české královny Anny, za královnu římskou, kteréž se stalo v městě Frankfurtě nad Meynem léta tohoto M. DC. XII.*, Praha 1612 [ÖNB Wien, sign. Alt-7.335.B].

Wolenj a Korunowánj
Gehomilosti

Mšare Matthyasse

toho gmena Prwnjsho, Pána Nasseho
Neymlkostiwěgšsho.

¶

Korunowánj G. M. Cysařowé, gakožto
Dhersté a Czešté Králowny Anny, za Krá-
lownu Řijmskau/keréz se stalo w Městě Frank-
furtě nad Mepnem Léta tohoro M. DC. XII.
summowně sepsané od
Gisla Závěty z Závětie.

¶ Wytisštěno w Impressy Šumansté.

Tento vzdělaný pražský erbovní měšťan (predikát „ze Závětic“ získal roku 1597) právě na počátku druhé dekády 17. století pravidelně vydával (vedle další bohaté produkce své pražské staroměstské tiskárny, „Impresii Šumanské“)⁵¹ popisy velkých dobových slavností, spjatých s osobou krále a císaře Matyáše I., počínaje českou korunovací roku 1611. I z toho důvodu zřejmě jeho tištěný informační materiál o frankfurtských slavnostech roku 1612 svou formou navazuje na nedávno vydané autorovy tisky o domácích slavnostech, neboť tyto jeho tištěné popisy panovnických festivit z let 1611–1613 na sebe svým vnitřním obsahem přesně časově navazují a vytváření ucelenou chronologickou řadu.⁵²

Od výše citovaných mnoha tisků, které vyšly v letech 1612–1613 v souvislosti s frankfurtskými slavnostmi takřka po celé Evropě, se Závětovo dílo odlišuje především individuálním přístupem a zpravodajskou racionalitou. Autor působil již od sklonku 16. století jako koncipista při české dvorské kanceláři⁵³ a v této funkci jej nalézáme také v době frankfurtských slavností, kterých se účastnil v rámci oficiálního panovnického doprovodu.⁵⁴

51 Činností této tiskárny se v poslední době zabývala Petra VEČEŘOVÁ, *Šumanská tiskárna (1585–1628)*, Praha 2002 (zde na s. 238–242 uveden i přehled Závětových drobných tisků, věnovaných slavnostem, spojeným s volbami, korunovacemi a sněmovními aktivitami krále Matyáše v letech 1611–1613). K podrobnějšímu zpracování osobních osudů a díla Jiřího Závěty se autorka ještě vrátila ve specializované studii, viz Petra VEČEŘOVÁ, *Jiří Závěta ze Závětic (1575–1637?)*, in: Olga Fejtová – Václav Ledvinka – Jiří Pešek (edd.), *Pražské měšťské elity středověku a raného novověku – jejich proměny, zázemí a kulturní profil*, Documenta Pragensia 22, Praha 2004, s. 131–158.

52 Z tohoto souboru je nejdůležitější Závětova publikace o české královské korunovací roku 1611, viz Jiří ZÁVĚTA ZE ZÁVĚTIC, *Korunování Jeho Milosti Matyáše, krále uherského toho jména druhého, na Království české Léta Páně M. DC. XI.*, Praha 1612 (přesné odkazy na další tisky z této „serie“ viz P. VEČEŘOVÁ, *Šumanská tiskárna*, s. 239–240). Celý soubor zmiňovaných Závětových prací je v originále nejnásne badatelsky dostupný v Národní knihovně Praha – Klementinum [dále NK Praha], sign. 54 B 131. Pod touto signaturou je zastoupen do jedné vazby svázaný konvolut všech šesti Závětových tisků, týkajících se domácích i zahraničních festivit Matyáše Habsburského a jeho manželky z let 1611–1616.

53 Základní pramenně dochovaná data o životních osudech a činnosti Jiřího Závěty zpřístupnil již Karel STLOUKAL, *Česká kancelář dvorská 1599–1608 (Pokus z moderní diplomatiky)*, Praha 1931, s. 131–132. Nejnověji naše znalosti o této osobnosti rozšířila P. VEČEŘOVÁ, *Šumanská tiskárna*, s. 19–25 a TÁŽ, *Jiří Závěta ze Závětic*, kde na základě nového vlastních výzkumu znalosti o této osobnosti českých dějin výrazně rozšířila, zvláště z hlediska Závětovy konfesijní orientace (kterou Karel Stloukal jen předpokládal) a jeho pobělohorského působení ve službách Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic.

54 Osobní účast Závětovu ve Frankfurtu nad Mohanem roku 1612 jsem považoval za možnou, ale obtížně prokazatelnou. Na velmi pravděpodobnou totožnost Jiřího Závěty s osobou, jejíž jméno je v mnou editovaném ubytovacím seznamu (viz Ediční příloha 4, č. 135) zaznamenáno foneticky jako „Georg Zabotta Concipist“, jsem byl upozorněn v rámci jednoho z oponentských posudků první verze rukopisu této studie. Identita oponenta mi však není známa, proto si dovoluji vyslovit poděkování za jeho podnětné připomínky alespoň touto cestou.

Závětův popis obsahuje detailní popisy průběhu všech hlavních částí volebních a korunovačních ceremonií. Pro tyto pasáže použil jako předlohu dobové tištěné materiály, které měl k dispozici již přímo ve Frankfurtu nad Mohanem, jak sám otevřeně uvádí v předmluvě ke svému dílu.⁵⁵ Do textu také včlenil české překlady rozsáhlých a původně latinských či německých textů, které byly při různých ceremoniích čteny. Ty si nemohl zapamatovat či zapsat přímo v průběhu slavností, ale překládal je z tištěných předloh, které byly účastníkům již ve Frankfurtu hojně k dispozici. Vedle toho však jeho spis obsahuje i řadu detailů, které zaznamenal vlastním pozorováním. To se týká i samotného popisu cesty početné výpravy Matyáše II. (z Prahy do Frankfurtu a zvláště cesty zpět). Žádná obrazová dokumentace (na rozdíl od honosně vybavených tisků zahraničních) toto dílo neprovází. Svou publikaci Závěta doplnil jen dvěma jednoduchými původními dřevoreznými ilustracemi, dokumentujícími podobu korunovačních medailek, rozhazovaných mezi dav přihlížejících (analogické ilustrace českých „korunovačních peněz“ použil i v předchozí publikaci o korunovaci české roku 1611).⁵⁶

Hodnota tohoto Závětova díla je především v jeho původní zpravodajské textové části, v níž pochopitelně zaměřil svou pozornost i na roli, jakou hráli v celém slavnostním dění účastníci české oficiální delegace, jejímž by sám členem. Tím se Závětovo dílo podstatně odlišuje od výše citovaných zahraničních komerčních či propagandistických tisků z té doby.

55 „... Mezi jinými věcmi, Čechu, na národ tvůj český a tak i na mne laskavý, k vypsání spisu tohoto i tato dvojí věc obzvláště mne ponukla: Totiž předně spis ten, na onen čas co a jak se při korunování slavné a s. paměti císaře Maxmiliána II. v městě Frankfurtě nad Meynem dalo, v jazyku německém summovně vydaný a nyní léta tohoto M. DC. XII. v témž městě zase obnovený, kterýž netoliko národ německý, ale i ti, jenž s dvorem J. C. M., pána našeho nejmilostivějšího, z Čechův se tam odebrali, nejednom sobě oblibovali, ale také vedle spisu zlaté bule i rádi čtli i rádi čtoucí poslouchali...“ (viz J. ZÁVĚTA, *Volení a korunování Jeho milosti Císaře Matyáše*, předmluva publikace, vysázená jiným typem písma a mimo foliaci spisu).

56 Reprodukcii těchto Závětou publikovaných „českých korunovačních peněz“ připojil ke své studii Pavel KRÁL, *Continuity or Discontinuity (Royal Festivities in the time of Bruderzwist)*, in: V. Bůžek (Hg.), *Ein Bruderzwist*, s. 255–276, zde s. 276, Appendix 5. Otázkou uherské korunovace Matyáše Habsburského se zabýval Michal BADA, *Korunovacia kráľa Mateja II. v Bratislave v roku 1608 v kontexte dobových mocensko-politických a socio-kultúrnych vzťahov*, in: *Politické a spoločenské pomery na Slovensku v 1. polovici 17. storičia*, Trnava – Bratislava 2012, s. s. 33–50.

Obr. 3: Vyobrazení příležitostných korunovačních ražeb, rozhazovaných mezi přihlížející, představují (krom titulního listu) jedinou ilustraci v Závětově popisu frankfurtských slavností. Autor k nim připojil i vlastní postřehy, týkající se průběhu této akce: „... Při rozhazování mince této tehdáž někteří lidé dvojího oumyslu v Frankfurtě byli: Někteří zajisté k minci té stříbrné a zlaté, a jiní k suknu červenému, po němž J.M.C. s kurfiršty jíti ráčil, chuť měli. K minci ruce i klobouky [v]zhůru vyzdvížené drželi, a když tu nic nesedlo, po zemi ji, však s takovou obtížností svou, sbíratí museli, že některý sotva za živa zase vzhůru se vyskytl, a zač děkovati měl, že se ještě v ulici neb na rynku poznati mohl, a takový nebyl, jako ten, kterého před a neb za sebou budto s probodenou rukou neb nohou se kulhati spatřoval. Suknu červenému, kteréhož k témuž slavnému a šťastnému korunování, jak do kostela tak i na rathauz a na tuto půdu neb most přes tři tisíce loktů vzato bylo, také odpuštěno býti nemohlo, nebo jak jen J.M.C. a kurfirštové málo drobet odjítí ráčili, tu z jednoho konce jeden, druhý z druhého a třetí veprostřed ještě pod nohama jich trhali, tu mnohý chtěje sám všecko míti, od druhého pro červený sukno takový počinek utřzil, až ho červená po tváři polila. O ně se na lokty v tom takovém jich pospíchání na rovné díly děliti téměř nemožné bylo, naposledy místo lokte kordem neb tulichem sobě též sukno odměřovali, kdo spěšnější a nechaje jankovství na straně čerstvější byl, a víceji okolo ruky neb sebe sukna obvinul, víceji také sobě odměřeno měl, a s tím, pokudž mu ho jiný ještě nevydřel, odjítí mohl...“. Reprodukováno z: Jiří ZÁVĚTA ZE ZÁVĚTIC, *Volení a korunování Jeho milosti Císaře Matyáše etc.*, Praha 1612 (Österreichische Nationalbibliothek Wien, sign. Alt-7.335.B), s. 77 (= fol. L iii).

Obr. 4: Detail s výjevem průchodu kurfiřtů a nově zvoleného císaře městem ke korunovačnímu obřadu 24. června 1612. Na vyobrazení je dobře patrné mírně vyvýšené dřevěné pódium („půda neb most“), pokryté červeným sukem, jehož živelné rozchvacování přihlížejícím davem ještě pod nohama procházejících účastníků průvodu popisuje Jiří Závěta. Vyobrazení mušketýři zdánlivě míří přímo na skupinu kurfiřtů; jedná se však o znázornění slavnostní salvy jen za použití střelného prachu. Po celou dobu konání frankfurtských slavností byl ve městě z bezpečnostních důvodů vydán přísný zákaz nabíjení jakýchkoli střelných zbraní skutečným střelivem; porušení tohoto zákazu (byť jen omylem) mělo být bez výjimky trestáno smrtí. Reprodukováno z: *Wahl und Crönungshandlung, etc.*, Frankfurt am Main 1612 (Österreichische Nationalbibliothek Wien, sign. 8766-B Alt Mag), obrazová příloha „E“ (segment vlevo dole).

V daných souvislostech je navíc tento text důležitý i proto, že od nástupu krále Matyáše na český trůn působil Jiří Závěta jako dvorský historiograf, jehož úkolem bylo zaznamenávat a zveřejňovat průběh státních slavností, jakými byly panovnické volby či korunovace.⁵⁷ Nevytvořil žádné významné původní historické dílo⁵⁸ (srovnatelné například s jeho starším vrstevníkem Danielem Adamem z Veleslavína); věnoval se vedle vydávání popisů panovnických festivit a sněmovních artikulů spíše komerční činnosti nakladatelské. Jeho předmluva k popisu frankfurtských slavností (dedikovaná „*Čechům věrným a upřímným k budoucí památce*“)⁵⁹ je však významným dokladem nadějí, které byly v intelektuálně vyspělém českém prostředí vkládány do budoucí vlády císaře Matyáše v říši; tím spíše, že vznikla prací autora, schopného vyhodnocovat dynamiku probíhajících dějinných procesů (tj. „soudobých dějin“ počátku 17. století) a prezentovat ji formou, která je z hlediska konfesijního důsledně neutrální. A to i v případech, kdy autor detailně popisuje průběh bohoslužeb jiné konfese, než ke které sám příslušel. Tento detail pochopitelně může souviset se skutečností, že ačkoli sám Jiří Závěta patřil mezi politicky aktivní

57 P. VEČEŘOVÁ, *Šumanská tiskárna*, s. 19. Na význam Závětových tisků v souvislosti s interpretací panovnických festivit nedávno upozornil P. KRÁL, *Continuity or Discontinuity*. Zde je také v přehledné řadě uveden soubor výše zmíněných tisků, které Závěta v průběhu let 1611–1612 v Praze vydal v podobě na sebe chronologicky navazujících brožur, dokumentujících jednotlivé festivity, spojené se získáváním vladařských postů Matyáše Habsburského. Pro úplnost jen doplníme, že tato v podstatě zpravodajská série pak ještě pokračovala roku 1613 skromnějším popisem vjezdu císaře Matyáše do města Řezna v souvislosti se slavnostně započatým (ale nevydařeným) říšským sněmem, který byl jakožto nový císař povinen svolat právě v Řezně. Viz *Vjezd první římského císaře Mathyáše toho jména též Prvního na první říšský za správy a císařství Jeho Milosti do města Řezna sněm léta tohoto M. DC. XIII. v IX. neděli po Svaté Trojici, jinak 4. dne srpna šťastně vykonaný; s poznamenáním některých věcí před a potom stálých*, b. m. 1613 (ÖNB, sign. 27518-B.). Autor v tomto spisu přímo navazuje na „frankfurtský“ svazek; jeho popis císařova programu začíná právě příjezdem z Frankfurtu do Prahy, kde předchází tisk z hlediska chronologického řazení událostí končil. Na tuto řadu pak až volně navazují Závětovy spisy o pražské korunovaci české královny Anny Habsburské z roku 1616 a o korunovaci Ferdinanda II. roku 1617 (viz P. VEČEŘOVÁ, *Šumanská tiskárna*, č. 528 na s. 242; č. 543 a 547–548 na s. 244–245).

58 Obsáhlejší Závětův text, nazvaný *Knížat a Králův Království českého, za kterého času kdy který panoval a kraloval*, který autor připojil ke své publikaci o české korunovaci Matyáše II., představuje jednoduchou kompilaci chronologicky řazených dat, viz J. ZÁVĚTA, *Korunování Jeho Milosti Matyáše*, fol. J3–P4. Tematickou analogií je podobně konstruovaný Závětův stručnější text *Pořádek a posloupnost kněžen a královen českých*, uveřejněný jako příloha k jeho spisu pražské korunovace královny Anny roku 1616, viz Jiří ZÁVĚTA ze ZAVĚTIC, *Korunování Její Milosti Císařové, uherské a české královny Anny, za královnu českou, kteréž se stalo na Hradě pražském léta M. DC. XVI. v neděli po památce Sv. Tří králův, jinak desátého dne měsíce ledna*, Praha 1616 (NK Praha, sign. 54 B 131, šestý sevázaný svazek), fol. E1–H1v.

59 Autorskou předmluvu Jiří Závěta vytvořil i tiskl zvlášť až po ukončení výroby hlavní části tisku: je totiž vysazena jiným typem písma a má vlastní folioci. V předmluvě autor vysvětluje, proč jako vydavatel předpokládá, že by tento tisk mohl být pro českého čtenáře zajímavý, a výslovně zmiňuje zájem, se kterým si čeští účastníci výpravy („... ti, jenž s dvorem J. C. M., pána našeho nejmilostivějšího, z Čechův se tam odebrali...“) ve Frankfurtu četli (či čtené poslouchali) podobné tiskoviny, vydané německy.

příslušníky Jednoty bratrské,⁶⁰ jeho hlavní nadřízený v rámci české dvorské kanceláře, tedy nejvyšší kancléř Království českého Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic, byl dlouhodobě jedním z hlavních protagonistů katolického křídla na české politické scéně.

Nejvyšší kancléř sehrál v Závětově životě podstatnou roli vícekrát: v roce 1621 unikl Jiří Závěta z vězení v očekávání popravy na Staroměstském náměstí⁶¹ jen díky přimluvě nejvyššího kancléře, u jehož dvora pak (po předpokládané konverzi) trávil neklidná pobělohorská léta.⁶²

V době cesty do Frankfurtu roku 1612 však objektivně vzato neměl Jiří Závěta žádný zjevný důvod, proč by měl společenský význam tehdejšího svého nadřízeného nějak zlepšovat, zvláště když se po událostech roku 1611 zdálo, že kancléřova pomyslná hvězda pohasíná a jeho vliv v české politice bude slábnout.

O účasti Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic na cestě královského dvora k císařské volbě do Frankfurtu víme z řady dobových zpráv. Nejvíce by nás pochopitelně zajímalo, co si o této cestě zaznamenal sám.⁶³ Tato informační úroveň je však bohužel již nejspíš nadobro ztracena,⁶⁴ i když alespoň nějaké informace z doby jeho pobytu ve volebním a ko-

60 P. VEČEŘOVÁ, *Šumanská tiskárna*, s. 19.

61 Josef PETRÁŇ, *Staroměstská exekuce*, Praha 2004 (4. vyd.), s. 86, 255.

62 P. VEČEŘOVÁ, *Jiří Závěta*, s. 140–144. Nejnověji publikoval poměrně obsáhlý Závětův biogram Martin HOLÝ, *Ve službách šlechty – Vychovatelé nobility v českých zemích (1500–1620)*, Praha 2011, s. 336–338.

63 Poměrně podrobné deníkové záznamy si Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic zapisoval k jednotlivým dnům do příručních kalendářů, jejichž téměř souvislá řada z let 1584–1628 se dochovala v lobkovicím rodinném archivu. Tento archivní materiál byl však v rámci restitucí počátkem 21. století fyzicky předán restituentům a v současné době je badatelsky nepřístupný, takže jsem neměl možnost s originály Lobkovicových deníků pracovat. Lobkovicovy zápisky byly vedeny vedle češtiny také latinsky, italsky a španělsky. Pro snadnější práci s tímto pramenem pro německy mluvící badatele (s dedikací Marii Lobkovicové z Liechtensteina) zpracoval v roce 1862 roudnický knihovník J. Dvořák obsáhlý chronologicky řazený výpis těchto záznamů, přeložený do němčiny. Také tento pramen, uložený v lobkovicím archivu (původně Státní oblastní archiv Litoměřice, pobočka Žitenice, fond Lobkovicové roudničtí – rodový archiv, sign. F 9/45, sv. I: 1584–1604, sv. II: 1605–1628) v současné době v důsledku restitucí není badatelsky přístupný. Měl jsem však k dispozici starou xerokopii celého souboru Dvořákových excerpt, kterou mi k přípravě této studie laskavě zapůjčil prof. Jaroslav Pánek, viz Josef DVOŘÁK (Hg.), *Tagebuch des Freiherrn – seit 1624 des h. r. ö. R. Fürsten – Sdenco Adalbert von Lobkowitz, kais. geheimen Rathes, Ritters des gold. Vlies u. Obersten Kanzlers in Kön. Böhmen. Aus dessen eigenhändigen Kalendernotaten zusammengestellt, dem polyglotten (lat., ital., span. u. böhmischen) Texte verdeutscht*, I–II, Roudnice 1862, rukopis, nefoliováno (řazeno chronologicky). Se svolením Jaroslava Pánka jsem nechal pořídit další kopii tohoto pramenného zdroje, která bude v budoucnu vážným badatelům po předchozí dohodě přístupná v knihovně Východočeského muzea v Pardubicích.

64 Z výše zmíněného výpisu vyplývá, že již v polovině 19. století byla jinak souvislá řada deníkových záznamů Zdeňka Vojtěcha z Lobkovic pro léta 1611–1616 přerušena. Poslední autentický záznam Lobkovicův pochází z 25. 12. 1610 (týká se jeho účasti na vánoční jezuitské bohoslužbě); pak následuje autentický záznam až z 26. 3. 1617 (týká se společného oběda se španělským vyslancem Oňatem a dalšími diplomaty). Jen v rámci zachování časové kontinuity doplnil J. Dvořák do svých excerpt pro léta 1611–1616 řadu věcných informací, ty však nepocházejí z pera kancléře Lobkovic, ale sám Josef Dvořák je dohledával v jiných (blíže neuvedených) pramenech. Viz J. DVOŘÁK (Hg.),

runovačným Frankfurtu známe z listů, které tehdy odeslal své sestře Jošce.⁶⁵ Víme však, jaké zážitky tehdy stály za zaznamenání nejvyššímu hofmistru Království českého Adamu mladšímu z Valdštejna, který měl v době frankfurtských slavností přístup do stejně vysoké společnosti jako kancléř Lobkovic. Valdštejnovy deníkové záznamy z let 1602–1633 máme k dispozici v moderní edici, vybavené i podrobným poznámkovým aparátem.⁶⁶ Autor si všímal především společenských a zábavních akcí, kterých se během cesty účastnil (bankety, taneční slavnosti, hony apod.), takže jeho pohled na celou cestu zajímavým způsobem dokresluje průběh slavností, jak je známe z oficiálních programů. Valdštejnovy záznamy jsou také důležité z hlediska studia samotného technického zajištění průběhu cesty z Prahy do Frankfurtu nad Mohanem. Je z nich totiž zřejmé, že výprava neputovala celou cestu společně, neboť itinerář Valdštejnův se v dílčích detailech od oficiálního itineráře panovníkova podstatně liší.

Vedle Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic a Adama mladšího z Valdštejna, o kterých to je obecně známo, se však cesty do Frankfurtu nad Mohanem v roce 1612 v doprovodu krále českého jakožto říšského kurfiřta účastnila poměrně početná a z mnoha hledisek různorodá skupina dalších domácích šlechticů.

Společná cesta většího počtu domácích šlechticů⁶⁷ do Frankfurtu nad Mohanem již nemohla mít na české prostředí nějaký zásadní vliv kulturně-společenský, jako například o více než půl století dříve početná výprava domácí šlechty do severní Itálie.⁶⁸ Frankfurt nad Mohanem byl českému prostředí geograficky i kulturně poměrně blízko a cesty do nedalekých říšských měst či ke světským či církevním dvorům na říšském území nepřed-

Tagebuch, II. Hälfte: vom J. 1605–1628, nefoliováno, poznámka mezi záznamy z prosince 1610 a z ledna 1611: „...Die Kalender-Einzeichnungen der sturmbewegten Jahre 1611–1616 fehlen. Wir schalten hier das Wichtigste u. auf den O. Kanzler Bezug Nehmende aus andern gleichzeitigen Nachrichten ein...“.

65 Petr KOPIČKA (ed.), *Edice 5 listů Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic sestře Johance z Lobkovic z volební a korunovační cesty do Frankfurtu nad Mohanem v roce 1612*, in: P. KOPIČKA, *Listy Zdeňka Vojtěcha z Lobkovic*, s. 76–81.

66 M. KOLDINSKÁ – P. MAŤA (edd.), *Deník rudolfinského dvořana; záznamy z května až července 1612* zde na s. 194–199.

67 Výchozí typologii důvodů, které vedly k cestovním aktivitám v oné době, vymezil Jaroslav PÁNEK, *Cestování jako modernizační činitel středověké a raně novověké společnosti (Problémy a úkoly českého výzkumu)*, in: Lenka Bobková – Michaela Neudertová (edd.), *Cesty a cestování v životě společnosti, Ústí nad Labem 1997*, s. 9–22. Nejnověji se tématem cestovatelství v širším časovém záběru zabýval Michael BOROVIČKA, *Cestovatelství, Velké dějiny zemí Koruny české – Tematická řada*, Praha – Litomyšl 2010. Období raně novověké však autor pojal jako mozaiku dílčích cestovatelských zkušeností a k nějaké obecnější typologii vůbec nepřihlédl. Otázku hromadných velkých cestovních výprav na říšské sněmy či podobné akce v textu nebere v potaz (krom v literatuře dobře zpracované cesty české šlechty do Itálie v polovině 16. století).

68 Jaroslav PÁNEK, *Cesta české šlechty do Itálie v letech 1551–1552, České Budějovice 2003 (2. vyd.)*.

stavovaly už řadu desetiletí pro českou šlechtu ani z hlediska cestovního žádnou mimořádnou událost.⁶⁹

Zvláštní nebylo cílové místo cesty, ale neobvyklý důvod – císařská volba a korunovace. A v takovém případě bylo pochopitelně důležité, nejen kdo se s králem při takové příležitosti na cestu vydá (a nebo naopak nevydá), ale také v jaké formální pozici se s ním při té příležitosti setkáváme. U vrcholných událostí tohoto typu totiž nebylo nic tak podstatného ponecháváno na náhodě.

Obsáhlé seznamy konkrétních osob, které se oficiálně účastnily frankfurtských korunovačních slavností, byly v letech 1612–1613 tiskem vydány dokonce v několika verzích. Soudobému zájemci o slavnosti tohoto typu byl na evropském knižním trhu zmíněný seznam nejspíše jako celek dostupný v rámci širěji koncipované publikace o císařských volbách a korunovacích Maxmiliána II. a Matyáše Habsburského, vydané v latinské verzi tiskem v roce 1613.⁷⁰ Téhož roku byl obdobný seznam účastníků také v latinské verzi publikován jako samostatná rozsáhlá příloha ve výše citovaném díle Orteliově.⁷¹

Takový seznam pochopitelně nemohl vzniknout přímo v době konání akce tím způsobem, že by někdo konkrétní účastníky osobně identifikoval. Pokoušel jsem se najít nějaký pramenný zdroj, který by sestavení takového seznamu umožňoval. Kupodivu to v daném případě nebylo příliš složité, neboť onen hlavní zdroj nezůstal jen v podobě písemného pramene, ale byl také vydán tiskem, byť tento účelový drobný tisk nebyl dosud v odborné literatuře jako primární pramen příliš znám. To je pochopitelně dáno i malým počtem exemplářů, které jsou dnes k dispozici, neboť pravděpodobnost fyzického dochování drobných tisků s krátkodobou informační hodnotou a nízkou pořizovací cenou z té doby je (na rozdíl od výše citovaných objemných knih) relativně malá.

Hlavním pramenem k sestavení seznamu výše citovaných účastníků frankfurtských slavností se podle mého názoru staly ubytovací seznamy, které jednotliví kurfiřti posílali do Frankfurtu s předstihem před zahájením samotného jednání, tak aby mohlo být shromáždění tak velkého počtu lidí ve městě zajištěno i po technické stránce. Z dalších pramenů je také zřejmé, že podstatná část technického doprovodu a méně významných příjždějících členů doprovodu nebyla ubytována přímo ve městě, ale mimo hradby, neboť počet osob, které mohly kurfiřty při císařské volbě doprovázet, byl z bezpečnostních důvodů limitován již samotnou Zlatou bulou Karla IV. Proto potřebovali frankfurtští radní

69 Jaroslav PÁNEK, *Čeští cestovatelé v renesanční Evropě (Cestování jako činitel kulturní a politické integrace)*, Český časopis historický 88, 1990, s. 661–682.

70 A. HEYDENUS – N. HEYDENUS, *De electione et Inauguratione*; souhrnný seznam účastníků korunovace na s. 201–253: *Ad Coronationem Matt. II. Spectantia Electorum et Principium, Comitum, Baronum et Nobilium, qui a Regia Maiestate die Solis 14. iunii Anno 1612 post Coronationem Francofurti in aede San- Bartolomaei Equites aurati facti sunt, Catalogus*.

71 H. ORTELIUS, *Warhafftige, Außführliche, Historische Beschreibung*, s. 253–310.

s určitým předstihem vědět, nejen kdo má vlastně přijet, ale konkrétně pro kolik osob (včetně služebnictva) mají ve městě, na předměstí či v blízkém okolí zajistit ubytování a stravování a pro jaké množství koní (jízdních i tažných) bude potřeba zajistit ustájení a dostatečné zásoby krmiva.

Po logistické stránce nebylo vůbec jednoduché takovou akci zvládnout (což se skutečně v dané případě nepovedlo, jak jsem si dovolil připomenout v závěrečné části této studie), ale přesné seznamy požadavků na ubytovací kapacity ze strany všech sedmi kurfiřtů měly být podkladem pro rozmístění jednotlivých delegací ve městě, tak aby těm nejvýznamnějším účastníkům bylo zajištěno ubytování, odpovídající jejich společenskému postavení, a zároveň aby byly jednotlivé delegace umístěny v různých částech města, což bylo důležité i z důvodů bezpečnostních.

Podrobný seznam konkrétních osob, které měly tvořit⁷² doprovod krále Matyáše, vydal tiskem již v roce 1612 ve Frankfurtu místní knihtiskař Zikmund Latomo. Šlo o operativní reakci nakladatele, která měla zřejmě především komerční, nikoli primárně dokumentační smysl. Brožurka o rozsahu osm folií byla ve Frankfurtu vytištěna někdy v průběhu deseti dní mezi volbou (13. 6.) a korunovací (23. 6.), neboť sám Matyáš je v titulu výslovně označen jen jako „volený císař římský“; v této podobě už se jeho císařský titul po korunovací obvykle neuváděl.⁷³ Ve stejné době též nakladatel nechal vytisknout i graficky sjednocený soubor ubytovacích seznamů ostatních šesti kurfiřtů. Na rozdíl od seznamu králova už jsou přímo v titulu označeny jako „ubytovací a zásobovací seznamy“ (kombinací názvů „*Furierzettel*“ či „*Futterzettel*“), což dokládá původní informační zdroj. Všechny mají stejný rozsah (4 folia) a grafickou úpravu (s erbem kurfiřta na titulní straně) a také obsahují nejen konkrétní jména členů delegace (byť ne tak podrobně jako seznam Matyášův), ale i počty doprovodných služebných osob a koní (pouze koně nejsou rozlišeny na jízdni a tažné, jak je tomu u seznamu krále Matyáše).

72 Podkladem pro sestavení tohoto materiálu byl ubytovací seznam z doby před volbou, což dokládá skutečnost, že na rozdíl od titulního listu s titulaturou voleného císaře jsou v seznamu samotném uvedeny u Matyáše Habsburského jen jeho tituly královské.

73 *Eygentlich Verzeichnuß der gantzen Hoffstatt deß Aller-Durchleuchtigsten, Großmächtigsten, Vnverwindlichsten Fürsten und Herrn, Herrn Mathiæ deß Ersten, von Gottes Gnaden erwehlten Roemischen Keyser, In Germanien, zu Hungarn, Boeheym, Dalmatien, Croatien und Sclavonien &c. Königs, Ertzhertzogs zu Oesterreich, Hertzogs zu Burgund, Steyer, Kaernten, Crain, Württemberg, in Ober und Nider Schlesien, Marggraffen zu Moehrern, in Ober und Nider Laußnitz, Gefuersten Graffen zu Habspurg und Tyrol &c., mit was vor Herrn, Graffen, Freyherrn. Geheymen unnd andern Raethen, beneben der Ritterschaft sampt andern Standts Personen ihr May nach Franckfurt am Mayn gereyset Anno 1612, Frankfurt am Main (Z. Latomo) 1612 (ÖNB Wien, sign. 79. Q. 134, vevázáno jako první svazek konvolutu).*

Obr. 5: Titulní list Latomova seznamu účastníků cesty do Frankfurtu nad Mohanem v doprovodu Matyáše Habsburského. Reprodukováno z: *Eygentlich Verzeichnuß der gantzen Hoffstatt etc.*, Frankfurt am Main (Z. Latomo) 1612 (Österreichische Nationalbibliothek Wien, sign. 79. Q. 134, vevázáno jako první svazek konvolutu).

Zvláště tyto prameny připomínám, neboť dokládají nejen výrazný nepoměr mezi rozsahem výpravy krále Matyáše (která počtem osob i technickým zázemím převyšovala všechny ostatní kurfiřty dohromady), ale informují nás též o působení některých šlechticů z českých zemí u dvorů protestantských kurfiřtů (zvláště Slezanů u hohenzollernského dvora).⁷⁴

Tyto brožurky byly zřejmě nabízeny k prodeji již v průběhu oslav i samotným účastníkům (u kterých se dal předpokládat největší zájem o takovou formu dokumentace své vlastní účasti na podobné akci). Latomovy dílčí seznamy, vydané v němčině, jsou mimořádně důležité především proto, že kromě jmen konkrétních šlechticů uvádějí i konkrétní počty koní a služebníků, kteří je doprovázeli, neboť to byla praktická informace, důležitá k zajištění ubytovacích a stravovacích kapacit. Ve všech ostatních citovaných seznamech účastníků frankfurtských slavností tato konkrétní informace již chybí, neboť pro následné autory (kteří potřebovali pro svá díla jen konkrétní jména urozených a vlivných hostí a politiků) již nebyla informace o počtu služebnictva a technickém zázemí vůbec podstatná.

Toto omezení se již týká i souhrnného seznamu účastníků, který byl sestaven a vydán nakladateli Johannem Bringerem a Heinrichem Krönerem v německé verzi ještě ve Frankfurtu v závěrečných týdnech tamních slavností, tak aby byl k zájemcům k dispozici ke koupi jako celek. Vedle delegací sedmi kurfiřtů, které do města dorazily už na císařskou volbu (zde autor provedl jen výpis z výše zmíněných Latomových brožurek), zaznamenal tento souhrnný seznam i členy další významných poselstev, která do Frankfurtu postupně přijížděla až po volbě v průběhu června 1612 na císařskou korunovaci.⁷⁵

Tento pramen se již české účasti bezprostředně nedotýká, ale pro celkovou interpretaci frankfurtských slavností roku 1612 je podle mého názoru velmi podstatný. Proto také o takový přehled soudobé středoevropské společenské elity projevovaly zájem jako o cennou informaci i ve vzdálenějších končinách a nakladatelé jej následně zařazovali do obsáhlejších děl, týkajících se soudobé politiky, vydávaných v intelektuálním prostředí obec-

74 Zmíněné ubytovací seznamy jsem měl v případě dvou kurfiřtů církevních (trevírského a kolínského) a tří kurfiřtů světských (saského, falckého a braniborského) k dispozici v rámci jednoho konvolutu, do kterého byly svázány spolu s výše citovaným seznamem krále Matyáše (ÖNB Wien, sign. 79. Q. 134). Formátem i grafickou úpravou do této serie zapadá i stejný tisk, vydaný v Latomově tiskárně pro kurfiřta mohučského, který je ve vídeňské knihovně dochován jako samostatná publikace, viz ÖNB Wien, sign. 75.M.63.

75 *Verzeichnuß aller Potentaten, Chur und Fuersten, Geistlichen und Weltlichen, Graven, Herrn und Staenden deß Reichs, auch fremder Potentaten unnd Herrschaft Bottschaftten, Adelicher und anderer Hohen und Nider Stands Personen, so theils in Zeit der Wahl, theil nach derselben und bey gehaltener Crönung zu Franckfurt persönlich gewesen und deren Namen man in Erfahrung bringen mögen*, b. m., 1612 (ÖNB Alt-8.767-B). Tento exemplář je ve vídeňské knihovně svázán jako samostatná anonymní brožura bez místa vydání, ale z kladu listů je zřejmé, že původně šlo o integrální součást Bringerovy a Krönerovy publikace *Wahl vnd Crönungshandlung* (viz pozn. č. 34). Tomu odpovídá i přesné zachování pořadí jednotlivých částí díla v níže citované francouzské jazykové mutaci.

ně srozumitelné latině. Jednoduše řečeno: být zapsán ve „frankfurtském seznamu“, znamenalo patřit do blízkosti těch nejvlivnějších. A reálnou politiku v oné době (až na ojedinělé výjimky) neprováděli titulární vladaři, ale diplomaté z jejich nejbližšího okolí. Ti všichni jsou zde jmenovitě uvedeni, ať již v rámci říše či zainteresovaných zahraničních diplomacií patřili ke kterémukoli táboru. Proto mělo pro nakladatele smysl uvádět i jména těch lidí u dvora, kteří byli formálně v nižších pozicích (včetně různých lokajů, dveřníků či ochutnávačů vína), protože po zkušenostech se situací u pražského dvora rudolfinského bylo obecně známo, že reálný vliv takových osob může být podstatně větší, než by mělo odpovídat jejich formálnímu zařazení ve služební hierarchii.

Zmíněný seznam, zařazený v rámci jejich širšího díla o frankfurtských slavnostech, vydali Bringer s Krönerem ještě roku 1612 ve Frankfurtu paralelně i v jazyce francouzském, ve stejném formátu a se stejnými kvalitními mědirytinami.⁷⁶ Nemáme žádné doklady o tom, že by se frankfurtských slavností účastnila nějaká větší skupina frankofonních šlechticů (pochopitelně krom samotného francouzského velvyslance při habsburském dvoře); pro většinu účastníků byla jistě jazykově přístupnější obsahově stejná německá verze. Lze tedy předpokládat, že francouzská verze byla určena na zahraniční knižní trh, a to jak do protestantských oblastí Francie či frankofonního Švýcarska, tak zřejmě i k francouzskému dvoru, který o volbu císaře v rámci dřívější politiky Jindřicha IV. († 1610), podporujícího protestantskou Unii, projevoval velký zájem. Toto dílo obsahuje jak francouzský překlad popisu slavností (včetně stejných mědirytin jako německá verze),⁷⁷ tak i seznam účastníků, přeložený do francouzštiny.⁷⁸ K dispozici musel být na trhu relativně brzy po skončení slavností, neboť stručný výtah z této knihy vydal přímo v Paříži ještě koncem roku 1612 (po 20. říjnu 1612, kdy na tisk získal panovnické povolení) místní nakladatel Antoine de Bruiel, působící také na pařížské universitě.⁷⁹

76 *Election & Couronnement c'est a dire Briefve et Veritable Description des Principales choses, qui se sont faites & passés a Francfort Ville d' Election au mois de May & Iung 1612. de l' Election & Couronnement du Tres-Illustre, Trespuissant, & Tresinvincible Prince, & S; S. Matthias esleu Allemagnes, Hongrie, Boheme, Dalmatie, Croatie, Sclauonie, &c. Archiduc d' Autriche, &c.*, Frankfurt a. M. 1612 (ÖNB Wien, sign. BE. 7. V. 20).

77 *Description de la Forme et Maniere, en la quelle le Tres-Illustre, Trespuissant, & Tresinuincible Prince, & S; S. Matthias par la grace de Dieu Empereur Romain tousiours Auguste, Roy des Allemagnes Hongrie & de Boheme, a esté esleu Roy des Romains en Francfort le 13./3. Iung 1612*, in: tamtéž, s. 3–42. Vevázané na třikrát složené mědirytiny nemají vlastní text, proto mohly být použity v obou jazykových verzích; jsou jen značeny velkými písmeny abecedy („A“ až „I“). V německé verzi jsou vevázané až za text, ve francouzské průběžně v textu.

78 *Designement de tovs les Potentats, Electevrs, Princes, et Estats de l' Empire, comme aussi de plusieurs Comtes, gentilshommes, & aultres personnes tant Ecclesiastiques que Seculiers; Et semblablement des diverses Ambassades estrangers, qui durant & apres ce temps d' Election & couronnement sont venus a Francofort & en nostre cognoissance. Anno 1612*, in: tamtéž, s. 43–100.

79 *Discovrs svr ce qui s'est passe a Francofort sur le Mayn, és mois de May & Iung 1612. en l' Election & couronnement de L' Archiduc Mathias d' Autriche, Roy de Hongrie, & de Bohème en l' Empire: Comme*

Výše zmíněný souhrnný tištěný frankfurtský seznam z roku 1612 se stal zřejmě předlohou pro sestavení latinských verzí, připojených k výše citovaným obsáhlejšími knihám z roku 1613. Heydanův latinský soupis však navíc ještě zaznamenává osobní účast několika dalších významných osob, které v mladším frankfurtském soupisu zaznamenány nejsou.⁸⁰

Frankfurtský seznam je pro nás prvním podrobným přehledem konkrétních osob, tvořících Matyášův dvůr po jeho české korunovaci, i když pochopitelně nelze očekávat, že na cestu do Frankfurtu se nutně nakonec museli vypravit všichni. Seznam „služebných“ účastníků však můžeme porovnat s údaji s předchozího období rudolfinského.⁸¹ Z předběžného srovnání podle mého názoru vyplývá, že Matyáš na jaře 1612 skutečně „mobilizoval“ veškeré personální zdroje z řad stálých zaměstnanců, které měl k dispozici, aby jeho volební a korunovační jízda měla co nejrepresentativnější charakter.

Podrobný Latomův seznam členů Matyášovy výpravy do Frankfurtu nám poskytuje mimořádně cenné informace, proto jsem jej i přes poměrně velký rozsah připojil v edici

aussi de l'Imperatrice, épouse de la Majesté, Paris 1612 (ÖNB Wien, sign. 175342-A.Alt). Pod tímto společným názvem nakladatel vydal stručný popis frankfurtské volby (s. 5–17, *Description de la forme & maniere. en laquelle le Prince Mathias, Roy d'Hongrie & de Bohême, Archiduc d'Autriche, a esté esleu Roy des Romains & Empereur, à Fra[n]cfort ville d'Election, le 13. Iuin 1612*), korunovace císaře (s. 18–39, *Description de la forme & maniere en laquelle l'Archiduc Mathias esleu Roy des Romains & Empereur, fut couronné le Dimanche 24. de Iuin 1612. apres l'Election*), korunovace císařovny (s. 40–46, *Le Couronnement d'Anne Royne d'Hongrie, & de Boheme, femme de sa Majesté, declarée Emperiere*) a jednoduchý výpis ze seznamu účastníků císařského korunovačního banketu, konaného 24. 6. 1612 (s. 46–47, *Noms des Electeurs & autres Princes qui se trouuerent au Banquet Imperial, en la grande Salle de la Maison de Ville, le 24. de Iuin 1612*). Jde sice skutečně jen o zjednodušený výpis z frankfurtské publikace Bringela a Krönera, ale sama skutečnost takového nakladatelského počínu (který měl těžko jiný smysl než komerční) dokládá, jaký byl u francouzského dvora o aktuální politické dění v říši zájem.

- 80 A. HEYDENUS – N. HEYDENUS, *De electione et Inauguratione*; s. 253: August vévoda Lüneburský, Albrecht Šlesvicko-Holštýnský a württemberská knížata Jan Fridrich, Ludvík Fridrich a Julius Fridrich. Navíc jsou ještě duplicitně připsána jména některých osob, jako by přijely samostatně, i když se již objevují v rámci doprovodu některých z kurfiřtů (např. Kristián a Jáchym Arnošt, knížata z Anhaltu, kteří už jsou v seznamu v rámci doprovodu falckého kurfiřta).
- 81 Jaroslava HAUSENBLASOVÁ (Hg.), *Der Hof Kaiser Rudolfs II.*, Praha 2002. Autorka zaznamenala i jednotlivé případy přímé kontinuity dvořanů a služebníků, kteří přešli ze služeb Rudolfových ke dvoru krále Matyáše, viz tamtéž, s. 139–171, Tabelle III: Kontinuität zwischen den Höfen Maximilians II., Rudolfs II. und Matthias'. Jedná se však o zachycení formální kontinuity účetní (tj. seznamy osob, vedených v rámci schematismů panovníckých dvořanů a služebníků s uvedením jejich tarifních mzdových požitků). Skutečnou fyzickou přítomnost konkrétních osob u dvora takové seznamy ještě nedokládají. Naproti tomu „ubytovací“ seznam z Frankfurtu z roku 1612 zachycuje reálné personální obsazení jednotlivých dvorských a služebních postů v jeho praktickém uplatnění při reprezentační společenské akci nejvyšší úrovně. Autorka také upozorňuje na existenci časově velmi blízkého seznamu služebníků Rudolfa II. z roku 1612 (tamtéž, s. 47, č. 17, 1612 (*Prag?*) *Hofstaatverzeichnis Kaiser Rudolfs II.*), jenž se nalézá ve vídeňské knihovně (ÖNB Wien, Cod. 14724). Jedná se o opis z počátku roku 1612, provedený asi na základě předlohy z roku 1611; personální změny zde zaznamenávané v podobě poznámek proběhly v posledních měsících Rudolfova života. Vyhodnocení personálních změn, které lze doložit prostým porovnáním tohoto posledního rudolfinského seznamu se zde editovaným seznamem služebníků, účastnících se frankfurtských slavností, by však již výrazně zatížilo celkový rozsah této studie, proto jsem k němu zde nepřikročil.

k této studii, aby byl využitelný i pro badatele, zabývající se tematicky jinými okruhy. Přináší totiž primární údaje například k personálnímu složení Matyášovy dvorské kapely, jména jednotlivých komorníků i zaměstnanců na velmi nízkých stupních služební hierarchie, ale také třeba výslovně uvedená jména „osobních kočí“⁸² krále i královny (což byla sice z hlediska společenské hierarchie nevýznamná, ale v běžné praxi reálného života velmi důvěrná pozice, srovnatelná s osobním řidičem vrcholných politiků dnešní doby).

Pochopitelně nás zajímá, kdo byli v těchto oficiálních seznamech soudobému evropskému čtenáři presentováni jako hlavní zástupci české politické scény. Jedná se o sedm mužů, uvedených v kolonce „Páni zemští úředníci čeští“ („*Herrn Land Officier de Cron Böhym*“, ediční příloha 4, č. 31–37). I když v daných souvislostech lze označení „Cron Böhym“ interpretovat ve významu zemském (tj. úředníci Království českého, nikoli zemí Koruny české), je to označení zavádějící.

Skuteční zemští úředníci jsou mezi nimi jen tři; dva z panského stavu, jeden z rytířského. Z členů zemské vlády panského stavu jsou zde uvedeni nejvyšší hofmistr Adam mladší z Valdštejna a nejvyšší kancléř Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic. Oba byli v době frankfurtských slavností katolíky: Valdštejn v mládí konvertoval od utrakvismu ke katolické víře, z pozice nejvyššího sudího (od 1608) povýšil na nejvyššího hofmistra teprve roku 1611. Dokázal se rychle přizpůsobovat měnící se politické situaci, což prokázal už v době sporů mezi Rudolfem II. a králem Matyášem. Ve světě říšské politiky té doby byl vnímán protestantskými stavy jako politik, se kterým je možné se dohodnout. Naproti tomu jeho vrstevník Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic, dlouholetý nejvyšší kancléř (od 1599), byl díky svým předchozím politickým aktivitám znám jako výrazný exponent španělsko-katolického křídla evropské politiky.⁸³ Z hlediska stavovského na posledním místě v celé skupině stojí Bohuslav z Michalovic, který byl příslušníkem rytířského stavu a zastával úřad místokancléře Království českého. Patřil mezi aktivní politiky opozičního stavovského tábora a svou životní pouť skončil na staroměstském popravišti roku 1621.⁸⁴

Další dva z uvedených mužů byli jen držitelé dědičných titulárních úřadů, které kdysi za vlády Lucemburků jejich předkové získali za zásluhy: dědičný maršálek Království českého Pertold Bohobud z Lipé a dědičný šenk Království českého Jan z Vartmberka.

82 Viz níže ediční příloha 4, č. 214–215.

83 Pro upřesnění nábožensko-politické orientace nejvýznamnějších šlechtických osobností české politické scény lze již pro období přelomu 16. a 17. století použít obsáhlou monografii Petr MAŤA, *Svět české aristokracie (1500–1700)*, Praha 2004. Mnohem exaktnější pramenný materiál pro tuto problematiku však v nedávné době zveřejnil Martin HOLÝ, *Zrození renesančního kavalíra – Výchova a vzdělávání šlechty v českých zemích na prahu novověku (1500–1620)*, Praha 2010 a TÝŽ, *Ve službách šlechty – Vychovatelé nobility z českých zemí (1500–1620)*, Praha 2011. Autor v těchto dvou obsáhlých monografiích shromáždil neobvykle rozsáhlou dokumentaci, dokládající konfesijní zaměření výchovy a vzdělání pro celé spektrum šlechtické vrstvy celých zemí Koruny české.

84 J. PETRÁŇ, *Staroměstská exekuce*, s. 12–14.

Herr Georg von Landa Freyherr / Kön. May. Cämmerer	5	8	15
Herr Maximilian von Trautmansdorff Freyherr / Kön. May. Raht vnd Cämmerer	2	4	7
Herr Friderich von Teyffenbach Freyherr / Kön. May. Cämmerer vnd Oberster Leutenant	4	6	12
Herr Graff Wolff von Mansfeld Oberster / K. M. Cämmerer	10	9	21
Herr Adam von Trautmansdorff Freyherr / K. M. Cämmerer / Hoff-Kriegs Raht / besetzer Obristen vñ Habschier Hauptman	6	6	14
Herrn Land-Officier der Cron Böhem.			
Herr Adam der Jünger / Herr von Wallenstein / K. M. Raht / Cämmerer vnd Oberster Land-Hoffmeister der Cron Böhem	6	10	21
Herr Joenckho Adalbert Doppel / Freyherr von Lobkowitz / Kön. May. Raht vnd Oberster Böhmischer Cansler	16	36	40
Herr Berthold Bohubut von der Lepp / K. M. Cämmerer vnd Erb-Marschalck der Cron Böhem	7	10	27
Herr Leonhard Collona Freyherr von Bels / K. M. Raht vnd bestellter Obrister	11	10	27
Herr Bohuslaus von Michalowitz K. M. Raht vnd Böhmischer Vice-Cansler	4	6	18
Herr Georg Freyherr von Schönach / auff beyden Karelatt vnd Wiltzen / K. M. Raht vnd Schlesiischer Vice-Cansler	22	16	48
Herr Jan von Wartenberg Freyherr vnd Erbschenck der Cron Böhem	8	10	20
Folgen die jenigen Herrn so ihr Kön. May. auß			
dero Königreich vnd Landen beschriben haben.			
Herr Anthoni Gänther Graff zu Ottenburg vnd Delmenhorst	10	22	32
Herr Graff von Cantal des Duca de Espernon Sohn	18	12	34
Herr Georg Friderich Graff von Hohenlohe Obrister	6	10	12
Herr Graff Philipp von Solms / Obrister	6	10	12
Herr Rudolff Graff von Heiffenstein	5	6	13
Herr Wilhelm Graff von Fürstenberg	5	6	4
Herr Christian vnd Herr Wolrad beyde Graffen zu Waldeck	4	6	10
Herr Hans Gänther Graff zu Schwarzenburg vnd Hochenstein / Herr zu Arnsstatt	7	9	10
X iij Herr			

Obr. 6: Ukázka členění textu v Latomově seznamu s pasáží, evidující českou politickou reprezentaci. Jedná se o text, který je níže zpřístupněn v Ediční příloze 4, č. 26–45. Reprodukované z: *Eygentlich Verzeichnuß der gantzen Hoffstatt etc.*, Frankfurt am Main (Z. Latomo) 1612 (Österreichische Nationalbibliothek Wien, sign. 79. Q. 134, vevázáno jako první svazek konvolutu), fol.)(iii.

Pan Pertold Bohobud se musel cesty do Frankfurtu účastnit především proto, že v rámci slavnostních ceremonií stanovovala Zlatá bula Karla IV. českému maršálkovi přesné místo před králem českým jako kurfírtem v rámci slavnostního průvodu, procházejícího městem Frankfurtem do místa volby v kostele sv. Bartoloměje. Jinak pan Pertold Bohobud ještě žádné větší zkušenosti neměl; byl to tehdy mládeneček sotva dospělý (* 1589), který po otci zdědil především sídelní rodové panství Moravský Krumlov. Po smrti Jana z Lipé († 1598) zůstával titulární maršálkovský úřad dlouho neobsazen a na mladého Pertolda Bohobuda připadl právem dědickým až po dosažení jednadvaceti let roku 1610. I přes mládí a malé zkušenosti z vysoké politiky se nemusel Pertold Bohobud této cesty asi obávat. Sám byl zvyklý cestovat; jako sirotek trávil po otcově smrti nějaký čas jako páže u dvora Karla staršího ze Žerotína, po roce 1600 krátce pobýval na studiích v Bazileji, pak působil v nižší funkci (jako "kraječ" u panovnické tabule) u pražského dvora Rudolfa II.⁸⁵ Především však byl nevlastním mladším bratrem výše zmíněného Adama mladšího z Valdštejna (měli stejnou matku), který na něj jistě i ve Frankfurtu dohlédl a zajistil, aby se Pertold Bohobud do Frankfurtu vydal. Přes tyto souvislosti však nelze ještě mladého pana Pertolda Bohobuda v době frankfurtské volby počítat mezi významné politiky. Můžeme jej však jednoznačně zařadit mezi příznivce strany protestantské, jak se pak ukázalo jeho aktivní účastí v českém stavovském povstání.⁸⁶

I když Jan z Vartmberka a na Novém Zámku, Lipém a Kamenici (* před 1576, † 1617)⁸⁷ zastával od roku 1608 dědičný úřad nejvyššího šenka Království českého, z tohoto postu mu neplynula povinnost účastnit se s královským dvorem takové cesty. Proto se s ním setkáváme v seznamu účastníků, které bylo třeba osobně pozvat. Na české politické scéně patřil k méně významným osobnostem a vzhledem k jeho studijním zkušenostem z mládeže⁸⁸ lze předpokládat, že patřil ke straně protestantské. Nicméně kancléři Lobkovicovi konkrétně na jeho účasti zřejmě z nějakého důvodu záleželo, proto si na králi Matyášovi vyžádal přípis k zemskému soudu, aby z důvodu cesty do Frankfurtu byly odloženy soudní pře, kterých se měl Jan z Vartmberka účastnit (o tom podrobněji níže). Pro samotného Jana měla účast na této cestě jednu důležitou souvislost. Už jeho otec Abraham († 1587) a strýc Jindřich († 1604) vedli spory se vzdálenými příbuznými z rohozecké větve Vartmberků (jejich společným předkem byl Jan z Vartmberka, zemřelý roku 1464) právě o úřad

85 M. HOLÝ, *Zrození renesančního kavalíra*, s. 283–284, 320–321.

86 Později se Pertold Bohobud zapletl do opoziční stavovské politiky a po porážce povstání strávil delší čas ve špilberském vězení. Odtud jej sice starší bratr Adam z Valdštejna pomohl dostat, ale majetek byl Pertoldovi konfiskován, viz Tomáš KNOZ, *Pobělohorské konfiskace (Moravský průběh, středoevropské souvislosti, obecné aspekty)*, Brno 2006, s. 176–178.

87 Jeho kšaft z roku 1617 vydal v edici Pavel KRÁL (ed.), *Mezi životem a smrtí (Testamenty české šlechty v letech 1550–1650)*, České Budějovice 2002, s. 402–405.

88 M. HOLÝ, *Ve službách šlechty*, s. 59–79.

dědičného šenka. Na ten si činil nárok (při zohlednění principu stařešinství objektivně vzato po právu) Janův vzdálený příbuzný Karel z Vartmberka (* 1553), který se sám za dědičného šenka také považoval a nechával si tak říkat.⁸⁹ Pro Jana z Vartmberka tedy byla oficiální účast na takové akci mezi nejvyššími zemskými úředníky významnou formou společenské akceptace jeho nároku na dědičný rodový úřad, a to v době, kdy výše zmíněný Karel z Vartmberka ještě žil (zemřel až 13. srpna 1612).

Zbývající dva muži mezi české zemské úředníky nepatřili. Významnou osobností mezi nimi byl pochopitelně Leonard Colonna z Felsu, královský rada a český stavovský polní maršál; žádný zemský úřad však nezastával. Mezi tradiční zemské úředníky také nepatřil slezský šlechtic Jiří z Šejnoch, který byl právě krátce před cestou do Frankfurtu jmenován v rámci rozdělení Lobkovicova úřadu novým slezským vicekancléřem, podléhajícím přímo králi. Toto jeho zvláštní postavení je zde zdůrazněno Šejnochovým zařazením do nejvýznamnější skupiny české nobility, hned za místokancléře českého, nikoli mezi personál slezské kanceláře (ediční příl. 4, č. 138).

Z hlediska tehdejšího mocensko-konfesijního rozdělení domácí politické scény je tedy výběr sedmi „oficiálních“ představitelů české politické scény, kteří reprezentovali Království české na říšské volbě, poměrně vyvážený. Každý z nich měl s sebou vlastní cestovní „dvůr“, čítající až několik desítek osob, mezi nimiž byli nepochybně na nižších úřednických funkcích i další šlechtici, kteří však jmenovitě nikde uvedeni nejsou.⁹⁰

Vedle těchto sedmi osob, které byly v seznamech zvlášť vyčleněny jako zástupci české stavovské obce, se objevuje několik významných šlechticů z českých zemí i v jiných částech králova oficiálního doprovodu.

Hned v první skupině tři „tajných radů bez portfeje“ figuruje Abraham Purkrabí z Donína (8),⁹¹ významný protagonista katolického uskupení na politické scéně, který do roku 1611 zastával úřad hornolužického nejvyššího fojta. Donínův osobní doprovod patřil k nejpočetnějším; počet koní a služebníků, které vzal s sebou do Frankfurtu, jsou srovnatelné jen s malými „dvory“, které měli s sebou nejvyšší dvorský hofmistr Fürstenberk, český nejvyšší kancléř Lobkovic či slezský místokancléř Šejnoch.

Mezi vysoce postavenou skupinou „královských komoří“ nalézáme Rudolfa ze Stubenberga (12), držele východočeského panství Nové Město nad Metují, i když ten se původně omlouval, že do Frankfurtu nepojede, neboť neměl na čem (nedávno mu pomřeli koně;

89 Stanislav KASÍK, *Nejvyšší číšník Království českého v rodě pánů z Vartmberka*, Heraldická ročenka 1999–2000, Praha 2000, s. 58–71.

90 Jak vypadal příklad takového šlechtického cestovního dvora o půl století dříve, dokládá například Petr VOREL, *Hofmistrovská instrukce Vratislava z Pernštejna z roku 1555*, Východočeský sborník historický 6, 1997, s. 165–182.

91 V kulaté záorce za jménem zmiňované osoby uvádím níže v textu její pořadí v seznamu účastníků Matyášovy výpravy, viz ediční příloha 4.

viz níže ediční příloha 5, č. 1). Tento technický detail však zřejmě mezi březnem a květnem 1612 překonal. Ze šlechticů českého původu se ještě ve skupině královských komorníků objevuje jméno Jana Jiřího z Vartmberka (21) z rohozecké větve rodu (šlo o staršího syna výše zmíněného Karla z Vartmberka) a Viléma Vchynského z Vchynic, nejvyššího lovcího Království českého (22), dále Karla Hanibala Purkrabího z Donína (23), syna výše zmíněného Abrahama, který po otci převzal úřad hornolužického fojta. V českých zemích držel pozemkový majetek také Fridrich z Černhausu (24) i jihomoravsko-rakouští Tiefenbachové, jejichž politické cesty se později rozešly, tj. povstalecký Fridrich (28) i císařský generál Rudolf (25). Také některé další významné osoby byly majetkově zakotveny v rakouských i českých zemích, což ovšem rozlišeno není, neboť cesty se účastnily jako královi dvořané.

V královském „hofštátu“ mnoho šlechticů z českých zemí uvedeno není. Král Matyáš na cestu vzal své stálé zaměstnance ze dvora vídeňského, který ještě od května 1611 asi nebyl nijak podstatně obměněn. V služebním postavení se tu objevují jen Karel z Šárova (100), Fridrich z Kounic (102), Abraham z Černhausu (107), Jan Lorenc ze Žerotína (110), Jan Záruba z Hustířan (117) a jeden z osmi radů nad apelacemi Otto z Nostic (125). Pak už máme jen nižší úředníky. Z Prahy vyrážela s králem zemská kancelář česká (134), její německá expedice (135) i nedávno vzniklá slezská kancelář (138).

Poslední poměrně početnou skupinu účastníků českého původu nalézáme mezi pážaty, pobývajícimi při panovnickém dvoře. Vzhledem k absenci věkově přiměřených arciknížat lze předpokládat, že vydržování početné skupiny pážat s vlastním hofmistrem a preceptorem mělo funkci jakési „přípravky“ mladých šlechticů pro budoucí službu u dvora.

U této skupiny už je (na rozdíl od běžných zaměstnanců dvora) český podíl mimořádně výrazný, z čehož lze usuzovat, že tuto dvorskou strukturu král obsazoval až po české korunovaci či dokonce bezprostředně před odjezdem do Frankfurtu, neboť v několika případech jsou mezi pážaty synové či blízcí příbuzní oficiálních účastníků této cesty. Z osmnácti pážat, která jela s králem Matyášem do Frankfurtu, jich bylo jedenáct původem jednoznačně z českých zemí:⁹² Adam Michal Španovský z Lisova, Zikmund Licek z Rýzmburka, Vilém Alexandr Oderský z Lidéřova, Václav Michal z Hrádku, Šebestián Beřkovský ze Šebířova, Jáchym Colonna z Felsu, Ignác Vojtěch Mičan z Klinštejna, Vojtěch Vratislav z Mitrovic, Jan Petr Čejka z Olbramovic, Jáchym Arnošt z Černhausu a Zdeněk Rudolf z Valdštejna.

Z mnoha důvodů je pro nás ovšem nejzajímavější skupina účastníků, kteří se spolu s královským dvorem vydali do Frankfurtu nad Mohanem dobrovolně, o své vůli a na vlastní náklady. Tito šlechtici jsou v oficiálních seznamech účastníků uváděni odděleně,

92 Viz níže ediční příloha 4, č. 187–191, 193, 195–199.

tedy nikoli jako součást dvora a služebního aparátu.⁹³ V případě konvoje Matyášova se jedná celkem o 70 šlechticů z českých i rakouských zemí, kteří se do Frankfurtu vydali jako individuální králův doprovod. Někteří se účastnili jen s velmi skromným vybavením (s jedním služebníkem; dohromady s dvěma koňmi), ale v některých případech se jednalo o početnou skupinu o rozsahu 10 až 34 koní.

Mezi zmíněnými 70 šlechtici lze rozlišit přibližně stejný počet osob z českých a z rakouských zemí (někteří měli pozemkový majetek tu i onde a nevíme, zda byli k cestě vyzváni za stavy moravské či rakouské); z Uher se mi v této části seznamu nikoho identifikovat nepodařilo. Mezi jednotlivými účastníky jsou velké rozdíly ve velikosti jejich doprovodu. Někteří se vypravili s početným „cestovním dvorem“, který si nijak nezadal s významnými zemskými úředníky. Nevíme sice nic o případných rozdílech v kvalitě jejich vybavení („šaty dělají člověka“ a při slavnostech hrála tato vizuální reprezentace podstatnou roli), ale nejvyšší náklady na podobných cestách pohltilo ubytování a strava,⁹⁴ takže početný doprovod představoval společenskou kvalitu sám o sobě.

Proto je důležité vědět, že nákladnější doprovod své osoby byli schopni či ochotni financovat Karel Kryštof Purkrábí z Donína, Markvart Věžník z Věžníku, Zachariáš Geitzkoffler a zvláště Vojtěch Kaplíř ze Sulevic a Jiří z Redernu, ale též v Čechách osedlý Jiří Fridrich hrabě Hohenlohe. Naopak mezi „soukromé“ účastníky s velmi skromným doprovodem patřili z českých šlechticů Jindřich Šlik z Pasounu, Jan z Lobkovic, Sezima z Vrtby, Jindřich z Nostic či Jiří z Dobšic.

Jedná se o skupinu značně nesourodou stavovsky, majetkově i konfesijně. Její složení by bylo možné jen obtížně vyhodnotit, pokud bychom neměli k dispozici prameny ještě podrobnější, které nám poměrně přesně dokládají, jakým způsobem byla skupina „dobrovolníků“ vytvářena. To nám umožní blíže se zamyslet nad dobovými okolnostmi a motivací, která je k takovému rozhodnutí mohla vést.

Zatímco zemští úředníci a dvořané mohli být k cestě vyzváni v rámci svých služebních povinností, o dobrovolnou účast musel panovník stavovské osoby požádat. Dělo se tak i v minulosti při cestách českého krále (jakožto císaře) na říšské sněmy a seznamy osob, vyzvaných k takové cestě panovnickou kanceláří, máme k dispozici.⁹⁵ V případě přípravy cesty do Frankfurtu nad Mohanem roku 1612 je však k dispozici dokumentace neobvyk-

93 *Eygentlich Verzeichnuß*, fol. iii–iiii: *Folgen die jenigen Herrn so ihr Kön. May. auß dero Königreich und Landen beschrieben haben*. Viz ediční příloha 4, č. 38–95.

94 Konkrétní data např. Jaroslav HONC, *Cestovní účet diplomatické mise Viléma z Rožmberka do Polska r. 1588/89 a budget šlechtické domácnosti a dvora*, Archivum Trebonense 1973, s. 44–83.

95 Edičně zpřístupněny seznamy osob, vyzvaných k doprovodu panovníka k cestě na volební či řádné říšské sněmy z let 1558, 1565, 1576 a 1582, viz P. VOREL, *Říšské sněmy*, seznamy č. 1–6 na s. 162–178.

le rozsáhlá, což je nepochybně důsledek pečlivé evidence, vedené v dané záležitosti v české dvorské kanceláři.

Podzimním rozhodnutí kolegia kurfiřtů v Norimberce roku 1611 o konání volby nového vládce říše postupovali kurfiřti v souladu se zněním Zlaté buly Karla IV. Jeden z církevních kurfiřtů, mohučský arcibiskup Johann Schweikhard z Kronbergu (v Závětově dobové české verzi Jan Šverknart), pak jakožto říšský kancléř vyslal poselstvo k sedmému z kurfiřtů, českému králi Matyášovi,⁹⁶ a vyzval ho k účasti na volbě. První poselstvo vyrazilo v lednu 1612 za Matyášem do Vídně, druhé pak v březnu 1612 do Prahy. To však byly přípravy na cestu v plném proudu, neboť zvací listy pro rakouskou i českou šlechtu byly v Praze datovány již koncem února 1612, tj. během sedmítýdenního pobytu královského dvora v Praze (30. ledna – 19. března 1612), souvisejícího s pohřbem císaře Rudolfa II.⁹⁷

V rámci přípravy společné reprezentativní delegace bylo z Prahy odesláno několik textově mírně odlišných verzí listů, a to v jazykové podobě české a německé. Pro zjednodušení nejprve začneme verzí německou, neboť k její přípravě máme v konceptech dochovány i některé instrukce logistického charakteru, které lze aplikovat i na přípravu a rozesílání verzí českých.

Nejdříve byly rozesílány zvací listy rakouské šlechtě, neboť pozvaní se měli sjet do Vídně už 8. dubna 1612. Jednalo se o německé tištěné listy, datované na Pražském hradě 18. února 1612, u nichž je jen vynechán v úvodu prostor pro oslovení, které bylo doplňováno ručně s ohledem na to, jaké oslovení adresátovi příslušelo dle stupně jeho urozenosti. K dispozici máme dobře dochovaný exemplář listu, odeslaného Fridrichovi z Polheimu, který z Prahy vypravila rakouská dvorská expedice, řízená sekretářem Kryštofem Grablerem.⁹⁸

Na dalších dvou stranách:

Obr. 7 a 8: Německá verze zvacího listu k cestě do Frankfurtu, určená pro držitele lén Koruny české v Římsko-německé říši, datovaná na Pražském hradě 27. února 1612. List je podepsán vlastnoručně králem Matyášem a sekretářem německé expedice české dvorské kanceláře Janem Platejsem z Platnštejna. Jméno kancléře Lobkovice je v latinské podobě dopsáno jen jako kancelářský text. Národní archiv Praha, Stará manipulace, sign. K/1/95/2, fasc. K 27/12, fol. 7 (foto autor).

96 Andrea LITZENBURGER, *Kurfürst Johann Schweickard von Kronberg als Erzkanzler – Mainzer Reichspolitik am Vorabend des Dreißigjährigen Krieges (1604–1619)*, Stuttgart 1985, zde s. 168–172.

97 P. KOPIČKA, *Listy Zdeňka Vojtěcha z Lobkovic*, s. 50.

98 Adresa zní „*Dem Edlen unseren lieben getreuen Friderichen Herrn von Polheimb, Ottenschlag und Warttemberg*“; oslovení je ručně doplněno ve tvaru „*Edler lieber getrewé*“. Na list je doplněno kancelářské datum přijetí 5. 3. 1612 a stručná anotace obsahu listu; originál viz ÖNB Wien, sign. F 100187-B. Muže tohoto jména však mezi rakouskými účastníky cesty do Frankfurtu nenalzáme.

**Matthias der Aider von Gottes gnaden/
zu Hungern vnd Beheimb ic. König/ic.**

Linuester lieber getrewer. Du wirst sonders zweiffels vernommen haben / was massen
vnlengst nemlich im Monat Octob: nezt hin/ bey der damahln zu Nürnberg fůrgangenen
ansehnlichen zusammentunfft/ des Heiligen Růmischen Reichs Chůrfůrsten/ sich eines wahl-
tags eines Růmischen Kůniges collegialiter verglichen/ auch volgendes solcher Wahltag auff
den 21. Tag Monats May nechstkůnfftig/ zu Franckfurt am Mayn zuhalten/ ordentlich auß-
geschrieben/ vnd Vns als Kůnigen in Beheimb vnd mit Chůrfůrsten sollemniter insinuirt/
wie im gleichen nach weilandt der durch den willen des Allmáchtigen abgeleiden/ vnd num-
mehr in Gott ruhenden Rům: Kay: Mayr: Vnsers geliebten Herrn Bruders / hochseligster
gedechtnuß/ eben auff gemelten Tag vnd Wahlstade/ damit fůrzugehen/ durch weitere denun-
ciation continuirt worden ist. Wann Wir dann, Crafft vnd vermůg der Guldenen Bull/
weilandt Kayser Caroli des viernten/ gleichfals Hochseligisten angedenkens/ auch Wir als
Kůnig in Beheimb/ vnd beschriebener Mit Chůrfůrst des Heiligen Růmischen Reichs. Vns
zu solchem Wahltag an das gemelte deputirte orth zu rechter zeit (geliebts Gott) in der Per-
sohn/ mit Vnsere Růmlichen Hofflágler zubegeben/ vnd dabey befinden zulassen / gnedigst
vorhabens vnd entschlossen sein. Benebens aber vnd damit dieses (wie bey einem solchem
ansehnlichen werck in allweg notwendig) mit mehrer Vnsere reputation befehlen můge /
Wir hierzu insonderheit Vnsere getrewen Landt: vnd Lehen Leutt von Graffen: Herrn/ vnd
Ritterstand in Vnsere Růmreichen vnd Landen/ gehorsammen guhrigen dienstleistung be-
důrfftig/ auch dieselben in zimlicher anzahl eben zu dem ende vndt der gestalt beschreiben/ vnd
erfordert/ Das nemlichen Sie Vns nit weniger/ als auch vor diesem Vnsere Hochgehrten
vorfahren/ von vnsern Lándt vnd Lehen Leuten/ vnd deren antecessorn. zu ihrem selbst eigenem
Lob vnd rumb/ in dergleichen vndt andern occasionen. mehrmals wider faren/ auff solcher vor-
habenden raiß vñ Wahltag wie sonst der orthen im Růmischen Reich gebreuchig/ gehorsam-
lich auffwarten/ vnd sich nach vermůgen/ insonderheit zu Koff/ auch neben ihnen Ihre Leuth o-
der Diener Vnsere jetzigen trawrtzen zustande nach/ in der Elag auß- růsten sollen. Des gnedigi-
sten versehens/ Sincemal an solcher Raiß vñ Wahl nit allein Vns/ sondern auch ganzer wehren
Christenheit/ vnd also consequenter Vnsere getrewen gehorsamben Růmreichen, Landen/
vnd Vnterthanen/ selbst mercklich hoch vnd viel gelegen/ auch verhoffens diese Wahltag im
kurzen zu glůcklichem guten end gebracht/ vnd niemands lang auffgehalten werden wirdt/ Sp-
werden sich disfals Vnsere gnedigsten Intenc gemeh/ hierinnen gehorsamblichen bequemen
vnd gang wůlfarig befinden lassen. Als ist auch hiermit Vnsere gnedigste befelich an dich/ du
wollest als ein gehorsamben Vasall. wegen deiner/ von vns/ vnd Vnsere Eron Beheimb tragen-
den Lehen/ deine sachen dahin anstellen/ dich auch hieran/ auffser allen Gottes gewalt/ sonst
nichts hindern oder Irren lassen/ auff das du Vns zu solchem Wahltag dahin gen Franckfurt
angedeůtter masseneinen Ehrenritt thun/ vnd neben andern das Gleidt geben vnd auffwarten/
dich auch/ wie verstanden/ zu Koff/ so viel du in der Anzahl kanst vndt vermágt/ samde deinen
Leuten/ in der Elag außrůsten/ vnd mit demelben auff den schrifstkůnfftigen Sonntag Palmar-
um/ welcher ist der 15. Tag Monats Aprillis newen Calenders / in Vnsere Růmlichen
Stade Prag/ (alda Wir der zeit/ geliebts Gott/ anzutreffen sein werden) anlangen/ auch als
dann mit Vns weiter fortrucken vnd reisen mógest.

Vndt

Undt weil Uns an teilsicher wissenschafft mit wie viel Kosen vnd Personen du Uns zu Ehren/vermeldeter massen/zu solcher Raif eigenlich zuerscheinen vermeinst/gelegen sein wilt. Als wollest du Uns vnzueglichen die anzahl/zu Unserer nachrichtung / auch die notturffe darauff weiter anzustellen vnd zuverordnen/zu handen unserer Beheimischen HoffCanlei / in gehorsamb schriftlichen andeuten. Das geraiche Uns von dir zu sonderm angenehmen gefallen/ in Königlichen Gnaden/ damit Wir dir ohne das wollgewogen/!künstlig so viel mehrers zuerkennen. Geben auff Unserm Königlichen Schloß Prag den Eiben vnd Zwaitzigisten Tag des Monats Februarij. Anno Sechshen hundert vnd zwelff. Unserer Reiche des Hungersichen in Vierdien/vnd des Beheimischen im Ersten Jahr.

Sacrae Regiae deloboribus
SR Bohemiae cancellarius

Ad mandatum Sacrae Regiae
Majestatis proprium.

Německá expedice české kanceláře pak připravovala německou verzi listu, určenou držitelům českých lén v říši. Tyto listy jsou také tištěné, a to s datací na Pražském hradě dne 27. února 1612; vyzvání se měli dostavit 15. dubna 1612 do Prahy. Spolu s králem Matyášem tyto listy podepisoval sekretář německé expedice české dvorské kanceláře Jan Platejs; jméno kancléře Lobkovice je zde uvedeno jen jako velmi výrazný kancelářský přípis, stejně jako u verzí českých (viz níže). Jako základ pro přípravu německé verze byl použit výše zmíněný text, který o něco dříve rozesílala rakouská expedice do dědičných zemí rakouských. Nová verze však prošla několikerou korekturou; zvláště formulace, týkající se lenního vztahu ke Koruně české, musela být zcela přesná. A tak zatímco rakouskou šlechtu žádal král Matyáš o spoluúčast slovy „... *Als ersuchen wir auch dich hiemit gantz gnediglich begerend, du wöllest deine Sachen dahin anstellen, dich auch hieran ausser allein Gottes gewalts, sonste[n] nichts hindern oder irren lassen, damit du uns zu solchem Wahltag dahin gen Franckfurth ... etc.*“, leníkům Koruny české v říši namísto toho (ve strukturně analogické části textu) přikazoval „...*Als ist auch hiermit Unser gnedigster befelich an dich, du wollest als ein gehorsamber Vasall, wegen deiner, von uns, und Unserer Cron Beheimb tragenden Lehen, deine sachen dahin anstellen, dich auch hieran, ausser allein Gottes gewalt, sonsten nichts hindern oder Iren lassen, auff das du Uns zu solchem Wahltag dahin gen Franckfurt... etc.*“.

Několik dochovaných konceptů je vždy nadepsáno „leníkům“ („*an die Lehenleut*“), na rozdíl od šlechticů svobodných, tj. zemanů („*Landleuth*“). Ale i mezi leníky byly osoby vyšších stavů, proto byly v německé verzi listu používány tři druhy oslovení:⁹⁹ pro vyšší šlechtu „*Wohlgeborner*“, pro nižší šlechtu „*Gestrenger*“ a obyčejné leníky, kteří nebyli příslušníky vyšších stavů, jenom „*Ernest*“ či „*Ernvester*“.

Německá expedice dostala nařízeno připravit 15 kusů zvacích listů s oslovením „*Wohlgeborner*“ (resp. pět či šest mělo být v množném čísle, tj. „*Wolgeborne liebe getreue*“) pro „čestné držitele lén“, tj. příslušníky říšských stavů, kteří kromě jiného pozemkového majetku drželi i léna, podléhající České koruně. Pro „obyčejné“ many nižšího původu mělo být připraveno 20 listů s oslovením „*Ernvester*“ (z nich šest v množném čísle). Žádný přesnější seznam konkrétních osob přiložen není; existuje pouze poznámka, že takový list má být odeslán i městské radě norimberské (neboť říšské město Norimberk bylo již od středověku tradičně držitelem významných českých lén) a některým soukromým osobám, z nichž jsou (jen jako příklad) uvedena tři jména: „*An den Rath zue Nurnberg, item an welche priuat personen desseben alß an Haller, Müffel, Grüder.*“

Z těchto listů máme v originále k dispozici dva, které se (zřejmě jako nedoručené)

99 NA Praha, Stará manipulace (dále jen SM), sign. K/1/95/2, fasc. K 27/12, složka 6.

vrátily zpět do Prahy.¹⁰⁰ Jeden z nich je adresován výše zmíněnému Hallerovi, pod kterýmžto jménem se skrýval adresát „*Zikmund Haller von Hallerstain zu Prackhenfelß*“. Adresátem druhého z vrácených listů byl „*Thoma von Auffleß zum Neuenhauß unnd Neidstainweyer*“.

Německá expedice měla dále zajistit výrobu zvacích listů v německé verzi, které bude potřeba do Slezska, do obou Lužic, do Kladska a do krajů Chebského, Loketského a Tachovského. Dohromady pro všechny tyto oblasti českých zemí bylo odhadnuto, že bude potřeba 40 listů s oslovením „*Wolgebörner*“, 40 listů s oslovením „*Gestrenger*“ a 150 listů s oslovením „*Ernvester*“ (blíže neurčené množství jich mělo být v množném čísle). Jak konkrétně distribuce těchto listů probíhala a zda vůbec byly odeslány, však není z dokumentace jasné. Část z nich zřejmě dostali v podobě „čistopisů“ bez adresy k dispozici úředníci slezští, aby zajistili účast šlechty z Opavska a Opolska-Ratibořska (o kterých bude řeč níže), neboť z těchto oblastí se nám jako zpětná reakce vedle dopisů v češtině objevují i listy psané německy. Z německojazyčných oblastí vlastních zemí Koruny české se však zpět do Prahy žádný list nevrátil, takže zatím nevíme, do jaké míry se jeho obsah (krom oslovení) lišil od listů, posílaných českým leníkům v říši.

Jazykově české listy byly rozesílány zvlášť Moravanům, zvlášť ostatním.

Zvací listy, které moravské šlechtě začala rozesílat moravská kancelář (oddělená od české dvorské kanceláře poté, co se arcikníže stal roku 1608 markrabětem moravským), jsou datovány v Praze 21. února 1612 a zvou moravské šlechtice do Prahy k 15. dubnu 1612. Listy jsou psány ručně a podepisoval je sekretář moravské kanceláře Jordán. Máme k dispozici dva originální exempláře, které se vrátily do Prahy zpět jako nedoručené a které nechal kancléř Lobkovic archivovat.

Jeden z nich je adresován „*Urozenému Hynkovi z Roupova a na Červeném Martínkově, věrnému našemu milému*“. Vrátil se zpět do Prahy, neboť adresát jej odmítl převzít z důvodu chybně uvedeného křestního jména v adrese.¹⁰¹ Adresa byla skutečně špatně. Hynek z Roupova zemřel nedlouho po roce 1603 a moravský statek Červený Martínek (ležící asi 10 km severozápadně od Moravských Budějovic) mu nikdy nepatřil. Tento statek získal v roce 1598 Hynkův mladší bratr Vilém z Roupova, významný a zámožný moravský šlechtic, držící tehdy v zástavě i znojemský hrad. Později působil ve funkci nejvyššího sudího (1613–1616) a nejvyššího komorníka (1617–1618) Markrabství moravského. Stateček Červený Martínek pan Vilém postoupil zřejmě už okolo roku 1610 do držby svého syna Zdeňka v souvislosti se Zdeňkovým sňatkem. Z kontextu však není jasné, zda

100 Tamtéž, fol. 7 a fol. 8. První z citovaných je uveden jako obrazová příloha k této studii (s. 96–97).

101 K listu, který je otevřen, byla na malém lístečku připojena kancelářská poznámka „*Tohoto psaní nechtěli přijíti, protože pánu z Roupova neříkají Hynek*.“ NA Praha, SM, sign. K/1/95/2, fasc. K 27/12, fol. 1 (jako fol. 2 je zařazen níže zmíněný druhý „moravský“ list; u obou je užito oslovení „Urozený“, jak náleželo panskému stavu).

tento list, opatřený majestátní královskou pečetí a vlastnoručním podpisem krále Matyáše, vrátil odesílateli již sám Zdeněk (za stavovského povstání postižený konfiskacemi),¹⁰² nebo ještě pan Vilém.

Druhý z „moravských“ listů je identický, liší se jen adresou, která je jen drobným písmem připsána při horním okraji vnější strany a je špatně čitelná. Jeho adresát je však dešifrovatelný; list měl být doručen „mladému panu hraběti z Thurnu“ („*Jungen H. groffen vom Thurn*“), tedy Vítu Jindřichu z Thurnu. V jeho případě však není jasné, proč list odmítl přijmout.

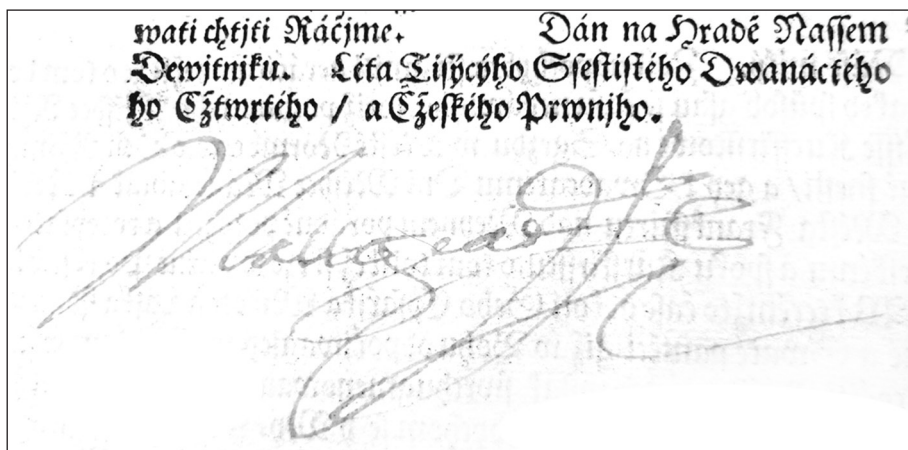
Česká dvorská kancelář začala připravovat podobný materiál v češtině také někdy v polovině února 1612. Máme dochovány i přípravné koncepty, takže je zřejmé, jak hodně záleželo na přesné formulaci listu. Pro přípravu české verze byl jako základ použit stejný text, jaký rozesílala moravská kancelář, některé detaily však byly v korektuře opraveny. Například zatímco Moravané byli vyzváni, aby se na cestu vypravili „ve smutku“ (tj. v černém oblečení), v mladší verzi pro české účastníky již byl tento požadavek odstraněn. Podstatné bylo především samotné oslovení, které bylo jiné pro příslušníky panského stavu („*Urozený*“) a rytířského stavu („*Slovutný*“).¹⁰³ Tyto listy pak byly se dvěma verzemi oslovení vysázeny a v dostatečném množství vytištěny, a to jako datované na Pražském hradě 23. února 1612.¹⁰⁴ Vyzvaní se měli dostavit do Prahy k 15. dubnu 1612. Listy podepisovali osobně král Matyáš a sekretář české kanceláře Pavel Michna. Jméno kancléře Lobkovic je doplněno v latinské verzi velmi výrazným a nepřehlédnutelným způsobem, ale jde jen o kancelářský text, nikoli vlastnoruční podpis kancléřův, který měl odlišnou podobu.¹⁰⁵

102 T. KNOZ, *Pobělohorské konfiskace*, s. 283–284.

103 Verzi pro panský stav (s oslovením „*Urozený*“) jsem zpřístupnil v edici in P. VOREL, *Říšské sněmy*, list č. 5, s. 159–160. Reprodukci verze pro rytířský stav (s oslovením „*Slovutný*“) publikoval jako ilustraci ke své studii P. KOPIČKA, *Listy Zdeňka Vojtěcha z Lobkovic*, s. 74–75.

104 V české dvorské kanceláři dokonce zůstalo mnoho nepoužitých (ale králem i sekretářem Michnou podepsaných) „bianco vystavených“ zvacích listů. Viz NA Praha, SM, sign. K/1/95/2, fasc. K 27/12, složka 9. Nepřehnuté a neodeslané listy bez adresy, všechny podepsané králem Matyášem, z toho 14 s oslovením „*Slovutný*“ (z nich třináct s podpisem Michnovým, jeden bez Michnova podpisu), u jednoho oslovení přepsáno na „*Urozený*“ (s podpisem krále i Michny).

105 Nezpochybnitelný podpis kancléře Lobkovic (jako spolusvědka kšaftu Ferdinanda II.) publikoval T. WINKELBAUER, *Ständefreiheit und Fürstenmacht*, s. 175. Tento podpis sice pochází až z roku 1621, ale rozdíl v rukopisu je tak zásadní, že jméno Lobkovicovo na zvacích listech z roku 1612 není podle mého názoru jeho vlastnoručním podpisem.

Obr. 9: Vlastnoruční podpis krále Matyáše na české verzi zvacího listu k cestě do Frankfurtu nad Mohanem. Národní archiv Praha, Stará manipulace, sign. K/1/95/2, fasc. K 27/12, složka 9 (foto autor).

O složení české části výpravy se nepochybně jednalo již v době králova únorového a březnového pobytu v Praze, neboť se týkalo zemských úředníků a dvořanů. Vedle toho však kancléř Lobkovic nechal vypracovat seznam osob, které by měly být zvlášť pozvány. Česká kancelář dostala k dispozici jmenovitý seznam 61 domácích šlechticů (38 pánů a 23 rytířů), kterým měly být zvací listy rozeslány,¹⁰⁶ dalších 26 listů mělo být zasláno do slezského Opolska-Ratibořska (které tehdy již podléhalo bezprostředně panovníkovi). Zvlášť byl organizací důstojně reprezentace z Opavska pověřen opavský zemský hejtman.

Seznam vybraných českých adresátů se nám dochoval ve dvou verzích konceptů, které se obsahově shodují. Starší vznikl před 15. březnem 1612, kdy úředníkům české kanceláře údajně potvrdil svou účast Jindřich z Gutštejna. V první verzi seznamu tak byla k položce „2 P. hrabata z Gutnštejna“ připsána marginální poznámka „p. hrabě Hendrych Burian z Gutnštejna ohlásil se 15. Martý v kanceláři, že s 10 nebo 12 koňmi s J. M. K. pojedé“. Do mladší verze seznamu už byla tato informace zapsána rovnou při prepisu ze starší předlohy. Oba Gutštejnové (Jindřich Lorenc i Jindřich Burian) se však z cesty do Frankfurtu počátkem dubna písemně omluvili, protože jsou těžce nemocní a nemohou ani vstát z lože.¹⁰⁷

106 Jednoduchý přepis tohoto seznamu jsem publikoval již dříve, viz P. VOREL, *Říšské sněmy*, seznam č. 7 na s. 179–180. Podrobnější zpracování připojuji níže jako Ediční přílohu 1.

107 Viz Ediční příloha 2, č. 13 a 17.

Předpokládám, že úředníci české kanceláře měli poznat, komu se má vlastně výzva poslat. Proto je-li uvedeno v seznamu jen „z Felzu“, můžeme předpokládat, že je tím míněn český generál a čelný představitel protestantských stavů Leonard Colonna z Felsu, nikoli jeho synovec Jáchym, který se ostatně cesty do Frankfurtu účastnil jako jedno z pážat (193), takže zván být nemusel.

U většiny osob tedy uvedení jen části jména (příjmi nebo predikát a křestní jméno) mělo stačit k identifikaci. Pouze v jediném případě je titulatura kompletní včetně přídomku („Jan z Vartmberka a na Novém Zámku“), snad aby nedošlo k záměně dědičného šenka Království českého s jeho vzdáleným příbuzným podobného jména. Rohozecký Jan Jiří z Vartmberka jel totiž do Frankfurtu také, ale jako královský komoří jet musel; záměna těchto dvou osob by byla diplomaticky problematická i kvůli sporům o dědičný šenkovský úřad, jak jsem zmínil výše v textu.

Pokusil jsem se tento seznam přeci jen blíže analyzovat na základě majetkovém a konfesijním. Určitý záměr naznačuje více soubor oslovených osob panského stavu. Oslovení v naprosté většině patřili mezi významné pozemkové vlastníky s většími panstvími (okolo 200 osedlých a výše). To vyplývá ze srovnání s berním rejstříkem z roku 1615, byť beru v potaz, že během tří let došlo v některých případech ke změnám majetkových poměrů. Podobně je tomu i v případě rytířského stavu.¹⁰⁸

Jedním z kritérií výběru tedy zřejmě bylo oslovit ty šlechtice, kteří teoreticky měli být schopni finančně takovou cestu podniknout. Podkladem k výběru mohla být starší berní dokumentace, která evidovala formální rozsah vlastněného pozemkového majetku, ale nikoli reálný majetkový stav. Proto se (zvláště mezi rytíři) objevují i osoby, které v roce 1612 už mezi bohatší šlechtu nepatřily. Taková forma výběru také pochopitelně nemohla zohlednit zdravotní stav, takže pozvání bylo doručeno i osobám, které byly (podle vlastních slov; nešlo-li však jen o výmluvu) již dlouhodobě upoutány na lůžko. Naproti tomu však mnoho velmi bohatých šlechticů panského či rytířského stavu v seznamu potenciálně zvaných vůbec uvedeno není. Musel tedy existovat ještě další klíč, podle kterého byl výběr prováděn.

Naprostá většina oslovených však královu výzvu písemně odmítla, a nebo na ni vůbec nereagovala (viz níže). Také to mohl být žádoucí výsledek celé „zvací akce“, když vezme v potaz, s jakou pečlivostí česká dvorská kancelář došlé reakce sledovala a archivovala. V případě české „dobrovolné“ účasti se podle mého názoru nabízí toto vysvětlení: již před polovinou března 1612 předjednával kancléř Lobkovic povinnou či dobrovolnou účast osob, o jejichž společnost ve Frankfurtu z nějakého důvodu stál. Skutečnost, že taková jednání probíhala, dokládá kancelářská poznámka o Gutštejnově „ohlášení se“

108 August SEDLÁČEK, *Rozvržení sbírek a berní roku 1615 dle uzavření sněmu generálního nejvyššími berníky učiněné*, Věstník Královské české společnosti nauk 1869, Praha 1870.

z 15. března 1612, ale i skutečnost, že mezi „dobrovolníky“ z Čech jsou nakonec v Latomově frankfurtském seznamu uvedeny i osoby, které na březnovém Lobkovicově „zvacím seznamu“ nenalzáme, protože nebylo nutné jim v oné věci zvláště psát.

Souběžně mohl probíhat „negativní výběr“: z možných účastníků byli předem vyloučeni někteří vlivní předáci protestantských stavů, kteří by jet mohli, ale o jejichž účast v české delegaci kancléř Lobkovic nestál (pozvání nedostali například Jindřich Matyáš Thurn, Václav Budovec a další významné osobnosti) a nechtěl riskovat, že budou-li králem pozváni, tak do Frankfurtu pojedou.

Je pak pravděpodobné, že i u pozvaných osob sám Lobkovic pravděpodobně očekával negativní reakci; resp. z nějakého důvodu pro něj bylo žádoucí, aby některé konkrétní osoby králově žádosti nevyhověly a odmítly se na cestě do Frankfurtu osobně podílet. Tomu nasvědčuje list, který v průběhu příprav odeslali v polovině dubna 1612 z Prahy kancléři Lobkovicovi do Vídně nejvyšší purkrabí Adam ze Šternberka a nejvyšší hofmistr Adam mladší z Valdštejna.¹⁰⁹

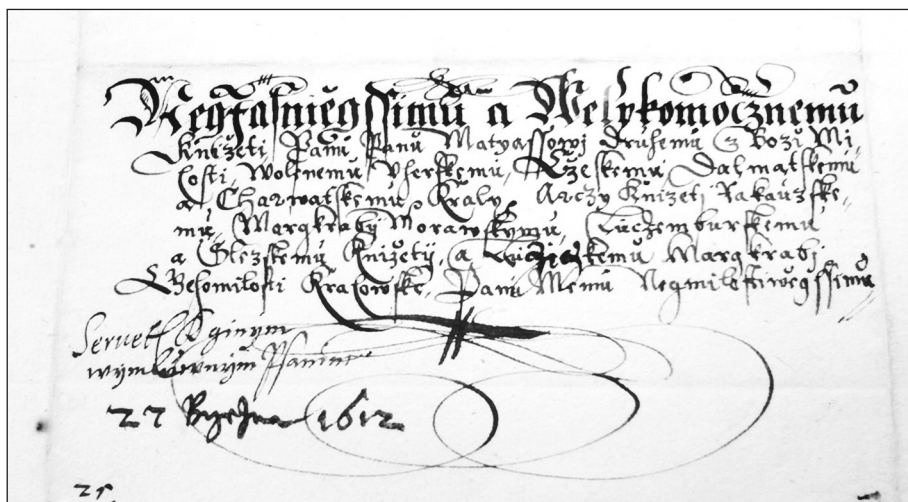
S rozesláním zvacích dopisů podle Lobkovicova seznamu započala česká dvorská kancelář zřejmě až někdy v druhé polovině března 1612, protože nejstarší odpovědi, které začaly přicházet, jsou datovány až po 20. březnu 1612.¹¹⁰ Na většině odpovědí, které došly přímo do Prahy, je drobná kancelářská poznámka s datem přijetí. Proto víme, že první (většinou záporné) odpovědi začaly přicházet od konce března a poslední z nich byly doručeny až počátkem května, krátce před odjezdem celé výpravy do Frankfurtu.

Z 38 oslovených českých pánů se cesty do Frankfurtu zúčastnilo jen několik. Královu žádost neoslyšeli Leonard Colonna z Felsu, Sezima z Vrtby a dědičný šenk Jan z Vartmberka, o kterém již byla řeč. V jejich případech se sice pozitivní odpověď na králův list (tj. „ohlášení“) nedochovala, ale nelze vyloučit, že Šternberk s Valdštejnem, kteří v době Lobkovicovy nepřítomnosti korespondenci sledovali, nechávali archivovat pouze negativní odpovědi (na nich je obvykle český či latinský kancelářský přípisek ve smyslu „uložit k podobným jiným psaním“). Z oslovených pánů se výpravy dále účastnil i novoměstský Rudolf ze Stubenberka, který se původně omluvil kvůli nedostatku koní.

Z 23 oslovených českých rytířů však do Frankfurtu nejel nikdo. Omluvný list jich poslalo osm, vůbec nereagovalo patnáct. Z těch, kteří se omlouvali, projevil poslušnost a dobrou vůli jen Kašpar Belvic z Nostvic, který slíbil vypravit do Frankfurtu (když už nemůže jet ze zdravotních důvodů osobně) alespoň dva koně.

109 K tomuto listu podrobněji níže v textu; viz Ediční příloha 3.

110 I to byl možná důvod, proč listy nepodepisoval kancléř Lobkovic osobně, neboť již 19. 3. 1612 odjel spolu s králem Matyášem do Vídně.

Obr. 11: Adresa na zadní straně omluvného listu Bohuchvala staršího Berky z Dubé z 21. března 1612. Druhotně doplněna kancelářská poznámka s datem přijetí listu do české dvorské kanceláře („27 Března 1612“) a manipulační poznámka („Seruet k jiným výmluvným psaním“). V levém dolním rohu pročíslováno „25.“, což je zřejmě pozůstatek nějakého staršího řazení dokumentace v české dvorské kanceláři. Viz Ediční příloha 2, č. 3. Národní archiv Praha, Stará manipulace, sign. K/1/95/2, fasc. K 27/12, fol. 16 (foto autor).

V polovině dubna (14. dubna 1612) pořídili Adam ze Šternberka a Adam mladší z Valdštejna z došlé korespondence stručný výtah, který spolu s docela neformálně formulovaným listem („Václavíčkem“ je zde míněn Lobkovicův malý syn Václav, který byl touto zdobnělinou zřejmě nazýván i mimo nejužší okruh rodiny) zaslali do Vídně kancléři Lobkovicovi. Jeho obsah byl však určen především králi Matyášovi, jak je i v závěru listu zmíněno. Král se z listu dozvídal, že česká šlechta s ním do Frankfurtu vlastně vůbec jet nechce. Tři „ohlášení“ v listu zmiňovaná se týkala držitelů říšských lén, ale z oslovených českých šlechticů není pozitivní reakce uvedena u nikoho, všichni se „omlouvají“.

Šternberk s Valdštejnem pořizovali tento výpis z odpovědí, došlých (s určitou tolerancí několika dní) na českou kancelář do poloviny dubna. Na svůj seznam „omlouváčů“ však nezařadili dva z českých šlechticů, jejichž omluvný list byl už tehdy v české kanceláři evidován: psaní Rudolfa ze Stubenberga a na Novém Městě nad Metují a omluvný list Kašpara Belvice z Nostvic. V obou případech však nešlo jen o běžnou omluvu. Stubenberg psal, že mu pomřeli koně a nemá na čem jet; tento problém zřejmě do půlky dubna přehodnotil a do Frankfurtu se rozhodl přeci jen vypravit s početnějším doprovodem, což už zřejmě Šternberk s Valdštejnem 14. dubna věděli. Kašpar Belvic pak na seznamu uveden také není, neboť projevil poslušnost a poslal (místo sebe osobně) na cestu dva koně.

Zmíněný výpis z 14. dubna 1612 je pro nás důležitý také z toho důvodu, že eviduje ještě dalších deset omluvných listů, došlých do Prahy před tímto datem, jejichž originály již v registratuře české dvorské kanceláře dochovány nejsou (a nebyly v ní ani počátkem 19. století, kdy byl příslušný fascikl nově uspořádán).¹¹¹ Jenom z tohoto pramene víme, že účast odmítl i Jáchym Ondřej Šlik, protože se má zrovna ženit. To si nevymýšlel; ženil se ve svých bezmála třiačtyřiceti potřetí s Uršulou Žofíí z Oppersdorfu, kterou si vzal 27. května 1612 (to už byl král Matyáš pátý den ve Frakfurtu). Z blíže neurčených důvodů odmítli jet i Michal Slavata z Chlumu a Jan Vostrovec z Kralovic. Zbývající čtyři omluvné a tři ohlašovací listy, které známe jen z tohoto stručného regestu, se týkají předpokládaných mimočeských účastníků, jejichž korespondence přicházela do Prahy také.

Velmi zajímavé jsou pro nás pochopitelně důvody neúčasti. Nejčastější je objektivně těžko zjistitelná nemoc (někdy přímo konkretizovaná jako dna) či obecně fyzická nezpůsobilost k takové cestě (nemoc, stáří). Rodinné důvody (svatbu) uvedl výše zmíněný Jáchym Ondřej Šlik, podobně jako Vilém mladší z Lobkovic, který nemohl jet, protože měl těhotnou manželku, která měla po Velikonocích (22. 4. 1612) rodit. Vyšlo to skoro přesně, neb manželka povila panu Vilémovi dceru Markétu Kateřinu už 11. května 1612. Na vytížení pracovními povinnostmi, spojenými s funkcí hejtmana Plzeňského kraje, se vymlouval jeden z nejbohatších mužů, kteří byli osloveni, Petr ze Švamberka. U příslušníků panského stavu jsou častější výmluvy na jiné důvody (zdravotní, rodinné, služební správa panství); spíše výjimkou je uváděný nedostatek peněz, dávány i do souvislosti s nedostatečně ohodnocenou službou u dřívějšího panovnického dvora (tak Kryštof Harant z Polžic), či škodami, způsobenými vpádem Pasovských (Karel z Dubé, Jan z Černhauzu) apod.

Naproti tomu v případě rytířů jsou nedostatek peněz a chudoba uváděny jako jeden z hlavních důvodů. Texty, psané chudými rytíři (kteří neměli zázemí vlastní vrchnostenské kanceláře), jsou obecně velmi zajímavé i z hlediska kulturně historického a poskytují nám zcela neobvyklý vhled do světa soudobé šlechty. Některé mají silný emotivní náboj: Autor si váží králova pozvání a uvědomuje si čest, jaká mu je tím prokazována, ale zároveň je konfrontován se svou vlastní bezvýhodnou chudobou (takto např. Petr Lukáš Rašín z Rýzmburku a na Koroticích či Štefan Vostrovec z Kralovic).

Omluvné listy přicházely do Prahy i z Moravy, ale těch si Šternberk s Valdštejnem pro potřeby své zprávy nevěšimali. Z kontextu ale není jasné, zda nebyly nejprve shromažďovány v kanceláři moravské a pak najednou (někdy po 14. dubnu) předány k archivování. Moravské listy, odeslané v druhé půli března či ještě počátkem dubna, totiž nemají poznámku s datem doručení, zatímco moravské listy, došlé po 14. dubnu, tuto poznámku

111 Ediční příloha 2, č. 24/a–j.

mají. V české kanceláři se tak zachovalo celkem jedenáct omluvných listů, z hlediska původců většinou z řad bohatých moravských pánů, počínaje moravskotřebovským Ladislavem Velenem ze Žerotína.

V případě moravských šlechticů byly důvody, uváděné jako omluva neúčasti, velmi podobné jako u českého panstva; na chudobu se nevymlouval na Moravě nikdo. Nejzajímavější je osobně pojatý list Adam staršího Oderského z Lidéřova a na Drslavi, který docela barvitě popisuje svoje zdravotní problémy, počínaje nastydnutím po příjezdu ode dvora z Vídně. V případě Moravanů však bohužel došlo korespondenci nemůžeme porovnat s nějakým seznamem oslovených, pokud vůbec takový seznam v moravské kanceláři vznikl. Záměnu křestního jména u Viléma či Zdeňka z Roupova, způsobenou chybou moravské kanceláře, kvůli které adresát odmítl zvací list přijmout, jsem zmínil výše v textu.

Zcela samostatně pak probíhalo zajištění účastníků ze Slezska, resp. z Opolska-Ratibořska a z Opavska. Instrukce, datovaná v Praze 25. února 1612,¹¹² byla odeslána hejtmanu Knížectví opavského Pertoldovi z Kravař (plným titulem „...*Pertold z Tvorkova a z Kravař na Raduni a Suchých Lazcích, král. rada, hejtman a místodržící úřadu nejvyššího komornictví Knížectví Opavského*...“). Hejtman dostal jako přílohu k instrukci fascikl čistopisů zvacích listů bez adres („... *psaní stavu panskému a rytířskému do knížectví našeho opavského svědčících a neztitulovaných*...“) a měl sám rozhodnout, komu je poslat.

Hlavním kriteriem byla příslušnost k panskému či rytířskému stavu a dostatečná záležitost; listy měl odeslat „... *na osoby ty, kteříž by tak s námi, buďto z stavu panského neb rytířského, z téhož knížectví na cestu se vypraviti mohly a k tomu zásobný byly*...“. Jakmile bude mít odezvu, má podle instrukce podat informaci na českou dvorskou kancelář, a to tam, kde se zrovna kancelář bude nacházet (myšleno zřejmě v Praze či ve Vídni). Stejný postup měl zachovat i zemský hejtman opolsko-ratibořský Jan Kryštof Pruskovský z Pruskova (plným titulem „... *Jan Kryštof Pruskovský z Pruskova, na Pruskově, Chřelících, Bílej, Šemicích, Hradišti a Bzenci, JMK rada a zemský hejtman Knížectví opolského* ...“).¹¹³

Opavský hejtman Pertold z Kravař byl schopen již po necelém měsíci podat předběžnou informaci o průběhu příprav. Z jeho listu, datovaném 20. března 1612 v Opavě (na českou kancelář, která tehdy krátkodobě úřadovala ve Vídni, došel 2. dubna 1612), víme, že v příloze mu z Prahy přišlo 20 čistopisů zvacích listů (sám uvádí, že onen list mu byl doručen 16. března mezi 23 a 24 hod.). Ze šlechticů Knížectví opavského hned vybral 19 pánů a rytířů, u kterých předpokládal, že by mohli být schopni do Frankfurtu jet, a listy jim rozeslal (konkrétní jména však neuvedl). Všichni se však obratem omluvili,

112 NA Praha, SM, sign. K/1/95/2, fasc. K 27/12, složka 3, koncept nadepsaný „*Hejtmanu knížectví opavského odeslání psaní osobám obeslaným k jízdě do Frankfurtu*“.

113 Tamtéž, „... *in similibus hejtmanu Knížectví opolského a ratibořského panu Janovi Pruskovskému, toliko mutatis mutandis*...“.

někteří kvůli nemocem a nedostatku zdraví, jiní kvůli sešlosti věkem, jiní kvůli dluhům. Krom toho z oněch 19 osob zastává 10 šlechticů funkci soudců zemských; ti kdyby všichni jeli do Frankfurtu, nemohl by se konat nastávající zemský soud, z čehož by vznikly velké škody. Ale na 27. března jsou někteří šlechtici obesláni k němu do Opavy, pokusí se domluvit, aby alespoň z těch mladších několik lidí jelo. Je však možné počítat nanejvýš s několika desítkami koní; větší „lidský potenciál“ nyní Knížectví opavské nemá.

Po schůzce v Opavě 27. března 1612 zjistil Pertold z Kravař, že do Frankfurtu by byli přeci jen ochotni jen dva páni (Václav Bruntálský z Vrbna a na Hlučíně a Štefan Bruntálský z Vrbna a na Nové Cerekvi) a dva rytíři (Jan Ferdinand Rejzvic z Kadeřína a Jan Frydrych Sič); dohromady by opavská výprava čítala kolem 50 koní. Z Vídně mezitím úředníci české kanceláře listem z 1. dubna 1612 upřesnili, že stačí, když opavská šlechta přijede do Prahy 17. či 18. dubna.¹¹⁴ Otázku termínů cesty pak zřejmě ještě upřeshovali v souvislosti s posunem odjezdu královského dvora z Vídně do Prahy, takže ony čtyři Opavany (z nichž tři můžeme identifikovat i v Latomově seznamu, viz Ediční příloha 4, č. 65–66) vypravil hejtman Pertold z Tvorkova z Opavy ku Praze v sobotu 28. dubna 1612.¹¹⁵

V případě Opolska-Ratibořska byl hejtman Jan Kryštof Pruskovský z Pruskova sice podobně úspěšný, jako hejtman opavský, ale díky němu se veškerá dokumentace dochovala. K přípravě náležitě reprezentance byl vyzván v téže době a podobnou instrukcí jako hejtman opavský. Z korespondence, kterou s českou kanceláří v této věci vedl, však vyplývá, že dostal přímo seznam osob, kterým má zvací list poslat, a 26 „čistých“ zvacích listů bez adresy.¹¹⁶ Vše vyjednal a v jedné zásilce, která došla na českou dvorskou kancelář (přesunutou zase již zpět do Prahy) ve čtvrtek 3. května 1612, poslal spolu se svým průvodním komentářem i všechny písemné odpovědi, které mu poslala šlechta opolsko-ratibořská. Jedná se celkem o 20 listů, psaných česky nebo německy.¹¹⁷

Zvací listy pro opolsko-ratibořskou šlechtu byly zřejmě odeslány v jazyce českém, proto se někteří adresáti (i když jejich mateřským jazykem byla němčina) snažili odpovídat česky nebo si nechali vyhotovit kancelářské listy české, které potom jenom německy podepsali („*Balthasar von Tetschau und Mettichenshof*“; nejspíš Baltazar Mettich z Čečova). Čtyři česky psané listy, datované přímo v Opolí, jsou psány stejným kancelářským rukopisem. Považují za pravděpodobné, že vznikly přímo v hejtmanově kanceláři (jako forma určité „výpovědi“), aby měl dokumentaci kompletní (jsou to listy, které odesílali Ondřej Štěrhanovský ze Štěrhanova na Svinově; Mikuláš Mettich z Čečova; Jan Mo-

114 NA Praha, SM, sign. K/1/95/2, fasc. K 27/12, fol. 19–21.

115 Tamtéž, fol. 53. Počet koní se sice snížil na třicet, ale prý navíc jedou ještě i nějaké osoby stavu rytířského.

116 Tamtéž, fol. 48–49 a objemná složka (fol. 50) s 20 originály omluvných či ohlašovacích listů.

117 Ediční příloha 2, č. 32–51.

řic z Redernu a výše zmíněný „*Balthasar von Tetschau und Mettichenshof*“); sedm listů z Opolska-Ratibořska je psáno německy.

Z oslovených šlechticů opolsko-ratibořských byl ochoten vyrazit do Frankfurtu jen Jiří z Redernu, který je také jako samostatný účastník zapsán v Latomově seznamu (75). Ostatní se omlouvají nejčastěji z důvodu nemoci či nedostatku peněz, podobně jako rytíři v Čechách. Nejzajímavější je omluvný dopis Mikuláše Metticha z Čechova, který poměrně podrobně líčí problémy, jaké jeho rodině způsobuje péče o mentálně postiženého bratra.

Zatímco se šlechta z českých zemí společně se svým technickým doprovodem sjížděla ku Praze, vyrazil i královský dvůr po přibližně měsíčním vídeňském pobytu také zpět do Čech. Král Matyáš s manželkou Annou i se svým užším „cestovním“ dvorem (včetně kanceláře Lobkovice a úředníků české dvorské kanceláře), s účastníky z řad šlechty z dolnorakouských zemí (a výjimečně i z Uher) vyjeli 27. dubna 1612 z Vídně, tak aby k 2. květnu dorazili do Prahy.

Ještě krátce před odjezdem z Vídně (přípisem z 25. dubna 1612) nechal král vydat instrukci pro české místodržící, kterou jim přikazoval zajistit dostatečné množství kočích a formanů pro cestu do Frankfurtu.¹¹⁸ Od doručení této instrukce měli zajistit, aby žádný vůz (jakýkoli kupecký, formanský či dopravní) z pražských měst neodjížděl a ty, které ještě do Prahy vjedou, byly uvnitř města až do dalšího rozhodnutí zadrženy. Po příjezdu krále pak bude těmto kočím a formanům nabídnuta účast na cestě do Frankfurtu („... *proti slušné záplatě*...“). Vzhledem k mimořádně velkému technickému zázemí, které s sebou král Matyáš do Frankfurtu chtěl vézt, bylo takové opatření asi jediným řešením, jak příslušný personál zajistit. Pro nás je ovšem tato zdánlivě okrajová informace poměrně důležitá, neboť dokládá, že ono mimořádné množství vozů a tažných koní, které Matyášovu výpravu do Frankfurtu provázelo (viz Ediční příloha 4, č. 1), nepředstavovalo rozsah jeho standardního cestovního dvora, ale výjimečnou událost.

Po několikadenním odpočinku a technické přípravě celého konvoje pak vyrazila početná výprava, čítající podle frankfurtských zdrojů dohromady 743 jízdních koní, 1356 tažných koní pro bezmála čtyři stovky kočárů a nákladních vozů¹¹⁹ a 1418 služebníků, směrem k Frankfurtu nad Mohanem, kam dorazili po třech týdnech 23. května 1612. Pře-

118 NA Praha, SM, sign. K/1/95/2, fasc. K 27/12, fol. 44, „*O zastavení kočích a formanův pro jízdu do Frankfurtu*“ (koncept), Vídeň, středa 25. 4. 1612.

119 Cestovní kočáry byly obvykle taženy dvěma koňmi; čtyřspřežní potahy (63 vozů s obsluhou 252 služebníků) a těžké šestispřežní nákladní „kamiony“ (23 vozů s obsluhou 130 služebníků) jsou v seznamu vyčleněny zvlášť. Jednoduchým výpočtem by tak bylo možné odhadnout počet tažných vozidel, ale je nutné vzít v potaz, že koní bylo na takové výpravy vždy bráno více pro případ nutného operativního přepřahání v případě onemocnění či zranění koní. Sám autor pak při příjezdu do Frankfurtu 23. 5. zmiňuje průjezd 160 kočárů v rámci slavnostního vjezdu do města, dalších 150 nákladních vozů již přijelo do města dříve a více než 50 vozů zůstalo před branami města. Tomuto počtu (tj. o něco více než 356 tažných vozidel) celkový počet 1354 tažných koní odpovídá.

hledný itinerář a průběh této cesty podrobně popisuje Jiří Závěta;¹²⁰ níže si proto dovo-
lím pouze připomenout hlavní souvislosti, týkajících se české účasti na celé akci.

Závěta při popisu cesty klade důraz na dodržování ceremoniální stránky průjezdu čes-
kého krále cizím území, která byla inscenována podle znění Zlaté buly Karla IV. Proto se
během oné cesty král Matyáš dočkal několika oficiálních přijetí a vedle jeho početných
vlastních ozbrojenců (kteří bohatě zajišťovali královu bezpečnost) mu byl poskytován
v několika případech sice symbolický, ale velmi početný ozbrojený doprovod.

Prvním takovým aktem bylo přejetí českých hranic do Horní Falce 10. května 1612,
kde Matyáše očekával špalír falckých vojáků. Rýnský falckrabě Jan, tehdejší falcký admi-
nistrátor (neboť kurfiřt Fridrich Falcký byl nezletilý), pak českého krále provázel spolu se
svým jízdním vojskem po celém území Horní Falce.

Slavnostní charakter měl i příjezd českého krále do Sulzbachu. Rýnská falckrabata Volf-
gang a Vilém August vyčkávala v Nabburgu, až se královská výprava přiblíží. S předními
šlechtici a dvořany pak v celkovém počtu sto koní vyjeli králi naproti a absolvovali cere-
moniální přijetí. Pak provázeli krále až do Sulzbachu. Na tomto místě poprvé Závěta zmi-
ňuje konkrétní rozmístění českých účastníků v konvoji v případě, že se jednalo o slav-
nostní vjezd (stejně pořadí totiž zmiňuje i při vjezdu do Norimberka). Popisuje pořadí tří
nejvýznamnějších kočárů, jedoucích do Sulzbachu bezprostředně před kočárem králov-
ským: vpředu se vezl sám uherský kancléř Valentin Lepeš, biskup nitranský. Pak následo-
val větší kočár, ve kterém seděli členové české zemské vlády, nejvyšší hofmistr Adam
mladší z Valdštejna a nejvyšší kancléř Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic ještě „s *některý-
mi pány českými*“. Před kočárem královským jel ještě vůz s dvorskými úředníky rakous-
kými, kde seděli Fridrich z Fürstenberka, nejvyšší hofmistr, Leonard Helfrýd z Meggau,
nejvyšší komorník, a Oktavián Cavriani, nejvyšší štolmistr. Těchto pět mužů se pak opa-
kovaně po celou dobu slavností objevovalo v nejbližším králově okolí.

V polovině cesty mezi Sulzbachem a Hersbruckem očekávala krále českého 14. května
stočlenná uvítací jízda norimberská, která výpravu po přenocování v Hersbrucku prová-
zela až do Norimberka. Říšské město Norimberk hrálo v plánu cesty do Frankfurtu vý-
znamnou roli. Jednak šlo samo o sobě o důležité ekonomické a komunikační centrum,
poměrně úzce napojené na pražský dvůr,¹²¹ jednak bylo samo město jako právnická oso-
ba držitelem území v říši, která podléhala lenní pravomoci českého krále.¹²² Zastávka
v Norimberku byla spojena i s oficiálním předáváním městských darů královskému páru

120 Není-li uvedeno jinak, jsou níže uvedené informace čerpány ze Závětova díla, viz J. ZÁVĚTA, *Volení a korunování* (passim).

121 Václav BŮŽEK, *Zpravodajské cesty Norimberčanů do rudolfinských Čech*, in: L. Bobková – M. Neudertová (edd.), *Cesty a cestování v životě společnosti*, s. 191–198.

122 Franz HAIMERL, *Die deutsche Lehenhauptmannschaft (Lehenschranne) in Böhmen – Ein Beitrag zur Geschichte des Lehenwesens in Böhmen mit urkundlichen Beilagen*, Praha 1848.

(každý dostal jeden velký stříbrný pozlacený koflík). Hned po výjezdu z Norimberka 17. května si výpravu „převzal“ ansbašský markrabě Jan Arnošt, který krále spolu se svou vojenskou jednotkou provázal až do Neustadtu an der Aisch.

Podle Závětova popisu mělo v průběhu cesty z Prahy do Frankfurtu nejslavnostnější charakter přijetí u biskupa würzburského. Krále očekávala padesátičlenná jízda s vyslanci biskupa, kteří krále provázeli směrem k Würzburgu. Z města pak králi vyjel naproti sám biskup Julius Echter z Mespelbrunnu, doprovázený dalšími třemi stovkami jezdců. Ve městě krále vítala jak střelba z děl, tak špalíry slavnostně vyšňořených obyvatel a zvláště vystavěné slavobrány, jak bylo u takových festivit běžným zvykem. Závěta neopomněl zdůraznit, že při všech oficiálních zastávkách a pobytech po cestě bylo ze strany hostitelů celé výpravě poskytnuto ubytování i stravování zadarmo, což bylo zvláště důležité pro ty účastníky, kteří si měli cestovní náklady platit sami. Poslední oficialitou před příjezdem do Frankfurtu bylo přijetí vyslanců mohučského arcibiskupa, kteří královskou výpravu očekávali 20. května v lese na hranicích mezi územími biskupa würzburského a arcibiskupa mohučského, kde byly za tímto účelem nově vztyčeny dva památeční kamenné sloupy.

Pak již následoval slavnostní vjezd do Frankfurtu, který byl pečlivě zrežirován. Do města však už 23. května 1612 nevjížděl celý konvoj. Vozy s technickým zázemím již přijely s předstihem několika dní a část méně významných účastníků výpravy zůstala na předměstí. Král i jeho dvořané už také nejeli v kočárech, ale do města vjížděli v sedle.

Krátce po příjezdu král navštívil mohučského arcibiskupa Johanna Schweikharda z Kronbergu, který z titulu říšského arcicíšníka zodpovídal za organizační záležitosti, aby upřesnili, kolik osob a koní z doprovodu jednotlivých kurfiřtů může zůstat uvnitř městských bran, protože Karlova Zlatá bula i tyto počty z bezpečnostních důvodů omezovala. Po příjezdu krále českého (jako posledního z dorazivších kurfiřtů) následovalo uzavření městských bran, které neměly být otevřeny dříve, než kurfiřti zvolí nového císaře. I toto uzavírání mělo ceremoniální charakter. Všichni cizí lidé (krom měšťanů frankfurtských), kteří nenáleželi ke dvoru některého z kurfiřtů nebo nebyli zavázáni povinností radě a purkmistru, měli město ihned opustit, pak byly městské brány zavřeny. Tento dílčí detail zvláště zmiňuji z toho důvodu, že každý z kurfiřtů měl namísto sebe stanovit jednoho komisaře, který měl dohlížet nad procedurální správností tohoto procesu. Za českého krále byl touto rolí pověřen kancléř Lobkovic.

Až v sobotu 26. května 1612 bylo za přítomnosti krále Matyáše zahájeno oficiální předvolební jednání všech sedmi kurfiřtů. Konalo se na frankfurtské radnici, kde se kurfiřti pracovně scházeli již několik dní, ale s oficiálním zahájením bylo nutné čekat na krále českého. Pak teprve mohla být zahájena uzavřená závěrečná předvolební jednání.

Spolu se samotnými kurfiřty (pokud se účastnili jednání osobně) byli těmto jednáním přítomni za každého kurfiřta i zvláštní poradci. Jako poradci prvního z kurfiřtů, tj. krále českého, mohlo na tato uzavřená jednání docházet šest králem pověřených diplomatů: Melchior Khlesl, biskup vídeňský, president tajné rady (Závětou psaný jako „*Melichar*

Klesl“); Leonard Helfrýd z Meggau, tajný rada a nejvyšší komorník; Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic, královský rada a nejvyšší kancléř Království českého; Eusebius Khuen z Belasi (Závětou psaný „*Khain*“), královský tajný rada, komorník a nejvyšší velitel v Komárně; Abraham Purkrabí z Donína, královský rada (dřívější dlouholetý hornolužický zemský fojt a rozhodný katolík, ediční příloha 4, č. 8) a Jan Barvicius, královský rada a dlouholetý sekretář latinské expedice říšské dvorské kanceláře (1589–1619), působící ještě při dvoře pražském (ediční příloha 4, č. 121).¹²³ Počítáme-li i sekretáře Barvicia, pak bylo spolu s kancléřem Lobkovicem a Abrahamem z Donína v této skupině „české“ zastoupení poloviční.

Zmíněná jednání trvala dva týdny od 26. května do 9. června 1612. Během oněch dní však panovalo přísné embargo na informace, takže veřejně nebylo známo, proč ony závěrečné předvolební rozhovory trvají tak dlouho a proč se kurfiřti nemohou shodnout ani na druhém termínu volby, když ten původně stanovený (21. květen 1612) už dávno vypršel. Každá zvláštnost, která se proto v uzavřeném městě stala, vyvolávala pozornost a byla interpretována jako určitá předzvěst. To zaznamenal i Jiří Závěta v případě převržení vozu s tokajským vínem, které královský forman bezpečně vzev více než 150 mil, ale až ve městě s ním havaroval. Tato nepříjemná příhoda však byla interpretována jako dobrá předzvěst: „.... *Muži, ženy i děti brzo strouhu zahradili, víno vesele pili a se z toho radovali, že to jakéž takéž znamená jest, že bohdá po šťastném krále římského volení, potomně při korunování J.M. krále uherského a českého víno tolikéž darmo bez peněz, jakž se i stalo, ještě veseleji píti budou...*“.

Teprve 9. června 1612 bylo vyhlášeno, že volba proběhne 13. června 1612. Volba samotná už měla jen ceremoniální podobu; vše podstatné bylo zřejmě upřesněno právě během oněch dvou týdnů. Ceremoniální detaily císařské volby, včetně bohatého programu vizuálního a hudebního,¹²⁴ přeložil Jiří Závěta pro českého zájemce do češtiny. Jedná se o velmi dlouhý a i drobných detailů tehdejších reálií si všímající text,¹²⁵ jehož podrobnější interpretaci nemohu tuto studii zatěžovat. Všimněme si jen, na kterých místech autor připomíná roli českých šlechticů, resp. obecně roli českého kurfiřta či jím jmenovaných zástupců.

Volba se konala na tradičním místě historických říšských voleb, tedy v městském dómu sv. Bartoloměje.¹²⁶ Vjezd do kostela měl pochopitelně slavnostní charakter. Podle tradič-

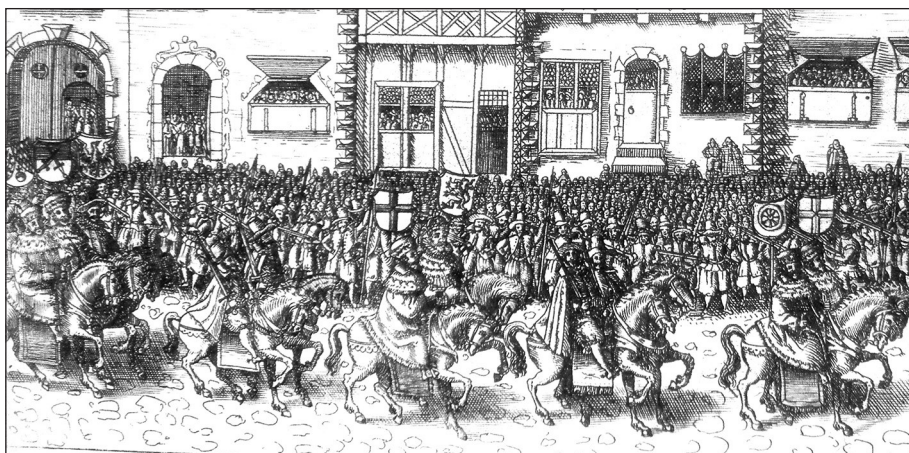
123 Lothar GROSS, *Die Geschichte der Deutschen Reichshofkanzlei von 1559 bis 1806*, Inventare Österreichischer Staatlicher Archive – V. Inventare des Wiener Haus-, Hof- und Staatsarchivs, Bd. 1, Wien 1933, s. 467

124 Arno PADUCH, *Die Mainzer Hofkapelle und die musikalische Ausgestaltung der Frankfurter Wahl- und Krönungsmessen*, in: L. Pelizaeus (Hg.), *Wahl und Krönung*, s. 105–130.

125 J. ZÁVĚTA, *Volení a korunování*, s. 25–44: „... *Vypsání o volení J.M. krále Matyáše, uherského a českého, toho jména Druhého, za krále římského, keréž se stalo v Frankfurtě nad Meynem Léta tohoto M. DC. XII. 13. dne měsíce června...*“.

126 Christian FREIGANG, *Der Frankfurter Dom als Wahlort der deutschen Könige (Architektonische, liturgische und politische Aspekte)*, in: L. Pelizaeus (Hg.), *Wahl und Krönung*, s. 131–156.

ního ceremoniálu přijížděli kurfiřti na koni, před každým z nich jel jeho maršálek a držel v ruce meč v pochvě. Takto jeli ve dvojici vedle sebe kurfiřti mohučský a trevírský, pak kurfiřt kolínský a král český. Skupinu kurfiřtů uzavírali jen dva maršálkové (falcký a saský), za nimiž jely tři osoby: poručník nezletilého falckého kurfiřta¹²⁷ falckrabě Jan, pak saský kurfiřt a vedle něj (v prostším oděvu) vyslanec braniborského kurfiřta a braniborský místodržící Adam Gans z Puttlitz a na Putlicích, který byl v jedné osobě zároveň i braniborským maršálkem.

Obr. 13: Detail z výjevu slavnostního průjezdu kurfiřtů městem Frankfurtem k volbě císaře do chrámu sv. Bartoloměje. Uprostřed král Matyáš II. s českým znakem a s českou královskou korunou, před ním dědičný nejvyšší maršálek Království českého Pertold Bohobud z Lipé. Reprodukováno z: *Wahl und Crönungshandlung, etc.*, Frankfurt am Main 1612 (Österreichische Nationalbibliothek Wien, sign. 8766-B Alt Mag), obrazová příloha „A“.

127 Nezletilý (tehdy šestnáctiletý) kurfiřt Fridrich Falcký byl na slavnostech ve Frankfurtu roku 1612 také osobně přítomen, ale diplomatických jednání ani samotné volby se neúčastnil; zastupoval jej uvedený poručník. Při volbě nebyl spolu s kurfiřty na kůru, ale měl v kostelní lodi zvlášť vyhrazené vyvýšené místo. Pro české dějiny je podle mého názoru v daných souvislostech důležité i personální složení „cestovního dvora“ mladého Fridricha, který dobu svého dospívání prožíval ve společnosti několika vrstevníků. Ve Frankfurtu s ním jako jeho „dvořané“ pobývalo osm mladíků, zvlášť v seznamech vyčleňovaných v rámci falcké kurfiřtské delegace. Viz *Verzeichnuß aller Potentaten*, fol. dii(v): „*Junge Grafen, so bey dem jungen Herrn Hertzog Friedrichen Churfürsten aufwarten: Johann Conrad Wild und Rheingraf, Philip Ernst Graf zu Eysenburg, Conrad Ludwig Graf zu Solms, Johan Albrecht Graff zu Solms, Ludwig Graf zu Witgenstein, Johann Dietrich von Zerotin, Freyherr, 2 Ortenburgische Graffen.*“ Mezi nimi nalézáme i moravského šlechtice Jana Jetřicha ze Žerotína z valašsko-meziříčské větve rodu, aktivního účastníka stavovského povstání. Jeho tehdejší pobyt v Heidelbergu (při kterém se setkal i s J. A. Komenským) tedy zjevně neměl jen charakter univerzitních studií (jeho předchozí studia v Štrasburku a Bazileji z let 1604–1608 jsou dobře dokumentována), ale provázela jej i příprava na dvorskou službu mezi pážaty budoucího falckého kurfiřta. Viz Tomáš KNOZ, *Karel st. ze Žerotína (Don Quijote v labyrintu světa)*, Praha 2008, s. 25, 87 a M. HOLÝ, *Zrození renesančního kavalíra*, s. 284–287.

Před králem českým jel k císařské volbě mladičkový pan Pertold Bohobud z Lipé (* 1589) a na Moravském Krumlově, neboť rod pánů z Lipé měl již od středověku dědičně postoupen úřad nejvyššího maršálka Království českého. Tak se pan Pertold na chvíli ocitl v atraktivní roli mezi nejvyšší střeoevropskou aristokracií, i když sám u dvora žádný významný post nezastával a do vyšších sfér moravské zemské politiky teprve pronikal, jak jsem připomněl výše v textu.

V kostele měli kurfiřti připravena místa na kůru, kam s nimi byli vpuštěni také jejich zvlášť k tomu účelu pověřeni radové. Každý kurfiřt si mohl s sebou vzít 12 důvěryhodných osob. To je z hlediska tématu této studie opět důležité. Český král Matyáš si jako své rady k císařské volbě vzal následující osoby: tři známe již ze šestičlenné skupiny, která se účastnila diplomatických jednání na radnici na přelomu května a června: Melchior Khlesl (6), Leonard Helfrýd z Meggau (3) a Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic (32). Další tři se objevují jako významní zemští úředníci v Čechách i v rakouských zemích v blízkosti krále již během cesty: Fridrich z Fürstenberka (2), Adam mladší z Valdštejna (31) a Oktavián Cavriani (5). Jména zbývajících šesti do té doby v Závětově popisu nezazněla: Volf Zikmund z Losenštejna, nejvyšší maršálek dvorský a hornorakouský nejvyšší lovčí (4); Leonard Colonna z Felsu na Šeňknburku, Andělské hoře a Cínově, královský rada (34); generál Jiří Fridrich hrabě z Hohenlohe (40); Kristián hrabě z Valdeku (45); Jan Günther hrabě z Schwarzenberga a Hohenštajnu, pán v Arnštatu (44); Jan Jiří hrabě z Mansfeldu [sic!].¹²⁸

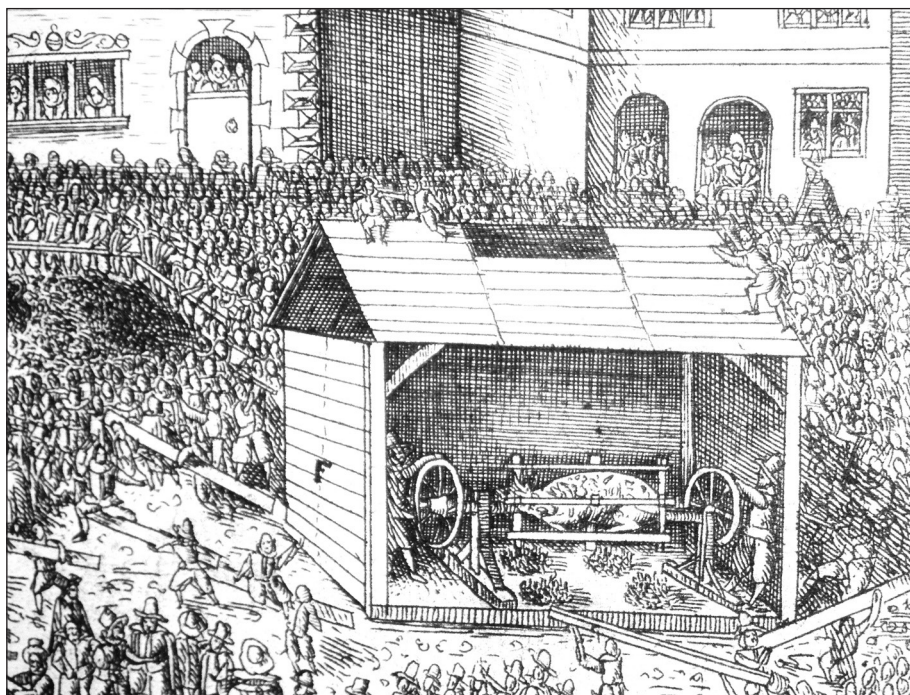
Jen menšinu jmenovaných „radů“ českého krále tak tvořili šlechtici z českých zemí, přičemž tyto osoby vlastně vytvářely typologicky paritní zastoupení hlavních mocenských skupin v tehdejších Čechách: menšinová katolická skupina, tvořená domácí šlechtou jazykově českého původu (kancléř Lobkovic, hofmistr Valdštejn); většinová protestantská skupina, v níž aktivní roli sehrávali také svým původem cizinci z prostředí jazykově německého (Leonard Colonna z Felsu, Jiří Fridrich Hohenlohe).

V průběhu pobytu kurfiřtů, jejich maršálků a dvanáctičlenných rad vyvstal jen jeden delikátní problém, jehož řešení bylo zřejmě již předem dohodnuto. Podle znění Zlaté buly Karla IV. měla být před samotnou volbou vykonána mše podle katolického ritu; tu však protestantští kurfiřti odmítali absolvovat. Proto po dobu mše kurfiřt saský a zástupci kurfiřtů falckého a braniborského přešli z kůru do volební kaple. Po mši následovala konfesijně

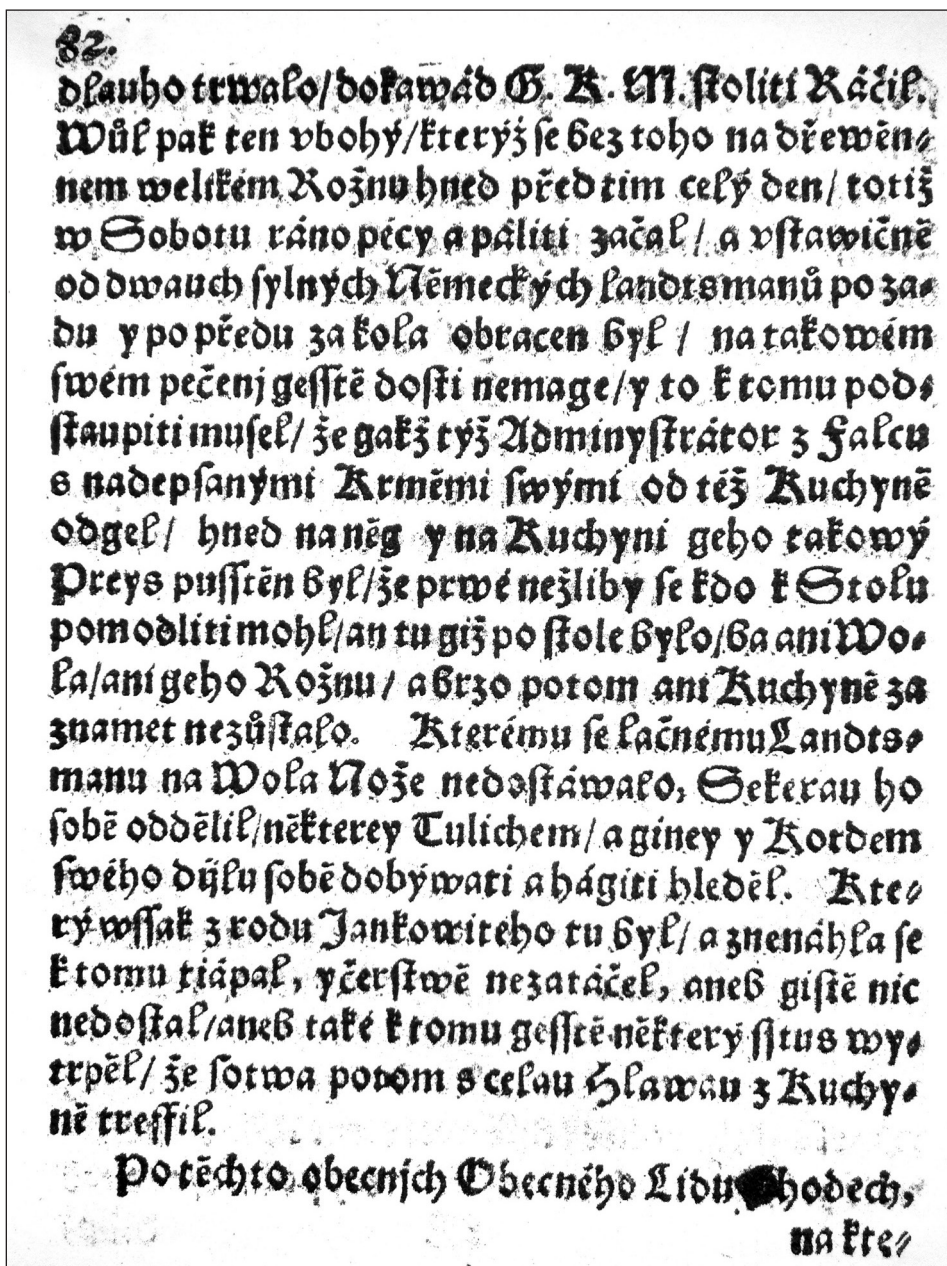
128 V případě tohoto jména jde s vysokou pravděpodobností o Závětovu chybu, neboť nikdo tohoto jména se v oficiálním doprovodu krále Matyáše frankfurtské volby neúčastnil. V rámci velmi rozvětveného rodu Mansfeldů by z hlediska věku připadal v úvahu pouze Jan Jiří hrabě z Mansfeldu (1557–1615) z rodové linie Mansfeld-Artern. K vysoké říšské politice sice neměl daleko (jeho strýc Jan Gebhart byl v letech 1558–1562 arcibiskupem kolínským, tedy jedním z kurfiřtů; mladší bratr Filip sloužil v době říšské volby u saského kurfiřta jako hejtman v Lipsku), nevíme však o něm, že by se v té době pohyboval v okolí Matyášova dvora.

neutrální přísaha kurfiřtů, po níž bylo sedm volitelů uzavřeno v kapli za účelem neveřejné volby. Samotná volba trvala jen čtvrt hodiny; šlo tedy zřejmě jen o formální deklarování již předem domluveného výsledku, na které měl každý z volitelů sotva dvě minuty.

Po volbě byli do kaple zavoláni k vyhlášení výsledků jako svědci dva přísežní písaři říšští a od každého kurfiřta tři svědci ze zmíněné dvanáctičlenné skupiny. Za krále českého to byli výše zmínění tři diplomaté Melchior Khlesl, Leonard Helfrýd z Meggau a Zdeněk z Vojtěch Popel Lobkovic. Po seznámení této užší skupiny a po učinění oficiálních zápisů o císařské volbě byla za slavnostního bubnování a troubení vyhlášena volba nového císaře, kterým měl být korunován jeden z volitelů, totiž český král Matyáš Habsburský, „...a tak šťastné toto krále římského volení s pomocí svrchovaného pána Boha vesele a pokojně se vykonalo...“.

Obr. 14: Detail s výjevem počátku spontánní demontáže dřevěné provizorní kuchyně s opékaným volem dobře dokumentuje Závětův slovní popis této události. Reprodukováno z: *Wahl und Crönungshandlung, etc.*, Frankfurt am Main 1612 (Österreichische Nationalbibliothek Wien, sign. 8766-B Alt Mag), obrazová příloha „E“ (segment vpravo nahoře).

Obr. 15: Ukázka textu Závěťovy publikace o frankfurtských slavnostech; zde pasáž, popisující rychlou konzumaci slavnostně opékaného voľa i demontáž celé kuchyně. Reprodukováno z: Jiří ZÁVĚTA ZE ZÁVĚTIC, *Volení a korunování Jeho milosti Císaře Matyáše etc.*, Praha 1612 (Österreichische Nationalbibliothek Wien, sign. Alt-7.335.B), s. 82 (= fol. M i-verso).

Hned po úspěšné císařské volbě se brány města Frankfurtu otevřely a mohli začít přijíždět další hosté a jejich delegace. Hned týž den dorazil kníže Mořic Hessenský s manželkou a jejím fraucimorem, pak rychle po sobě následovaly příjezdy dalších říšských knížat a šlechticů.¹²⁹ Také bylo proč; Frankfurt se na několik týdnů změnil v město nikdy nekončících oslav, kratochvílí a loveckých vyjížděk za město a vzájemného obdarování významných politiků. Někdy v této době do Frankfurtu dorazil i Vilém Slavata z Chlumu a Košumberka, který nově zvolenému císaři přivezl gratulaci českých stavů.¹³⁰

Na samotnou korunovaci se muselo několik dní počkat, neboť bylo zapotřebí bezpečně dovézt potřebné insignie, uložené tradičně v Cáchách a v Norimberku. V těchto městech se měla podle Zlaté buly odehrát korunovace (Cáchy) a první povolební sněm (Norimberk), ale kurfiřti se i s ohledem na precedens předchozích voleb Maxmiliána II. a Rudolfa II. shodli, že bude lepší, když se i korunovace odehraje přímo ve Frankfurtu. Termín korunovace císaře původně stanovili na 23. června 1612 (z technických důvodů se pak o den posunula); o tři dny později (26. června 1612) měla být korunována i císařova manželka.

Císařskou korunovaci, která se pak spolu s následným korunovačním banquetem konala 24. června 1612, zajišťovali již jen úředníci říšští; na těchto ceremoniích se nikdo z českých zástupců oficiálně nepodílel. Jediná osoba se vztahem k českým zemím, která je v těchto souvislostech zmiňována, byl litoměřický probošt kněz Jakub Chymarraeus, který při korunovaci císařovy manželky 26. června 1612 v kostele spolu s jinými preláty podával panovnickému páru a duchovním kurfiřtům k políbení evangelium. Oficiální program uzavřel velký ohňostroj, pak již nezbývalo než začít balit a připravovat cestovní vozy a kočáry na zpáteční cestu. Ta byla zahájena odjezdem z Frankfurtu 3. července 1612 a v podstatě kopírovala příjezdovou trasu, jen s mírnou obměnou některých míst noclehu.

I zpáteční cesta však byla do jisté míry slavnostní záležitostí, neboť v některých místech byl průjezd Matyáše Habsburského pojat jako první vjezd nového císaře, a tedy náležitě oslaven. Z tohoto hlediska se stal nejvýznamnější zastávkou (podobně jako při cestě z Prahy do Frankfurtu) biskupský Würzburg, kde císař i jeho doprovod zůstali od 5. do 9. července 1612. Tato zastávka byla pojata jednoznačně jako konfesijně zaměřená festivity. Císař absolvoval velkolepě aranžovanou slavnostní katolickou bohoslužbu za účasti

129 Časový harmonogram příjezdu oficiálních delegací na císařskou volbu a korunovaci do Frankfurtu nad Mohanem v průběhu května a června 1612 zaznamenává *Verzeichnuß aller Potentaten, Chur und Fuersten, Geistlichen und Weltlichen, Graven, Herrn und Staenden deß Reichs, auch fremder Potentaten unnd Herrschaft Bottschafften, Adelicher und anderer Hohen und Nider Stands Personen, so theils in Zeit der Wahl, theil nach derselben und bey gehaltener Crönung zu Franckfurt persönlich gewesen und deren Namen man in Erfahrung bringen mögen*, b. m. 1612 (ÖNB Alt-8.767-B), zde fol. a2–f4v.

130 Karel TIEFTRUNK (ed.), *Pavla Skály ze Zhoře Historie česká od r. 1602 do r. 1623*, I. díl (1602–1616), Praha 1865, s. 336.

12 biskupů a opatů, navštívil divadelní hru („komedii“), inscenovanou v místním špitále, a absolvoval také prohlídku kostela sv. Kiliána, kde se nalézal hrob tohoto světce.

Naproti tomu třídní pobyt v Ansbachu a okolí (10. – 12. července) pojal hostitelský markrabě jen jako záležitost zábavní a odpočinkovou, realizovanou jak v lesním stanovém městečku (kde účastníci odpočívali po lovu), tak i na sídelním zámku. I při zpáteční cestě nezapomněl Závěta opět poznamenat, že ve Würzburgu a v Ansbachu se všichni poměli zadarmo.

Lovecké zážitky a odpočinek v Ansbachu účastníci zpáteční cesty asi uvítali, neboť hned poté je čekalo znovu velkolepé slavnostní vítání a oficiální ceremonie v Norimberku, trvající od 12. do 18. července. Stejně jako při květnové cestě, i nyní Norimberčané vyzdobili ulice města, kterými se císař ubíral, početnými slavobránami, dřevěnými pyramidami a sádrovými sochami.¹³¹ V očekávání opětovného pobytu císařského dvora v Norimberku (po zkušenostech z 14. – 17. května) vydala městská rada už s předstihem (15. června 1612) norimberskému obyvatelstvu zvláštní tištěné nařízení, týkající se především protipožární bezpečnosti (zajištění dostatečného množství hasících prostředků), ale i bezpečnostní prevence, která měla zamezit různým nepravostem, které by se při pobytu velkého množství cizích osob ve městě mohly stát.¹³²

Oficiální vítání císaře uspořádal při noclehu v Sulzbachu 19. července i falckrabě Ludvík, ale tentokrát se císař v tomto městě na další noc nezdržel a rychle směřoval zpět do Čech. Hranice překročili 21. července a směřovali přes Bor k Plzni, ale hlavním cílem byla komorní panství v okolí Zbiroha, kde byl naplánován delší (šestidenní) odpočinek na zámcích Zbiroh a Lány, spojený především s loveckou zábavou. Po tomto faktickém ukončení cesty se císař s již menším doprovodem vydal 28. července směrem ku Praze, kam ještě téhož dne dorazil.

Pražané však novopečeného císaře nijak zvlášť nevíтали, což muselo být po zážitcích z bujarého veselí ve Frankfurtu i po vítacích ceremoniích při zpáteční cestě v Norimberku, Würzburgu či v Ansbachu výrazným kontrastem. Tuto okolnost i Jiří Závěta neopomněl zdůraznit s odkazem na velkolepou vítací slavnost při příjezdu Matyášova dědečka

131 Podrobný popis norimberských oslav do češtiny přeložil J. ZÁVĚTA, *Volení a korunování*, s. 102–110. Reprodukce scén ze slavnostního vjezdu císaře Matyáše I. do Norimberka v červenci 1612 viz Hainz SCHILLING – Werner HEUN – Jutta GÖTZMANN (Hgg.), *Heiliges Römisches Reich Deutscher Nation 962 bis 1806 – Altes Reich und Neue Staaten 1495 bis 1806 (Katalog)*, Dresden 2006, s. 343 (exponát V. 13 – „Die Kay. May. unter dem Himmel“) a s. 344 (exponát V. 14 „Ehrepforte für Kaiser Matthias“).

132 „...darzu sich Rumorens, haderns, unerbarn unzüchtigen schreyens, plerrens, singens, polderns, steinwerfens und dergleichen unruh, sonderlich die Alten und Jungen, mit nachlauffen und beschreyen der fremden Herrschafften und ihrer Leut, wann dieselben hie einziehen, oder sonsten in der Statt von einem ort zum andern, oder aber auß oder einfahren, reiten ...“. Originál tohoto listu viz ÖNB Wien, sign. F-120165 B.

Ferdinanda I. roku 1558. Pražané jen shromáždili jedenáct praporců městské vojenské hotovosti, které rozestavěli na příhodných místech podél cesty mezi Pohoželcem, Hradčanami a Pražským hradem, a vyslali své zástupce do stavovské vítací delegace, která císaře očekávala v oboře Hvězda. Ani domácí čeští stavové se při vítání císaře nijak zvlášť v okázalosti nepředháněli. Žádné kulisy, scénická představení či ohňostroje. Ke Hvězdě se sjelo asi 50 kočárů.

Přijíždějícího císaře jménem všech tří stavů přivítal nejvyšší purkrabí pražský Adam ze Šternberka a pak už se všichni vydali směrem k Pražskému hradu. I se zbývajícími účastníky výpravy, provázejícími císaře až ku Praze, čítal průvod asi 500 koní.¹³³ Na vítání císaře se však podle Závětova svědectví z hlediska této formy reprezentace nejvíce podílel slezský kníže Adam Václav Těšínský¹³⁴ se svými vojáky. Největší „domácí“ atrakcí z oslav císařova prvního vjezdu do Prahy se tak stal blíže nejmenovaný pražský odvážlivec, který se vyšplhal na vrchol věže chrámu sv. Víta na Pražském hradě a odtud mával k uvítání císaře červenobílým praporem za doprovodu „vlašských bubnů“, na které hrál jeho dole pod věží sedící syn.

Frankfurtské slavnosti roku 1612 byly bezesporu velmi významnou kulturně-společenskou a politickou událostí. Především proto, že se zde pravděpodobně naposledy před třicetiletou válkou sešli a vedli spolu dlouhodobá jednání zástupci všech zájmových a politických uskupení, která se tehdy v říši formovala. To je zcela zřejmé ze složení oficiálních delegací všech sedmi kurfiřtů i dalších osobností tehdejšího politického života, které přijely na korunovaci. Samotná česká účast na těchto událostech je svým způsobem neobvyklá, ale podle mého názoru poměrně věrně odráží nové rozložení zájmových sfér po změnách, které přinesl (a nebo překvapivě nepřinesl, jako v případě Lobkovicově) převratný rok 1611.

Kancléři Lobkovicovi se beze sporu podařilo zajistit *de iure* reprezentativní zastoupení českých zemí, což bylo společensky nutné, neboť přeci jen Matyášův kurfiřtský hlas byl odvozen od jeho českého královského titulu. Proto bylo diplomaticky žádoucí, aby se ve Frankfurtu objevili významní reprezentanti české zemské vlády a stavovské obce. To bylo zajištěno. Dokonce můžeme konstatovat, že mezi českými účastníky početně převažovali politicky aktivní protestanté a důstojníci, kteří později stáli na straně stavovského povstání.

Lobkovicova role ve formální i diplomatické sféře frankfurtských slavností však tak výrazně vyniká nad účastí všech ostatních českých šlechticů, přítomných také ve Frankfur-

133 Závětův údaj se v podstatě shoduje se zprávou Adama z Valdštejna, který hovoří o 400 koních, viz M. KOLDINSKÁ – P. MAŤA (ed.), *Deník rudolfínské dvora*, s. 199.

134 Václav Těšínský byl v té době jediným ze slezských knížat, které se po své náboženské konverzi stalo horlivým stoupencem katolicko-španělské politiky. Zásahu o „získání“ tohoto šlechtice si přičítal sám španělský velvyslanec, viz Bohdan CHUDOBA, *Španělé na Bílé hoře*, Praha 1945, s. 195–209.

tu, že tuto skutečnost nelze podle mého názoru považovat za jev náhodný či vyplývající jen z funkce kancléřského úřadu. V dobovém vnímání hrála symbolika obřadů a místo každé konkrétní osoby či její řazení ve slavnostním průvodu vysoce významnou roli. To se otatně ukázalo v menších „domácích poměrech“ i při lužicko-slezské jízdě, kde právě dohady mezi knížaty a vratislavským biskupem o tyto zdánlivé technické detaily (které však měly mimořádnou diplomatickou váhu) celý holdovací proces zdržely.

Úloha, jakou Zdeněk Vojtěch z Lobkovic plnil v době císařské volby a korunovace, mohla být ostatními českými účastníky těchto slavností jen stěží vnímána jinak, než jako jednoznačné upřednostnění kancléře a jeho symbolické nadřazení ostatním domácím stavovským politikům, bez ohledu na to, do jaké míry byli případní pozorovatelé zasvěceni do domácího českého či říšského politického zákulisí.

Nelze také nepřipomenout drobný detail, kterým byla účast Lobkovicovy manželky Polyxeny Lobkovicové z Pernštejna, která byla (pokud zatím víme) jedinou manželkou, která na cestu do Frankfurtu svého muže provázela, a to i za cenu dlouhého odloučení od jediného (tehdy sotva tříletého) syna.¹³⁵ I když nemáme k dispozici bližší prameny, osvětlující její roli v Lobkovicově tehdejší frankfurtském politickém angažmá, lze předpokládat, že dlouhé týdny slavností, strávených v blízkosti královny, měly doplnit stávající diplomatické vazby (aplikované tehdy právě často prostřednictvím manželek a jiných žen z nejbližšího okolí významných diplomatů) o důležité osobní kontakty v rámci důvěrného okruhu královnina fraucimoru. Součástí tohoto společenstva mladých žen byly tři Polyxeniny neteře (Frebonie z Pernštejna¹³⁶ a sestry Eusebie Marie a Františka Hypolita z Fürstenberka¹³⁷), takže lze předpokládat, že paní Polyxena měla do královnina fraucimoru přímý přístup. Zájem o sblížení Polyxeny Lobkovicové z Pernštejna s mladou českou královnou Annou mohl souviset i se stále ještě otevřenou otázkou, zda český královský pár zplodí potomka či nikoli, což byla v dobových souvislostech záležitost prvořadého politického významu. Frankfurtské slavnosti se konaly několik měsíců po královské svatbě a jen v nejužším soukromí fraucimoru mohla zkušená žena poznat, zda je naděje, aby se královna ocitla „v naději“.

Životní a politické osudy Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic známe poměrně dobře v době počátků jeho působení v roli nejvyššího kancléře za vlády Rudolfa II.¹³⁸ a následně pak od počátku třicetileté války, ale jeho působení v „mezidobí“ 1611–1616 dosud pří-

135 P. KOPIČKA, *Listy Zdeňka Vojtěcha z Lobkovic*, s. 49–52.

136 Viz zde ediční příloha 5, č. 257.

137 Obě děvčata se narodila ze sňatku Polyxeniny již zemřelé starší sestry Alžběty († 1609) s Albrechtem z Fürstenberka.

138 Karel STLOUKAL, *Papežská politika a císařský dvůr pražský na předělu XVI. a XVII. věku*, Praha 1925, s. 188–189; znovu TÝŽ, *Česká kancelář dvorská*, s. 142.

liš probádáno není,¹³⁹ stejně jako detaily, týkající se praktické činnosti české kanceláře v této době.¹⁴⁰

Starší literatura předpokládala, že po roce 1612 působil kancléř Lobkovic převážně ve Vídni. Tento předpoklad se jevil jako logický: český kancléř musel být osobně přítomen v místě, kde se nalézal český král, neboť jím řízený úřad vyřizoval i agendu, týkající se českých zemí.¹⁴¹ Toto vysvětlení se však ukazuje jako nedostatečné. Ve skutečnosti sám císař Matyáš v prvních letech své vlády v říši pobýval většinou na cestách. Pokud se však vracel „domů“, tak většinou pobýval osobně v Praze, obvykle souvisle řadu měsíců, a do Vídně jen krátkodobě zajížděl, jak na základě analýzy panovníkova itineráře správně zdůraznil Petr Kopička. Týž autor také upřesnil naši představu o místech fyzické přítomnosti kancléře Lobkovic, která skutečně většinou odpovídala cestovnímu itineráři panovníka.¹⁴²

Lobkovicovo angažmá v přípravě cesty do Frankfurtu je možné snadno vysvětlit jeho úřadem nejvyššího kancléře, do jehož činnosti taková agenda logicky spadá. Na druhou stranu je však nutné vzít v potaz, že v době sporů mezi císařem Rudolfem II. a jeho bratrem Matyášem patřil kancléř Lobkovic do skupiny věrných stoupenců Rudolfa II., zachovávajících si vůči uherskému králi Matyášovi, designovanému „čekanci trůnu českého“, výrazný odstup,¹⁴³ byť důvodem jeho věrnosti císaři a králi Rudolfovi II. jistě mohla být důsledně a za všech okolností aplikovaná loajalita vůči panujícímu vladaři.

139 Skutečnost, že o aktivitách českého kancléře v těchto letech toho skutečně příliš mnoho nevíme, nejlépe (ale spíše asi nechtěně) dokládá P. MAREK, *Politická činnost Zdeňka Vojtěcha Popela*, s. 112–113, který v souvislém textu o kancléřově politické činnosti plynule přechází z roku 1611 (Matyášova korunovace) k roku 1617 (volba Ferdinanda Štýrského králem českým). Důvodem menšího badatelského zájmu o toto období kancléřova života může být pochopitelně i absence hlavního pramene osobní povahy. Samotný fakt pozdějšího vyjmutí (vypůjčení?, zničení?) Lobkovicových deníků z let 1611–1616 z jinak souvisle dochované řady je určitým signálem, že mohly obsahovat informace mimořádného významu. Je zajímavé, že sám roudnický knihovník Dvořák charakterizoval toto období Lobkovicova života (1611–1616) slovy „bouřlivé roky“ („*die sturmbelegte Jahre*“, viz výše pozn. č. 64), což s ohledem na časově blízké období stavovského povstání působí nevyváženě.

140 Thomas FELLNER – Heinrich KRETSCHMAYR, *Die österreichische Zentralverwaltung, I. Abteilung: Von Maximilian I. bis zur Vereinigung der österreichischen und böhmischen Hofkanzlei (1749)*, Band 1. Geschichtliche Übersicht, Wien 1907, I. Abteilung; Band 1. kap. III (4) / I Die böhmische Hofkanzlei der Habsburger im 16. Jahrhundert, s. 174–186; v této kapitole autoři končí souvislý výklad dějin české dvorské kanceláře rokem 1611; v další chronologické části navazují až znovupřičleněním slezské kanceláře ke kanceláři české roku 1616, viz tamtéž, s. 189–190.

141 Toto tradiční vysvětlení (uváděné v souvislosti s tradovaným přesunem dvora z Prahy do Vídně v roce 1612) viz např. Jaroslav KOSINA, *Ilustrované dějiny světové*, díl III., Novověk I., Praha 1926, s. 145: „... Za nepřítomnosti královny v zemi správu Čech vedlo tak řečené místodržitelství, sborový to úřad, skládající se z nejvyšších úředníkův zemských. Jen kancléř byl úřední povinností vázán stále prodlévati při osobě panovníkově, neboť spolu s ním podepisoval všechny listiny týkající se České koruny. Tudiž i sídlem českého nejvyššího kancléře stala se od počátku sedmáctého století Vídeň...“.

142 Nejnověji k tomu především P. KOPIČKA, *Listy Zdeňka Vojtěcha z Lobkovic*, s. 63.

143 B. RILL, *Kaiser Matthias*, s. 141–142.

Ale mechanismy vysoké politiky takto nefungují ani dnes a odborné a organizační schopnosti jen stěží mohly být prvořadým rozhodovacím kriteriem při obsazení jedné z nevlivnějších pozic v zemské vládě v Čechách počátkem 17. století.

V Čechách panovalo obecné očekávání, že po Matyášově převzetí vlády v Čechách bude kancléř Lobkovic ve svém úřadu nahrazen někým, kdo se o úspěch krále skutečně zasloužil. Očekávané Lobkovicovo sesazení po nástupu Matyáše II. na český trůn nedokládají jen domněnky současníků, ale i závažnější pramenné doklady: hned ke dni rezignace Rudolfa II. a následné korunovace Matyáše II. českým králem (23. května 1611) byl Zdeňku Vojtěchovi Popelovi z Lobkovic obstaven plat nejvyššího kancléře Království českého, který dosahoval nezanedbatelné částky 180 zlatých rýnských měsíčně.¹⁴⁴

Po formálním potvrzení svých panovnických práv v českých zemích v průběhu roku 1611 však král Matyáš nejenže aktivně nepodporoval odchod někdejších stoupců španělsko-katolického křídla z vrcholné české politiky, ale změny v obsazení českých zemských úřadů, které na počátku Matyášovy vlády proběhly,¹⁴⁵ nakonec vliv zmíněného politického směru posílily a Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic ve svém kancléřském úřadu setrval a zůstal mu zachován i původní plat.¹⁴⁶

Jisté je nutné vzít v úvahu i tu okolnost, že Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic byl jedním z prvních skutečně funkčních úředníků (tj. byrokratů v pozitivním slova smyslu) v české vládě a že za jeho působení ve funkci českého nejvyššího kancléře zemská administrativa (na rozdíl od té říšské) efektivně fungovala. Král Matyáš asi opravdu v Čechách neměl po svém nástupu na trůn k dispozici nikoho natolik schopného, aby mohl Lobkovic operativně nahradit. Krom toho s přípravou „domácích“ aktivit, spojených již v průběhu roku 1611 s českou korunovací (květen 1611) a následnou holdovací cestou do Lužice a Slezska (září – říjen 1611) byla spousta organizační práce, kterou by změna na postu nejvyššího kancléře mohla zbytečně zkomplikovat.

Obou zmíněných „domácích“ festivit se také kancléř Lobkovic v rámci širšího králova doprovodu aktivně účastnil. Ale jinak v rámci těchto aktivit Lobkovicovo působení ve službách nového českého krále nijak výrazně nevybočuje z povinností, které mu jako čes-

144 Tato zpráva se dochovala jako přípis k platovému výměru dvořanů Rudolfa II., sestavenému na samém počátku roku 1612 ještě za života císařova. Do seznamu byl původně zařazen ještě i kancléř Lobkovic, u jeho jména je ale uveden komentář „... Nota: Dießte unterhaltung ist ihme herrn bey beschehener verendung und crönung des Khönigs Matthias etc. den 23. May anno 1611 aufgehebt worden...“. Tuto poznámku ze seznamu finančních požitků dvorských úředníků, dochovaného ve fondech Rakouské národní knihovny (ÖNB Wien, sign. 14724) editovala J. HAUSENBLASOVÁ, *Der Hof Kaiser Rudolfs II.*, s. 317.

145 P. VOREL, *Velké dějiny VII.*, s. 453–459.

146 Thomas FELLNER – Heinrich KRETSCHMAYR, *Die österreichische Zentralverwaltung, I. Abteilung: Von Maximilian I. bis zur Vereinigung der österreichischen und böhmischen Hofkanzlei (1749)*, Band 2. Aktenstücke 1491–1681, Wien 1907, Nr. 12, III/5, Hofstaatsverzeichniss König Matthias' (1615 März 29), s. 202–206, zde s. 205.

kému kancléři příslušely. Pokud král Matyáš hned po svém nástupu na český trůn z nějakého důvodu (byť by jím bylo zajištění technického chodu kanceláře po dobu symbolického přebírání vlády v českých zemích) změnu na kancléřském postu vynucovat nechtěl, pak logicky kancléř Lobkovic při české korunovaci i při slezské holdovací jízdě chybět nemohl, neboť jako nejvyšší kancléř musel být králi „po ruce“. A zvláště v případě cesty do Lužic a Slezska to bylo důležité, neboť se očekávalo, že právě při této cestě král vydá písemnou formu důležitých rozhodnutí a k tomu potřeboval nejvyššího kancléře.

Ovšem pro samotného kancléře Lobkovic musela být faktická náplň holdovací cesty do většinově luteránské Lužice a Slezska pomyslným „kousnutím do kyselého jablka“. Právě při té příležitosti totiž král Matyáš splnil jeden z politických požadavků protestantských stavů a zřídil samostatnou slezsko-lužickou kancelář, jejíž představený (slezský vicenkancléř) nepodléhal českému nejvyššímu kancléři, ale přímo králi. Přesněji řečeno: nově jmenovaný slezský vicekancléř Jiří ze Šejnochu a na obojím Karelátu a Milčicích (vlivný a bohatý slezský luterán) neměl být nadále vázán služební přísahou vůči českému kancléři Lobkovicovi.

Tuto změnu v činnosti české dvorské kanceláře vnímal sám kancléř velmi negativně a zvláště okolnosti, které si vynucení této změny na králi během jeho holdovací cesty do Slezska provázely, musely být pro samotného kancléře Lobkovic velmi nepříjemné. Politický vliv do té doby výrazně konfesijně (katolicky) profilované české kanceláře v rámci českých zemí tak byl výrazně (byť jen dočasně do roku 1616) oslaben.¹⁴⁷

Skutečnost, že králova cesta do většinově luteránského Slezska roku 1611 obsahovala i dílčí konfesijně pro-katolicky profilované manifestační akty, kterých byl kancléř osobně aktivně účasten,¹⁴⁸ byla pro Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic asi jen slabou náplastí na zásadní omezení úředních pravomocí ve vztahu k celé severní části českého soustátí.

Všudypřítomný dvorský historiograf Jiří Závěta se ve své publikaci o lužicko-slezské holdovací jízdě věnoval výslovně jen vnějším projevům reprezentace. Žádné jiné informace do svého textu nezařadil, což zvláště kontrastuje s jeho předchozím dílem o korunovaci české. Tam je mimo jiné zveřejněn i plný text Matyášova korunovačního reversu, obsahujícího například i příslib neodkladného potvrzení Majestátu náboženských svo-

147 T. FELLNER – H. KRETSCHMAYR, *Die österreichische Zentralverwaltung*, Band 1, kap. III (4) / II Schlesische und mährische Sonderkanzlei 1608–1616, s. 186–190.

148 Ve slezské Vratislavi kancléř Lobkovic jménem krále Matyáše pronesl v jazyce latinském odpověď na vítací řeč, kterou jménem vratislavské kapituly přednesl Dr. František Ursinus: „... *Nach diesem hat der Ehrwürdige, Edle und hochgelehrte Herr Franciscus Ursinus, der H. Schrifft Doctor un[d] beyder Kirchen zu S. Joh. und deß H. Creutz in Breßlau Thumherr und Cantor mit einer trefflich zierlichen Lateinischen Oration I. Kön. Maj. empfangen, und zu solchem irem Einzug, an stadt unnd von wegen deß gantzen Ehrwürdigen ThumCapitels vil Glück gewünscht. Der Oberste Herr Cantzler hat die Antwort gleichfals inn Lateinischer Sprach in Namen Ihr Kön. Maj. verrichtet...*“ Viz H. ORTELIUS, *Warhafftige, Außführliche, Historische Beschreibung*, s. 180.

bod,¹⁴⁹ ale i text rezignační listiny Rudolfa II., kterou českým stavům předával kancléř Lobkovic,¹⁵⁰ a další politicky aktuální texty.

Tato infomační úroveň už v „lužicko-slezském“ svazku obsažena vůbec není, jako by autor konfesijně-politický rozměr oné cesty z nějakého důvodu záměrně potlačil. Ostatně kancléř Lobkovic v tomto textu spíše vystupuje jako pasivní tlumočník krále Matyáše než osoba, jejíž aktuální politický význam by měl nějak přesahovat roli, danou povinností kancléřského úřadu.¹⁵¹ Mnohem detailnější popis cesty nového českého krále do Lužic a Slezska byl publikován v sousedním Sasku, neboť v rámci zmíněné holdovací cesty došlo k listinnému potvrzení náboženských svobod slezských luteránů.¹⁵²

Také tuto okolnost podle mého názoru kancléř Lobkovic spíše vnímal jako významný neúspěch svých dlouhodobých politických snah. Skutečnost, že musel být oněch aktivit v králově doprovodu osobně účasten, mohl jen stěží považovat za projev panovnické přízvěni; spíše za velmi nepříjemnou povinnost. Nemáme pochopitelně k dispozici prameny, dokládající obsah soudobé nonverbální komunikace (tj. zda dávala protestantská strana kancléři při cestě do Slezska a Lužice nějakou dobově srozumitelnou formou najevo svou převahu), ale je to dosti pravděpodobné. Sama slezská knížata zdržela holdovací proces o tři týdny, dokud král nezřídil samostatnou slezskou kancelář, což se kancléře Lobkoviče dotýkalo jak osobně, tak i v širším kontextu jeho politických zájmů.¹⁵³ Vždyť především Jan Jiří Krnovský, jemuž je přikládána hlavní zásluha na vzniku samostatné slezské kanceláře, se jakožto syn braniborského kurfiřta a sekretář v roce 1608 ustavené Protestantské unie v předchozích letech výrazně angažoval v domácí i říšské politice na straně

149 J. ZÁVĚTA, *Korunování Jeho Milosti Matyáše krále*, fol. B3–B4v: „... a netoliko na svobodné provozování náboženství podobojí přijímajících, ale i na jiné politické věci, jako z strany upuštění od pokut, se vztahující...“.

150 Tamtéž, fol. C1–C1v.

151 Jiří ZÁVĚTA ze ZÁVĚTIC, *Odjezd z Hradu pražského Jeho milosti Matyáše krále uherského a českého etc., toho jména druhého, a příjezd skrz Markrabství lužická do hlavního města Vratislavě Knížectví slezských s poznamenáním věcí některých na též cestě vykonaných*, Praha 1611 (NK Praha, sign. 54 B 131), fol. F1: „... a nejvyšší pan kancléř po straně Majestátu pravě stál, a což za potřebí bylo, v jazyku českém přednášel...“.

152 Hornolužickou část této holdovací cesty podrobně dokumentuje A. Hossmann, který ke svému dílu připojil nejen obsáhlou úvodní pasáž o lužických dějinách, ale také v plném rozsahu text listiny lužických náboženských svobod. Viz Abraham HOSSMANN, *Pompa Regij ingressus in superiorem Lusatiam, Das ist Eigentliche Beschreibung des Königlichen Einzuges, des Durchlauchtigsten, großmechtigsten Fuersten vnd Herrn, Herrn MATTHIÆ des Andern, zu Hungarn, Boehaym, Dalmatien, Croatien, Schlawonien etc. Koenig, Ertzhertzogs zu Oesterreich etc., In das loebliche Uhralte Marggraffthumb Oberlausitz, Als erstlichen in deroselben Provintz Hauptstadt Budussin, Goerlitz, vnd folgendes in des hoch- vnd weitberuehmten Landes Schlesien, vornehme Hauptstadt Breslaw, Was sich in ermeltem Einzuge wol denckwirdiges begeben hat*, Leipzig 1612 (BL London, sign. 9930. cc. 6).

153 Noemi REJCHRTOVÁ, *Václav Budovec z Budova (1551–1621)*, Praha 1984, s. 99; též viz zde (s. 259–260) editovaný list Budovcův Petru Vokovi z Rožmberka, odeslaný z Vratislavi 29. 9. 1611 a týkající se Matyášovy holdovací jízdy.

krále Matyáše (na rozdíl od kancléře Lobkovice). A právě Jan Jiří Krnovský využil Matyášovy holdovací cesty do Slezska k mimořádnému společenskému zdůraznění své role hlavního představitele slezských protestantských knížat.¹⁵⁴

Z průběhu cesty do Lužic a Slezska roku 1611 nemáme k dispozici soukromé deníkové záznamy kancléře Lobkovice, ze kterých by se daly vyčíst nějaké podrobnosti.¹⁵⁵ Výrazný pocit nespokojenosti je však obsažen v Lobkovicově písemném protestu proti omezení jeho kancléřských pravomocí ve vztahu vůči Slezsku a Lužici, který sepsal bezprostředně po vydání královské rezoluce, zřizující samostatnou slezskou kancelář, a to ještě ve slezské Vratislavi 7. října 1611.¹⁵⁶

Na podzim 1611 pak kancléř Lobkovic provázal krále na jeho svatební cestu do Vídně; to už se (od listopadu 1611) vědělo, že příští rok v květnu by měla proběhnout volba nového vládce říše. Že kancléř Lobkovic pojedje s králem i do Frankfurtu nad Mohanem, to se dalo také předpokládat. Jako český nejvyšší kancléř tam jet musel (když už i po 23. květnu 1611 ve funkci zůstal), neboť z titulu svého úřadu na cestách panovníka doprovázel, jak máme detailně dokumentováno v předchozích desetiletích.¹⁵⁷ Tento detail také kancléř Lobkovic zdůraznil v přesné formulaci důvodů, proč do Frankfurtu jede, když nechal pro krále ještě v den odjezdu z Prahy (7. května 1612) připravit žádost o odklad jednání u českých soudních institucí, u kterých měl být sám přítomen. Jediný kancléř Lobkovic se cesty neměl účastnit na základě králova příkazu (jako osoba služebná) nebo na žádost krále z vlastního rozhodnutí, nýbrž do Frankfurtu „... *dle povinnosti ouřadu svého z potřeby odjeti má...*“.¹⁵⁸

154 Radek FUKALA, *Jan Jiří Krnovský (Stavovské povstání a zápas s Habsburky)*, České Budějovice 2005, s. 120–126.

155 Pro období od 28. 8. do 21. 10. 1611 doplnil J. Dvořák namísto chybějících deníků zřejmě jen obecnou charakteristiku Lobkovicova účastenství na lužicko-slezské jízdě, jak ji vyčetl z podání Závětova, a to těmito slovy: „... *Bei diesem feierlichen Akte stand jedesmal der O. Kanzler zunächst dem kön. Sitze rechts, im Namen des Königs zu den versam[m]elten Ständen sprechend und deren Anreden beantwortend...*“, viz J. DVOŘÁK (Hg.), *Tagebuch, II. Hälfte: vom J. 1605–1628*, rok 1611, šestý záznam.

156 T. FELLNER – H. KRETSCHMAYR, *Die österreichische Zentralverwaltung*, I. Band, s. 188; edice „Slezského recesu“ ze 7. 10. 1611 (včetně citací z Lobkovicových protestních listů) viz tamtéž, Band 2. Aktenstücke 1491–1681, Nr. 27 Aktenstücke, die mährische und schlesische Sonderkanzlei betreffend 1608–1617, text A: Schlesischer Rezess – Königliche Resolution über die Errichtung der schlesischen Kanzlei (Breslau 1611, Oktober 7), s. 414–419 (zde i odkazy na prameny, týkající se následných kancléřových snah v průběhu roku 1612, mířících k oslabení samostatnosti slezské kanceláře).

157 Václav LEDVINKA, *Úřední cesty a pobyty českých nejvyšších kancléřů v 2. pol. 16. stol.*, in: L. Bobková – M. Neudertová (edd.), *Cesty a cestování v životě společnosti*, s. 173–182.

158 NA Praha, SM, sign. K 1/95/1–2, kart. 1062, volně vložená složka čtyř konceptů žádostí o odklad soudních jednání v důsledku chybné účasti či pobytu ve Frankfurtu nad Mohanem, zde koncept s číslem „3“, datovaný v Praze 7. 5. 1612 (společný koncept pro Jana z Vartmberka, Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic a Arnolta z Proglasu s upřesněním znění textu individuální žádosti, kde je důvod cesty do Frankfurtu přesně odlišen).

Zůstává však nevysvětleno, proč při frankfurtské volbě a korunovaci figuruje kancléř Lobkovic nejen jako hlavní diplomatický představitel české stavovské obce, ale nakonec vlastně jako jediný z českých šlechticů, který se zúčastnil nejdůležitějších jednání s onou volbou spjatých.

Výše zmiňované „domácí“ aktivity, vyplývající z povinností jeho úřadu, totiž nijak přímo nesouvisely se snahou krále Matyáše o získání vlády v říši. Kancléř Lobkovic musel být ve Frankfurtu přítomen, ale proč jej král Matyáš na diplomatické scéně tak výrazně preferoval před všemi ostatními zástupci české stavovské obce, když tak (objektivně vzato) činit nemusel?

V případě zastoupení v říšských záležitostech mohl král Matyáš využít osvědčených diplomatů z doby své předchozí vlády uhersko-moravsko-rakouské (což učinil v případě Melchiora Khlesla i Leonarda Helfrýda z Meggau). Ale právě tito mužové byli v předchozí době spoluvůrci jistého politického manévrování, hledajícího kompromis mezi katolickou a protestantskou částí říšské politické scény. To se týkalo i katolíků u Matyášova dvora: vždyť zvláště Melchior Khlesl¹⁵⁹ si v rámci předvolebních politických jednání, na kterých vystupoval jako zástupce krále Matyáše, vysloužil plnou důvěru protestantské strany. Skutečnost, že právě tento diplomat měl na jaře 1612 mimořádný vliv na praktickou politiku krále Matyáše, byl nakonec jeden z významných důvodů, který názorovou miskou vah v rozhodování světských kurfiřtů převážil na Matyášovu stranu, neboť Khleslův vliv u králova dvora byl považován za záruku příznivého budoucího vývoje, stane-li se sám Matyáš císařem.¹⁶⁰

Král Matyáš měl však k dispozici i několik významných „domácích“ diplomatů, stojících v době „bratrské rozepře“ jednoznačně na Matyášově straně, disponujících aktuálními zkušenostmi z říšské politické scény a účastnících se také osobně frankfurtských slavností (například Adam mladší z Valdštejna či Leonard Colonna z Felsu). Z hlediska protestantského tábora by byl jako partner k jednání asi více akceptovatelný český nejvyšší hofmistr, tehdy třiačtyřicetiletý Adam mladší z Valdštejna.¹⁶¹ Také mimořádné jazykové vybavení českého kancléře Lobkovice v daných souvislostech nehrálo podstatnou

159 Hodnocení jeho významu u Matyášova dvora nejnověji viz T. WINKELBAUER, *Ständefreiheit und Fürstenmacht*, sv. 1, s. 375.

160 Tento názor formuloval krátce před frankfurtskou volbou braniborský markrabě Jáchym Arnošt ve svém listu, adresovaném Kristiánu z Anhaltu, viz A. CHROUST, *Abraham von Dohna*, s. 200–201 (v ediční části obsáhlý komentář v pozn. č. 1).

161 Valdštejnovo angažmá ve sporech mezi Rudolfem II. a Matyášem i důvěru, které se těšil u protestantských předáků (Kristiána z Anhaltu), zmiňuje Petr MAŤA, *Svědectví o životě ve zdivočelé době*, in: M. KOLDINSKÁ – P. MAŤA (edd.), *Deník rudolfinského dvořana*, s. 18–36, zde s. 22. Konfesionálně-politicky je možné Valdštejna zařadit spíše mezi katolíky smířlivého typu, kteří byli akceptovatelní i pro luterány; v daném případě hrála podstatnou roli i skutečnost, že k luteránské víře se aktivně hlásila Valdštejnova první manželka, po jejíž smrti se oženil podruhé s ženou víry českobratrské; viz Josef JANÁČEK, *Ženy české renesance*, Praha 1987², s. 177–196.

roli, neboť oficiální politická jednání, týkající se říšských záležitostí, byla vedena v němčině.

Naproti tomu v případě kancléře Lobkovic se jeho předchozí aktivity jeví spíše jako argument, proč by jej král Matyáš v jednáních o nástupnictví v říši ve svém zájmu angažovat neměl, přestože (nebo právě protože) jako dlouholetý člen říšské dvorské rady (od roku 1591) měl z říšské politiky osobní zkušenosti největší.¹⁶² Vždyť ještě v průběhu posledních měsíců svého života se císař Rudolf II. (ještě v říjnu a listopadu 1611, než jeho aktivitu oslabila i rychle postupující nemoc) pokoušel využít zbytku svého vlivu, aby možné bratrovo nástupnictví v říši překazil. Rudolf II. zůstal i nadále císařem a Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic patřil za císařova života jednoznačně mezi osoby Rudolfovi věrné. Ze zpráv, předávaných španělskému vyslanci, je zřejmé, že i kancléř Lobkovic byl dobře obeznámen se záměrem Rudolfa II. zamezit možnému nástupnictví krále Matyáše v říši, a to ve prospěch některého jiného člena habsburského rodu (před rokem 1611 především Leopolda Pasovského), případně i někoho úplně jiného, jen ne bratra Matyáše.¹⁶³

Širší rozměr Lobkovicových politických aktivit, přesahující český domácí rámec a reflektující dlouhodobé zájmy španělského krále Filipa III. ve střední Evropě, je podle mého názoru i při interpretaci jeho role ve frankfurtské volbě roku 1612 nutné vzít podstatnou měrou v potaz.¹⁶⁴ Hledáme-li i jiné vysvětlení, než jen kancléřovu odbornou nepostradatelnost a úřednickou loajalitu vůči panovníkovi za každých okolností, pak se alespoň částečně jako pramenně podložený důvod, proč král Matyáš krátce po převzetí vlády v Čechách včlenil (nebo musel včlenit) kancléře Lobkovic do okruhu svých nejbližších poradců, jeví především politický zájem španělského dvora. I sám král Matyáš si byl velmi dobře vědom vlivu španělské politiky na rozložení sil v rámci rakouské větve rodu; nakonec on sám by se bez podpory velmocenského zázemí španělských příbuzných těžko mohl pustit do střetu s císařem (k tomu byl ustanoven v rámci celohabsburské dohody z roku 1606). Bez souhlasu španělské diplomacie by se sice mohl roku 1612 pokusit o získání cí-

162 P. MAŤA, *Svět české aristokracie*, s. 469.

163 B. RILL, *Kaiser Matthias*, s. 155–156, 195. Důležitě roli Zdeňka Vojtěcha z Lobkovic v širší diplomatické síti Rudolfa II. odpovídá i skutečnost, že na přelomu první a druhé dekády 17. století udržoval kancléř Lobkovic s arciknížetem Leopoldem (zdržujícím se v té době často u pražského rudolfinského dvora) úzké osobní kontakty, přesahující potřeby běžného diplomatického protokolu. Například v roce 1609 se stal arcikníže Leopold kmotrem prvorozeného a nakonec jediného syna tehdy již stárnoucího kancléře Lobkovic, viz P. KOPIČKA, *Listy Zdeňka Vojtěcha z Lobkovic*, s. 45.

164 Otázce španělského vlivu na přípravu císařské volby roku 1612 se věnuje pouze okrajově B. CHUDOBA, *Španělé na Bílé hoře*, s. 191–205, a to především v souvislosti s peněžní podporou Matyášovi Habsburskému v rádech stovek tisíc dukátů, kterou sice opakovaně schvalovala španělská státní rada, ale ze které před volbou stejně nebylo nic vyplaceno. Autor se zaměřuje především na španělské zájmy v rámci zápasu o nástupnictví v Čechách, a to v souladu s názorem španělského velvyslance Zúñigy, podle něhož mělo pro Habsburky podstatně větší význam udržení vlády v Království českém než císařský titul.

sařského trůnu, ale jen za cenu svého úplného politického příklonu na stranu protestantských knížat, po které by následovala i ztráta španělské finanční podpory. A tu zoufale potřeboval.

Z hlediska španělské politiky se jako alternativa obsazení císařského trůnu (když už nebyla reálná kandidatura samotného Filipa III.) v roce 1612 jevil jako vhodnější řešení druhý z císařových bratrů, arcikníže Albrecht Habsburský, vládnoucí tehdy ve Španělském Nizozemí.¹⁶⁵ Pokud chtěl král Matyáš pro svou císařskou volbu získat španělský souhlas (který by v jeho prospěch následně ovlivnil stanovisko církevních kurfiřtů), musel nabídnout nějaké ústupy či akceptovat nějaké požadavky. A lze se vcelku oprávněně domnívat, že španělský král Filip III. a jeho diplomaté nenechali prosazování španělských zájmů (a jednání krále Matyáše s protestantskou opozicí v říši) mimo svou kontrolu.

Z hlediska dlouhodobých španělských zájmů se totiž situace v říši nevyvíjela příliš příznivě. Právě v souvislosti s císařskou volbou se v tehdejší politické propagandě začínají otevřeně objevovat představy o budoucnosti Římsko-německé říše jako silného konsolidovaného státu s jedním vladařem, jedním společným jazykem a společně sjednoceným náboženstvím – tedy nikoli katolickým.¹⁶⁶ Tyto vize se sice míjely s tehdejší politickou realitou (konfesijní antagonismy luteránsko-kalvínské a mnohé další nebyly tehdy řešitelné politicky), ale pokud se podíváme na konfesijní mapu říše počátkem 17. století,¹⁶⁷ pak se skutečně jednalo o prostor většinově výrazně nekatolický. V říši zůstávaly vedle ojedinělých ostrovů území s převažující „starou vírou“ katolickými hlavně církevní knížectví a území církevních kurfiřtů za jihozápadě říše a také území postupně nuceně rekatolizovaná (Bavorsko, Vnitrorakouské země).

Pro samotného Matyáše Habsburského však navíc ještě bylo podstatné, že jeho vlastní panovnická moc byla jednoznačně závislá na většinově protestantských stavovských obcích, díky jejichž podpoře se v průběhu let 1608–1611 vůbec stal vladařem. Všechny země, kterým sám přímo vládl (tj. Královské Uhry, země Koruny české i jeho část dědičných zemí rakouských, tj. Dolní a Horní Rakousy), byly většinově výrazně nekatolické.¹⁶⁸ Také

165 B. RILL, *Kaiser Matthias*, s. 195, 207–208.

166 Takto svou vizi dalšího vývoje říše v souvislosti s Matyášovou volbou ještě ve Frankfurtu formuloval ve svém prohlášení Wolfgang Ratke, viz G. SCHMIDT, *Geschichte des Alten Reiches*, s. 147–148: „... im ganzen Reich, ein einträchtige Sprach, ein einträchtige Regierung und endlich auch eine einträchtige Religion bequemlich einzuführen und friedlich zu halten...“.

167 Hubert JEDIN – Kenneth Scott LATOURETTE – Jochen MARTIN (red.), *Atlas zur Kirchengeschichte (Die Christlichen Kirchen in Geschichte und Gegenwart)*, Freiburg – Basel – Wien 2004, rekonstrukční historická mapa „Protestantische Bekenntnisse und Bekenntnisschriften in Mitteleuropa um 1600“ na s. 76–77.

168 Oblast Horních a Dolních Rakous jen stěží můžeme zařadit do skupiny „znovuzískáno pro katolicismus 1600“, jak činí jinak velmi přehledná historická mapa, kterou publikovali V. BŮŽEK – J. HRDLIČKA – P. KRÁL – Z. VYBÍRAL, *Věk urozených*, mapa „Hlavní náboženská vyznání“ na zadní předsádce. Zřejmě zde došlo k záměně za tzv. Vnitrorakouské země (Štýrsko, Korutany, Kraňsko), v nichž

v důsledku těchto předchozích souvislostí hrály v Matyášově diplomatickém sboru hlavní úlohu osobnosti, které buď přímo patřily k protestantskému táboru, nebo byly schopny nábožensky kompromisní politiky, beroucí ohled na reálnou situaci v tehdejší soustátí podunajské habsburské primogenitury. Za tvůrce této pragmatické politiky je oprávněně považován titulární vídeňský biskup Melchior Khlesl, jehož politická aktivita se cíkevním kurfiřtům i španělské diplomacii skutečně mohla jevit vůči protestantským knížatům až příliš vstřícná.¹⁶⁹

Za takové situace se nedalo vyloučit, že oportunní král Matyáš se ve snaze získat podporu pro svou císařskou kandidaturu sblíží s protestantským táborem ještě více a v následném (po patové volbě předpokládatelném) vojenském řešení bude stát na straně protišpanělské. Nic jiného by mu ostatně nezbyvalo, protože jinak by sám ztratil těžce získanou vládu ve svých vlastních zemích, jejichž většinově nekatolické stavovské obce by se již tehdy v případném konfliktu nade vsí pochybnost zařadily do tábora protikatolického.

Naproti tomu „španělsko-katolická“ strana žádného významného politika u Matyášova dvora před přípravou volebního sněmu neměla. I když byl španělský vyslanec Zúñiga (jako člen Matyášova poselstva) ve Frankfurtu osobně přítomen, přímých jednání o podmínkách volby se účastnit nemohl – nebyl pro to věcný ani právně obhájitelný důvod. Ve prospěch španělsko-papežských zájmů v té době jednali všichni tři církevní kurfiřti, ale chtěla-li mít španělská diplomacie k dispozici nezprostředkované informace přímo zevnitř Matyášova dvora, bylo zapotřebí, aby při všech důležitých jednáních, kde padaly rozhodující argumenty a kde se dojednávaly podmínky volby i s protestantskými kurfiřty, byl přítomen také za českou stranu někdo, kdo je osobně angažován španělskou diplomacií – tedy někdo, kdo je oddán „španělské věci“ (ať již přesvědčený katolík, či politicky konvertita) a dobře vládnoucí španělštinou (aby nebyl v komunikaci nutný další prostředník). Tomuto zadání ze všech účastníků Matyášovy výpravy do Frankfurtu, kteří se pohybovali ve vyšších sférách politiky (včetně šlechticů rakouských), odpovídal pouze Zdeňk Vojtěch Popel z Lobkovic.¹⁷⁰

skutečně došlo na sklonku 16. století za vlády arciknížete Ferdinanda Štýrského k dramatickému a násilnému rekatolizačnímu procesu. Blíže viz Petr VOREL, *Vznik, rozvoj a první krize podunajské monarchie (1490–1657/1665)*, in: Dějiny Rakouska, Praha 2002, s. 199–286.

169 Dušan UHLÍŘ, *Černý den na Bílé hoře (8. listopad 1620)*, Brno 1998, s. 22.

170 Nejnovější kritickou analýzu politického působení a životních osudů českého kancléře Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic přináší v úvodní studii ke své obsáhlé ediční monografii Pavel MAREK, *Politická činnost Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic*, in: TÝŽ (ed.), *Svědectví o ztrátě starého světa (Manželská korespondence Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic a Polyxeny Lobkovicové z Pernštejna)*, České Budějovice 2005, s. 106–127.

Vezmeme-li v úvahu tento předpoklad spolu s předchozími diplomatickými a politickými vazbami španělského dvora ve střední Evropě,¹⁷¹ pak ze vzniklé situace podle mého názoru vyplývá, že mimořádné angažmá kancléře Lobkovice ve frankfurtských jednáních bylo vedeno především zájmy španělské diplomacie, nikoli preferencemi samotného krále Matyáše. U dvora Filipa III. měl kancléř Lobkovic od počátku své politické kariéry silné zastání; tyto vazby se ještě znásobily po jeho sňatku roku 1603 díky vlivné síti příbuzných jeho manželky česko-španělského původu Polyxeny z Pernštejna.¹⁷²

Pro kancléře Lobkovice bylo pochopitelné i s ohledem na jeho předchozí nejisté postavení na domácí mocenské scéně velmi důležité, že při samotných jednáních, spojených s císařskou volbou, byl králem Matyášem pověřen nejvýznamnějšími úkony. Především se jako jediný z české stavovské obce účastnil poslední fáze předvolebních jednání oficiálních zástupců jednotlivých kurfiřtů, kde se ještě domlouvaly poslední detaily a politické podmínky volby a kdy se teprve stanovoval její termín. Tato jednání ještě mohla přinést nečekané změny. Veškeré další angažmá české šlechty na slavnostních procedurách (počínaje průvodem městem Frankfurtem a konče děním ve volební kapli) mělo sice také společenský efekt, ale nikoli reálnou politickou váhu, neboť vše podstatné už bylo dohodnuto (jinak by se volba těžko vůbec konala).

Z hlediska českého tímto postupem král Matyáš dával zjevně najevo, že akceptuje kancléřovu výjimečnost a jeho přednostní postavení i mezi českou šlechtou, což vzhledem k vnitropolitickému vývoji v předchozím roce (1611) nemělo velkou logiku. Tato skutečnost byla však podle mého názoru vynucena aktuálními zájmy španělské diplomacie a neměla žádné významné kořeny ani ve starších vztazích mezi oběma muži, ani ve vnitropolitickém vývoji českém.

Tedy jinak řečeno: vzhledem k výše uvedeným okolnostem lze podle mého názoru odůvodněně předpokládat, že mimořádná role kancléře Lobkovice a jeho osobní účast na všech důležitých politických jednáních, která předcházela císařské volbě roku 1612,¹⁷³

171 Pavel MAREK, *Die Rolle der spanischen Klienten aus den Reihen des böhmischen und mährischen Adels bei der Lösung des Bruderzwistes*, in: V. Bůžek (ed.), *Ein Bruderzwist*, s. 179–209.

172 Nejnověji k tomu Pavel MAREK, *Španělský královský dvůr očima české šlechtičky (Luisa z Pernštejna v procesu politické a kulturní komunikace mezi Prahou, Vídní a Madridem)*, *Folia historica Bohemica* 27, 2012, č. 1, s. 7–37.

173 Z tohoto úhlu pohledu by se asi jinak jevila i Lobkovicova role mluvčího krále Matyáše v rámci jeho osobních schůzek, probíhajících krátce po příjezdu do Frankfurtu s jednotlivými kurfiřty. Důvodem, proč s protestantskými diplomaty jménem krále Matyáše hovořil právě kancléř Lobkovic (a ne někdo z protestantské straně bližších rakouských diplomatů, pro které byla němčina rodným jazykem), však nemuselo být Matyášovo revmatické onemocnění („... *der podagrische König Matthias...*“), ale Lobkovicova nová diplomatická role. Pokud totiž lze jeho roli králova „mluvčího“ při předchozí cestě do Lužic a Slezska vysvětlit potřebou komunikovat se slezskou šlechtou česky (což král Matyáš neuměl), pak ve Frankfurtu už specifika jazykové výbavy kancléře Lobkovice na první pohled postrádala smysl (arcití nebereme-li v potaz potřebu zpravodajských relací, psaných španělsky). Viz A. CHROUST, *Abraham von Dohna*, s. 76–77.

byla jednou z podmínek, které si španělsko-katolický tábor stanovil jako cenu za podporu císařské volby krále Matyáše. Ve srovnání s dalšími ústupky, kterými španělská strana (a následně církevní kurfiřti) podmínila svou rezignaci na kandidaturu arciknížete Albrechta, to byl sice zdánlivý detail, ale pro další vývoj habsburského soustátí se ukázal být v budoucnu velmi důležitým.

Tomuto trendu totiž odpovídají i další změny, které v průběhu let 1611–1612 u Matyášova dvora probíhaly. Základní personální struktury Matyášova královského dvora se formovaly v průběhu několika předchozích let převážně ze stavovských předáků dolnorakouských, hornorakouských a moravských, kteří byli většinou blízcí kompromisnímu nábožensko-politickému proudu, reprezentovanému především Melchiorem Khleslem. Po Matyášově české korunovaci se k panovníckému dvoru vcelku logicky dostávají vedle Moravanů ve větší míře také osobnosti z ostatních zemí Koruny české, mezi nimi však výrazně vystupují (a to na významných diplomatických pozicích) radikální zastánci katolických zájmů.

Z českých zemí to byl vedle kancléře Lobkovice především dlouholetý hornolužický fojt Abraham Purkrabí z Donína (1561–1613),¹⁷⁴ který byl roku 1611 zařazen do nepočtené skupiny královských komoří, kteří měli být trvale přítomni králi „po ruce“ u dvora. Už na podzim 1611 byl členem delegace, kterou král Matyáš vyslal do Norimberka na jednání kurfiřtského sněmu a také při frankfurtských ceremoniích byl zařazen do dvanáctičlenné skupiny těch nejnvlivnějších dvořanů (viz výše).

Další osobou, jejíž působení u dvora si diplomaticky přímo vynutil mohučský arcibiskup Johann Schweikhard (jako titulární říšský kancléř pro severovýchodní část Svaté říše římské, jak ji vymezovala Zlatá bula Karla IV.),¹⁷⁵ se stal nový říšský místokancléř Jan

174 Pokud v textu odkazují na konkrétní biografické údaje u jednotlivých osob, vycházel jsem z genealogických schemat zachycených v rámci příslušných hesel *Ottova slovníku naučného* a v místně příslušných svazcích práce Augusta SEDLÁČKA, *Hrady, zámky a tvrze Království českého I–XIV*, Praha 1881–1929; přičemž z úsporných důvodů se v poznámkovém aparátu neodkazují přímo na jednotlivé svazky. Velmi praktická a věcně poměrně spolehlivá jsou také genealogická schemata, přístupná na <http://genealogy.euweb.cz>, a to zvláště pro rody, přesahující svými příbuzenskými vztahy mimo české země.

175 Ve středověku spadalo řízení středoevropské říšské administrativy do kompetencí mohučského arcibiskupa jakožto titulárního říšského kancléře a jednoho z církevních kurfiřtů. Proto také jeho jménem odešly listy, zvoucí kurfiřty k frankfurtské volbě roku 1612, a proto formálně řídil proces volby. V daném případě se však jednalo jen o procedurální tradici, vyplývající ze Zlaté buly Karla IV. Ve skutečnosti už v době, kdy Maxmilián I. na přelomu 15. a 16. století obnovoval nebo úplně nově zakládal systém říšské správy, byla říšská kancelář spojena s dvorskou kanceláří krále (resp. císaře) římského (1501). Přes následné snahy mohučského arcibiskupa o změnu této situace už v průběhu 16. století zůstala běžná říšská administrativa vázána na císařskou dvorskou kancelář. V jejím čele stál říšský místokancléř, který byl součástí císařského dvora a byl císařem placen. Blíže k tomu viz Rolf DECOT, *Albrecht von Brandenburg als Reichserzkanzler*, in: Peter Claus Hartmann (Hg.), *Kurmainz, das Reichserzkanzleramt und das Reich am Ende des Mittelalters und im 16. und 17. Jahrhundert*, Stuttgart 1998, s. 45–68 (zvl. s. 49–50) a Wolfgang SELLERT, *Der Mainzer Reichserzkanzler*

Ludvík z Ulmu, který měl vybudovat a personálně zajistit dvorskou říšskou kancelář ve Vídni.

Přesun říšské administrativy pryč z Prahy (i když císařský dvůr fakticky pobýval v letech 1612–1617 častěji v Praze než ve Vídni) byl pro krále Matyáše výhodný především proto, že tím bezprostředně po své volbě (ještě v roce 1612) splnil jeden z dlouholetých požadavků protestantských říšských stavů,¹⁷⁶ aniž by tím zároveň postupoval zjevně proti zájmům katolického uskupení; resp. souběžným akceptováním Schweikhardových personálních požadavků tak vlastně vyhověl oběma stranám.

Říšská knížata totiž už delší dobu (ještě za vlády Rudolfa II.)¹⁷⁷ žádala, aby byla formálně existující, ale administrativně nevykonná říšská kancelář přesunuta z Prahy (ležící mimo území říše) do některého ze svobodných říšských měst.¹⁷⁸ Takový přesun se sice uskutečnil až mnohem později po třicetileté válce (1663), kdy se sídlem stálého říšského sněmu stalo švábské Řezno, nicméně už v roce 1612 nový císař vyhověl tomuto požadavku alespoň tím, že říšskou dvorskou kancelář nechal přesunout z Prahy do Vídně.¹⁷⁹ Tento přesun skutečně nelze jednoduše ztotožňovat se změnou rezidenčního místa samotného panovnického dvora, neboť sám císař Matyáš II. v prvních letech svého panování ve Vídni pobýval jen výjimečně a jeho hlavním sídlem (nebyl-li se svým dvorem na cestách) zůstávala až do roku 1617 hlavně Praha.¹⁸⁰

Z funkce byl v srpnu 1612 odvolán dřívější (pražský) vedoucí nefunkčního úřadu,¹⁸¹ říšský místokancléř Leopold ze Strallendorfu (řídil říšskou dvorskou kancelář od konce ledna 1606). Ulmovo jmenování do funkce nového (vídeňského) říšského místokancléře

und die Reichshofratsordnungen, in: tamtéž, s. 153–171 (zvl. s. 170); pro sledované období zvláště viz T. FELLNER – H. KRETSCHMAYR, *Die österreichische Zentralverwaltung*, Band 1, kap. III (3) / II. Die Reichs(hof)kanzlei 1559–1620, s. 143–150.

176 Návrhy říšských stavů na reformy říšské administrativy z let 1608–1611 na sklonku „pražského období“ činnosti dvorské říšské kancléře podrobně analyzuje L. GROSS, *Die Geschichte der deutschen Reichshofkanzlei*, s. 26–37.

177 P. VOREL, *Říšské sněmy*, s. 104–105.

178 Jan Bedřich NOVÁK (ed.), *Sněmy roku 1611*, in: *Sněmy české XV*, Praha 1917, s. VIII–XCI; L. GROSS, *Die Geschichte der Deutschen Reichshofkanzlei*, s. 32–33.

179 Nutno však přiznat, že o počátcích budování vídeňské dvorské říšské dvorské kanceláře v roce 1612 a v letech bezprostředně následujících nevíme skoro nic. Známé jsou hlavně jen ty pramenné údaje, které stihli excerpovat Thomas Fellner a po něm Heinrich Kretschmayr do počátku 20. století, viz T. FELLNER – H. KRETSCHMAYR, *Die österreichische Zentralverwaltung*, Band 1, s. 143–150, kap. III (3) / II. Die Reichs(hof)kanzlei 1559–1620; též viz seznamy úředníků tamtéž, s. 281, 283. Většina pramenů, které by tuto otázku mohly osvětlit, shořela ve Vídni roku 1927, takže Lothar Gross ve svých obsáhlých dějinách říšské dvorské kanceláře výše zmíněný informační vakát doplnit nemohl (viz L. GROSS, *Die Geschichte der Deutschen Reichshofkanzlei*, s. 29) a žádné nové podstatné informace k dějinám počátků vídeňské dvorské říšské kanceláře se od té doby neobjevily (viz J. HAUSENBLASOVÁ, *Der Hof Kaisers Rudolf II.*, s. 83–85).

180 Podrobněji k tomu především P. KOPIČKA, *Listy Zdeňka Vojtěcha z Lobkovic*, s. 63.

181 L. GROSS, *Die Geschichte der Deutschen Reichshofkanzlei*, s. 29–32.

ke dni 29. září 1612 tak začíná novou kapitolu dějin zmíněného úřadu.¹⁸² Prostřednictvím Melchiora Khlesla nařizoval sice císař nově jmenovanému vicekancléři Ulmovi, aby dal kancelářskou agendu do pořádku, ale stěhování z Prahy nebylo jednoduché, zvláště když tuto činnost komplikoval ještě koncem září 1612 blíže neurčený „*chaos laborum*“.¹⁸³

Ze zlomkovitě dochovaných pramenů je zřejmé, že budování nové říšské dvorské kanceláře měl v roce 1612 na starost především Melchior Khlesl. O nějakém aktivním podílu českého kancléře Lobkovice na této činnosti přímé doklady nemáme, i když měl právě s podobnou aktivitou z osob v císařově okolí největší zkušenosti a z dob svého působení v úřadu u pražského dvora si byl dobře vědom, jakou váhu má v soudobé diplomacii role centrální říšské kanceláře. Víme jen, že se kancléř Lobkovic od samého počátku vzniku vídeňské říšské dvorské kanceláře snažil účinně bránit tomu, aby docházelo k začlenění administrativy české do říšských struktur, což byl v té době jeden z politických zájmů české protestantské opozice, která opětovně státoprávní včlenění zemí Koruny české do říše v té době považovala za záruku vydobytých náboženských svobod.¹⁸⁴ Kancléř Lobkovic například ve Vídni zablokoval požadavek falckého kurfiřta, aby spolu s potvrzením jeho držby říšských lén, které mělo proběhnout na řezenském sněmu, splnil císař Matyáš I. svůj slib a potvrdil také držbu těch říšských území, která kurfiřt držel jako léna Koruny české. Tím si kancléř vysloužil jak nelibost falcké strany, tak ovšem i české politické reprezentace.¹⁸⁵ To však byla činnost, která nepochybně souvisela i s Lobkovicovým zápasem o uhájení kompetencí nejvyššího českého kancléře, které byly podle jeho názoru porušeny už při jednáních o potvrzení držby českých lén v říši městu Norimberku.¹⁸⁶

V samotných Čechách se události roku 1612 ve Frankfurtu nad Mohanem zřejmě netěšily nijak velkému zájmu. Vlastně kromě výše citované publikace Jiřího Závěty (který měl přípravu „zpravodajských relací“ z korunovačních a holdovacích cest krále Matyáše takřkajíc v náplni práce dvorního historiografa) zatím nemáme v českém prostředí k dispozici žádný pramen, který by vůbec obsahoval nějaké soudobé hodnotící stanovisko.

182 T. FELLNER – H. KRETSCHMAYR, *Die österreichische Zentralverwaltung*, Band 1, s. 148–149. Období od roku 1612 do třicetileté války autoři věnovali jen několik řádků, a to v důsledku už tehdy chybějící pramenné základny. V roce 1615 dosahoval měsíční plat říšského místokancléře Ulma 125 zlatých rýnských, tedy cca 70 % platu českého nejvyššího kancléře Lobkovice, viz tamtéž, Band 2, s. 203.

183 L. GROSS, *Die Geschichte der Deutschen Reichshofkanzlei*, s. 35–36, 326–327.

184 Tento požadavek je implicitně obsažen již v textu samotného Majestátu náboženských svobod z roku 1609, viz P. VOREL, *Říšské sněmy*, s. 152–153 a TÝŽ, *Velké dějiny VII*, s. 436–446.

185 List Ludvíka Cameraria falckému administrátoru z 8. 8. 1613, viz Anton CHROUST (Hg.), *Der Reichstag von 1613, Briefe und Akten zur Geschichte des Dreissigjährigen Krieges in den Zeiten des vorwaltenden Einfluss der Wittelsbacher*, XI. Band, München 1909, č. 163, s. 551.

186 A. CHROUST (Hg.), *Der Ausgang der Regierung Rudolfs II.*, č. 235, s. 574–575.

Vztah mezi předchozím vývojem v samotných Čechách a císařskou volbou roku 1612 v rámci soudobého vnímání historických procesů tak dokázali výstižněji vyhodnotit pozorovatelé ze vzdálenějších končin. Mám na mysli především stručné, ale poměrně výstižné hodnocení střeoevropského vývoje, jehož původní nizozemskou předlohu vydal ještě v roce 1612 londýnský nakladatel Henry Holland.¹⁸⁷ I autor tohoto textu, koncipovaného z hlediska protestantského, který si (na rozdíl od většiny v úvodu této studie citovaných oslavných spisů) poměrně podrobně všímal vývoje v Čechách v době před rokem 1612, zastával stanovisko, že pro další politický vývoj v Římsko-německé říši je zcela zásadní, jak se vyvine situace v Čechách. Respektive kdo bude v budoucnu rozhodovat v této zemi, která je svou polohou, bohatstvím a vojenským potenciálem nejsilnějším článkem ve středoevropské mocenské mozaice. V tomto názoru se autor plně shodoval se španělským velvyslancem v Praze, byť představy tohoto významného spolutvůrce tehdejší evropské politiky o žádoucím nábožensko-politickém vývoji Království českého byly i v souvislosti s frankfurtskou volbou formulovány zcela odlišně.¹⁸⁸ Z perspektivy vzdáleného Španělska, Francie, Nizozemí či Anglie¹⁸⁹ bylo mnohem zřetelnější, že v té zemi církve a světských knížectví, říšských měst a věčně rozhádaných příbuzných, tvořících spletenec říšské šlechty, může pevně vládnout jen ten, kdo drží českou korunu.

Frankfurtské volební a korunovační slavnosti roku 1612 tak vlastně poskytují s odstupem čtyř staletí a s vědomím následného vývoje dvojí obraz.

Reprezentační stránku panovnických festivit dokládá mimořádné množství i kvalita tištěných komerčních i propagačních tiskovin, které provázely přípravu, průběh i bezprostřední zakončení těchto akcí v průběhu roku 1612 a ještě na počátku roku 1613. Frankfurtské slavnosti se z tohoto úhlu jeví jako oslava jednoznačné převahy kompromisní říšské politiky, ve které sice převládá zájem protestantských stavů (a volba nového císaře Matyáše I. toho byla důkazem), ale průběh volby a následných dlouhotrvajících oslav se mohl jevit jako zlomový moment všeobecného smíření a osobního spřátelení hlavních představitelů říšské politiky. Důležité doklady takové interpretace zaznamenal ve svých denících jeden z českých účastníků, nejvyšší hofmistr Království českého Adam mladší z Valdštejna.¹⁹⁰

187 *Newes From Francofort, Concerning the election of the most mighty Emperor Matthias, the first of that name, Who was elected and crowned in Francfort, in June last, Anno 1612 (Translated out of Dutch into English)*, London 1612 (BL London, sign. 8073. bb 49).

188 B. CHUDOBA, *Španělé na Bílé hoře*, s. 199–200.

189 Tyto širší geopolitické souvislosti vyhodnocuje především Josef POLIŠENSKÝ, *Třicetiletá válka a evropské krize 17. století*, Praha 1970, zvl. s. 80–85, 93–101; též viz TÝŽ, *Tragic triangle. The Netherlands, Spain and Bohemia 1617–1621*, Prague 1991, s. 65–84.

190 M. KOLDINSKÁ – P. MAŤA (edd.), *Deník rudolfinského dvořana*, s.194–199.

Naprosté většině soudobých pozorovatelů však zůstávala skryta politická cena, za kterou se ve Frankfurtu mohlo slavit. Král Matyáš totiž v zájmu své volby zřejmě slíbil, zjednodušeně řečeno, komukoli cokoli. V tomto směru tedy nebyl jeho vztah vůči české stavovské opozici (a nesplněným slibům) nijak výjimečný, ale takový postoj zaujímal Matyáš Habsburský i vůči všem stranám říšské politické scény. Navzájem neslučitelné sliby, dané říšské protestantské opozici a španělsko-papežskému politickému uskupení, však vedly rychle ke kolizi. Pozitivní očekávání, s nimiž se říšská politická reprezentace rozjížděla po několika týdnech radovánek a dvorských slavností v červnu 1612 z Frankfurtu nad Mohanem, znovu vystřídala realita přípravy na mocenskou konfrontaci, jak se ukázalo již v průběhu roku 1613.

Na říšském sněmu, svolaném císařem Matyášem v roce 1613 do Řezna (toto místo konání prvního sněmu po nové císařské volbě stanovovala už Zlatá bula Karla IV.), se totiž měly řešit velmi citlivé otázky, týkající se jak další volby následníka na říšském trůnu (Matyáš slíbil církevním kurfiřtům podporu volby arciknížete Albrechta), tak i peněz, neboť Matyášovu žádost o schválení říšských daní svěští kurfiřti při jednáních ve Frankfurtu diplomaticky odsunuli až na chystaný řezenský sněm. A ten již se *de facto* nesešel, neboť v rámci diplomatické přípravy této akce se ukázalo, že na dalších zásadních otázkách směřování říšské politiky se již obě znesvářené strany nejsou schopny dohodnout. Do Řezna tak v roce 1613 přijeli spolu s císařem Matyášem jen tři kurfiřti církevní, zatímco protestantští kurfiřti svěští sněmovní jednání bojkotovali. I když řezenský sněm formálně jednal dokonce několik měsíců,¹⁹¹ ve skutečnosti žádné podstatné výsledky nepřinesl. Matyášův dvorní historiograf Jiří Závěta tak měl skutečně těžkou práci, aby z tohoto politického fiaska vyrobil tiskovinu, která by měla oslavný charakter. Nešlo to, tak svou práci, kterou jinak dobře uměl, jen formálně odbyl.¹⁹²

191 Významné prameny říšské provenience, týkající se tohoto sněmu, vydal v edici A. CHROUST (Hg.), *Der Reichstag von 1613*.

192 Zprávu o české účasti na tomto sněmu (v doprovodu císaře Matyáše I.) vydal v Praze (bez uvedení autora) Jiří Závěta ze Závětic, viz *Vjezd první římského císaře Mathyáše toho jména též Prvního na první říšský za správy a císařství Jeho Milosti do města Řezna sněm léta tohoto M. DC. XIII. v IX. neděli po Svaté Trojici, jinák 4. dne srpna šťastně vykonaný, s poznamenáním některých věcí před a potom stálých*, b. m. 1613 (ÖNB Wien, sign. 27518-B.; NK Praha, sign. 54 B 131, čtvrtý vevázaný titul). Autor se musel omezit (po stručné rekapitulaci Matyášova cestovního itineráře od frankfurtské volby) na popis vnějších prvků panovnické reprezentace. V daných souvislostech nebylo divu, že samotný doprovod císaře Matyáše I. (tvořený jeho dvořany, služebníky a šlechtou ze zemí Koruny české a z Matyášovy části dědičných zemí habsburských) byl početnější než množství osob, které se na sněm sjely z říše. Ve srovnání s publikací o frankfurtské volbě roku 1612 je Závětova zpráva o řezenském sněmu roku 1613 velmi skromná (4 folia), přičemž většinu textu tvoří popis výše zmíněného Matyášova doprovodu, členěného do 23 skupin, viz tamtéž, fol. II verso–IIIv, pasáž „Následuje J.M.C. jízda, kteráž se z Království českého, arciknížectví rakouského, markrabství moravského, knížectví slezského a markrabství lužických před tím do města Štraubinku sjela a říšskou předčila“. Samotný obsah sněmovních jednání autor včlenil jen do informace o Matyášově přednesení sněmovní propozice a do toužebného přání (nakonec oslyšeného), aby sněm přinesl křesťanstvu nějaký užitek („... v oute-

Kořeny rozkladu a rychlé polarizace říšské politiky zajímavým způsobem interpretoval jako přímý důsledek politických jednání ve Frankfurtu roku 1612 poměrně dobře informovaný a vzdělaný braniborský diplomat a politik Abraham z Donína,¹⁹³ který je autorem obsáhlé veršované skladby, vysmívající se neúspěšným sněmovním jednáním roku 1613 a charakterizujícím tehdejší hlavní představitele říšské politické scény.¹⁹⁴ Sám Abraham z Donína se účastnil frankfurtských slavností v rámci početné braniborské delegace. V ubytovacím seznamu kurfiřta Jana Zikmunda je uveden hned na druhém místě jako „... Herr Abraham Burggraff vnnnd Freyherr von Dohna Geheymmer Rath...“¹⁹⁵ a z jeho osobního deníku víme, že při audienci u krále Matyáše osobně hovořil s českým kancléřem Lobkovicem. Příliš nadšený však z jeho slov nebyl; inu není divu, když v tehdejších světech evropské dvorské diplomacie stáli na opačných pólech politického spektra.¹⁹⁶ Ve velmi obsáhlé veršované skladbě, které byla určena k posměšnému zpívání,¹⁹⁷ se o frankfurtských jednáních roku 1612 zmiňuje několikrát.

rý potom po svatým Vavřinci na rathauze řezenským při přítomnosti své a jiných kurfiřtův stavům Svaté říše přednesení sněmovní předněsti dáti ráčil. Kteréžto poněvaž se ke všemu dobrému všeho křesťanstva vztahuje, nám věrným Jeho Milosti poddaným za to se skroušeným srdcem modliti náleží, aby svrchovaný Bůh předně pro čest a slávu jména svého svatého, a potom pro dobré a užitečné křesťanských zemí a tak nás všech, všemu tomu jednání milostí svou božskou přítomen býti a na ně požehnaní své svatě hojně a štědrě vylíti ráčil. Amen.“

- 193 Tento muž není totožný se stejnojmenným významným diplomatem krále Matyáše Abrahamem Purkrabím z Donína, který zastupoval krále Matyáše již na norimberských jednáních na podzim 1611 a pochopitelně byl členem královské delegace (viz níže Ediční příloha 4, č. 8). Rod Purkrabích z Donína byl velmi početný a kromě větví, žijících v Čechách, ve Slezsku a v Lužicích, měl vzdálené příbuzné i v Braniborsku a v Prusku. Autor zmíněného veršovaného díla byl potomkem Stanislava z Donína, který se usadil v Prusku již počátkem druhé poloviny 15. století; se středoevropskými příbuznými proto jeho potomka Abraham z Donína už nepojily žádné přímé rodinné vztahy. Podrobně k tomu viz A. CHROUST, *Abraham von Dohna*, s. 13–83.
- 194 Abraham von DOHNA, *Historische reimen von den ungereimten reichstag anno 1613 – Durch einen kurzweiligen liebhaber der warheit ans liecht jars in der weinlese nach der stroernte*, in: A. CHROUST, *Abraham von Dohna*, s. 195–351.
- 195 *Furier vnd Fvrtterzettel, Deß Durchleuchtigisten, Hochgebornen Fürsten vnd Herrn, Herren Johann Sigismunden, Marggraffen zu Brandenburg, deß H. Röm. Reichs Ertzkämmerern vnd Churfürsten, in Preussen, Gülich, Cleue, Berg, Stettin, Pommern, der Cassuben vnd Wenden, auch in Schlesien zu Crossen vnd Jägerndorff Hertzogen, Burggraffen zu Nürnberg, Fürsten zu Rügen, Graffen zu der Marck vnd Rauensburg, Herrn zu Rauenstein, etc. zu dem angesetzten Wahltag . gen Franckfurt am Mayn abgeordneten Herrn Gesandten vnd Rätthen, den 11/21 Maii, Anno 1612. ankommen*, Frankfurt am Main 1612 (ÖNB Wien, sign. 79. Q. 134, vevázáno jako šestý svazek konvolutu; jeho součástí je i seznam osob, účastnících se braniborské výpravy zvlášť v doprovodu mladých markrabat Jiřího Viléma a Jáchyma Arnošta).
- 196 Braniborský Abraham z Donína (jakožto účastník setkání krále Matyáše s braniborským kurfiřtem 25. 5. 1612) si do svého deníku zaznamenal zážitek ze setkání s českým kancléřem Lobkovicem, jehož bezobsažná formální sdělení (v deníku Lobkovicova slova přímo cituje), pronášená navíc výrazným „rakouským nářečím“ („...die österreichische Mundart...“), na něj působila směšně. Viz A. CHROUST, *Abraham von Dohna*, s. 76–77.
- 197 Tuto činnost (posměšné zpívání) mimo jiných výtržností výslovně zakazovala norimberská městská vyhláška z 15. 6. 1612, vydaná před očekávaným průjezdem císařského dvora při návratu z Frankfurtu nad Mohanem do Prahy, viz výše pozn. č. 132.

Zmiňujeme-li však cenu politickou, za kterou byl král Matyáš zvolen císařem, pak nelze ani pominout cenu v jejím peněžně-historickém smyslu. Technické zajištění tak početné výpravy na tak dlouhou dobu muselo být velmi nákladné,¹⁹⁸ i kdybychom nezapočítávali hodnotu předpokládatelných cenných věcných darů či peněz, které král Matyáš musel v souvislosti s očekávanou volbou rozdat,¹⁹⁹ a i když byla celá výprava při své cestě zčásti živena a ubytována zdarma. Přesto vyšla tato cesta velmi drahá jak významnější české šlechtice²⁰⁰ a samotného panovníka, tak i naprostou většinu zúčastněných říšských knížat.

Když pak několik týdnů trvajícím „velkým frankfurtským banketem“ končil, zůstaly po urozených hodovnících velké dluhy, se kterými si frankfurtští radní nevěděli rady. Během prvních týdnů poté, co se nově zvolený císař a kurfiřti rozjeli domů, rychle vyprchal lesk drahého kamení a zlata na slavnostních úbořech říšské reprezentace. Frankfurtským měšťanům a kupcům, kteří se v očekávání tučných zisků zadlužili u místních židovských lichvářů, aby se mohli předzásobit prvotřídním a drahým zbožím, zůstaly v rukou jen sliby budoucího zaplacení útraty, které nebyla městská rada schopna garantovat.

Už v červenci 1612 začínají nespokojení zástupci frankfurtských řemeslníků a místní komunity nizozemských obchodníků připravovat organizované protesty, do jejichž čela

198 Problematikou přímých finančních nákladů českých šlechticů na zahraniční cesty se zabýval Jaroslav PÁNEK, *Consumption and Financial Problems of Travelling Aristocrats in the Age of Renaissance: Czech Noblemen in Italy in the middle 16th Century*, in: Simonetta Cavaciocchi (red.), *Alimentazione e nutrizione secc. XIII–XVIII – Atti della „Ventottesima Settimana di Studi“ (22–27 aprile 1996)*, Prato 1997, s. 703–71; též viz Petr VOREL, *Úvěr, peníze a finanční transakce české a moravské aristokracie při cestách do zahraničí v polovině 16. století*, Český časopis historický 96, 1998, s. 754–778.

199 Za důležitou zmínku považují postřeh Adama z Valdštejna o prstenu v ceně 5000 zlatých, který daroval král Matyáš těsně před volbou saskému kurfiřtu, viz M. KOLDINSKÁ – P. MAŤA (edd.), *Deník rudolfinského dvořana*, s. 196. I když cena takového daru mohla být v očích Valdštejnových přehnaná, jistě dokázal odhadnout, zda se jedná o předmět řádově v ceně tisíců zlatých či nižší. Pro bližší představu o hodnotových relacích oné doby bude proto dobré připomenout, že za částku 30 tisíc zlatých bylo možné na měsíc najmout vojsko o síle 3500 pěších a 500 jízdních vojáků, viz B. CHUDOBA, *Španěle na Bílé hoře*, s. 212. Peněz v hotovosti se v té době obecně nedostávalo, i proto zřejmě král Matyáš raději rozdával před volbou drahé šperky, neboť těch bylo k dispozici dostatek z Rudolfových sbírek, kterými král Matyáš po bratrově smrti disponoval.

200 Cesty na reprezentační akce i v rámci střední Evropy vyžadovaly pro jejich šlechtické účastníky dostatečné finanční rezervy, neboť konání říšského sněmu či jiné podobně významné akce s sebou obvykle přinášelo i výrazný růst cen ubytovacích a stravovacích nákladů, nehledě na potřebu osobní reprezentace. Informace o finančních starostech Jaroslava z Pernštejna, spojených s cestou na říšský sněm do Augsburgu v roce 1550, viz P. VOREL, *Úvěr, peníze a finanční transakce*, s. 754–778. V případě cesty do Frankfurtu roku 1612 srovnatelné prameny zatím k dispozici nemáme. Víme alespoň, že Adam mladší z Valdštejna, byt cestoval jako zemský úředník v pozici oficiálního člena delegace, vyčísлил své osobní výdaje s cestou spojené jen za první měsíc (od 8. 5. do 7. 6. 1612) ve výši 1210 kop grošů. Měl na mysli zřejmě peněžní početní jednotku „groše míšeňské“ (tj. poloviční hodnotu, než kdyby šlo o „groše české“), ale i tak se jednalo o poměrně vysokou sumu, viz M. KOLDINSKÁ – P. MAŤA (edd.), *Deník rudolfinského dvořana*, s. 196–197.

se postavil místní perníkář Vincenc Fettmilch.²⁰¹ Císař Matyáš I. sice zvláštním přípisem z 18. července 1612 nařídil frankfurtským radním, aby se postarali o nápravu, a dokonce jmenoval zvláštní konfesijně paritní říšskou komisi, která měla causu „frankfurtské dluhy“ vyšetřit a zajistit klid ve městě (jejími členy byli za katolíky mohučský arcibiskup a za protestanty hessenský lantkrabě). To se však nedařilo ani s pomocí nařízení, která nuceně snižovala úrok i ze židovských půjček. Ve městě vypukly sociální nepokoje, deklarované původně jako nespokojenost s postupem městské rady a samotného císaře Matyáše I., brzy však přerostly v opakované pogromy, zaměřené proti frankfurtským Židům. Klid ve městě zajistily až exemplární popravu vůdců frankfurtských nepokojů roku 1616; to už se znovu zase vážně vyjednávalo o císařově nástupci a Frankfurt nad Mohanem bylo potřeba připravit na další říšskou volbu.

I do Čech takové zprávy doléhaly, což je zřejmé například z historizující písně o frankfurtských pogromech, které v Praze vytvořil místní židovský intelektuál.²⁰² Zprávy ze vzdálených německých končin však překrývaly bezprostřední události domácí, nad jejichž možnými souvislostmi s frankfurtskou volbou roku 1612 se asi zamýšlel málo kdo. Důvodem bude možná samotná skutečnost, že pro české prostředí byla Matyášova volba císařem vnímána jako pozitivní a v podstatě očekávaný výsledek, kterým byl jaksi přirozeně potvrzen i řadu desetiletí existující stav, v němž český král je zároveň císařem římským.

Nejlépe asi tuto skutečnost vystihl Pavel Skála ze Zhoře, který ve své mimořádně obsáhlé historické práci věnoval frankfurtským slavnostem jen zcela okrajovou pozornost. Nicméně zaznamenal dobovou „předzvěst“, podle které se v Čechách dal příznivý výsledek frankfurtských jednání očekávat: „... *Předtím pak některý málo den, nežli král vydal se na tu cestu, trefilo se na hradě Pražském, že starý orel, jehož mnoho let na zámku v kuchyni královské chovali, a od drahného času nikam na výš nelítal, vznesv se rychle do povětří, posadil se na krově pokoje královského, což hned všickni ujímali za šťastné znamení budoucí důstojnosti krále Matyáše. V čemž také zmýlen nebyl ...*“.²⁰³

Jako by se to přeci rozumělo samo sebou, že vládce Pražského hradu zdobí i koruna císařská. Jenže ani ta nebyla zadarmo. Je pak otázkou do budoucna, nakolik nejen ona frankfurtská reprezentace, ale i finančně nákladné vytváření potřebných diplomatických vazeb v předvečer císařské volby přispěly k zadlužení panovnické pokladny. Ta se nedlou-

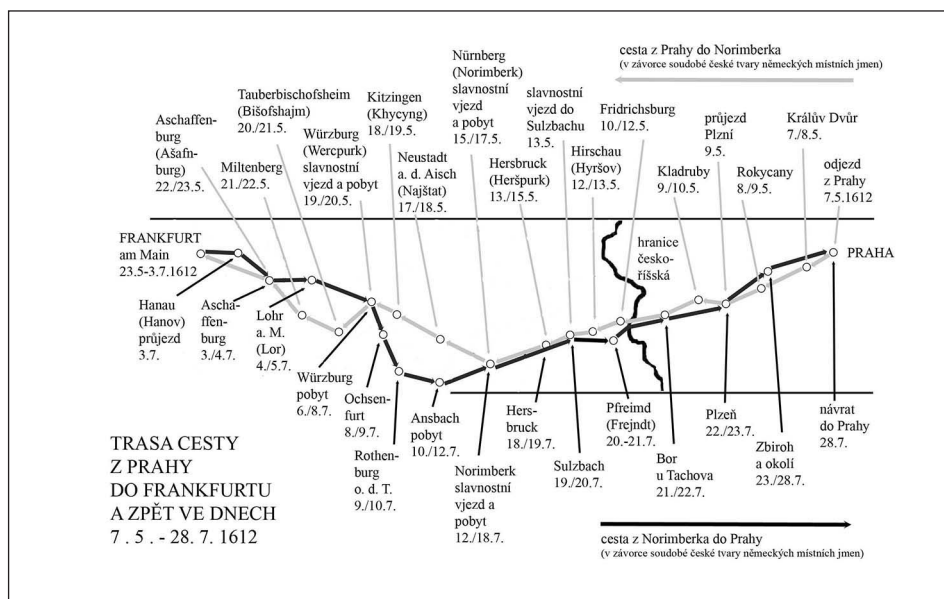
201 Eike WOLGAST, *Frankfurt – das christliche Umfeld jüdischen Lebens im 16. und 17. Jahrhundert*, in: Michael Graetz (Hg.), *Schöpferische Momente des europäischen Judentums in der frühen Neuzeit*, Heidelberg 2000, s. 97–120, k ekonomickým následkům říšské volby a korunovace zde zvláště na s. 103–107. Těž viz Friedrich BOTHE, *Geschichte der Stadt Frankfurt am Main*, Frankfurt am Main 1966, s. 409–438 „Der Fettmilchaufstand, 1612–1614“.

202 Chava TURNIANSKY, *The Events in Frankfurt am Main (1612–1616) in Megillas Vints and in an Unknown Yiddish „Historical“ Song*, in: M. Graetz (Hg.), *Schöpferische Momente*, s. 121–137.

203 K. TIEFTRUNK (ed.), *Pavla Skály ze Zhoře Historie česká*, I. díl, s. 336.

ho po císařské korunovaci ocitla v hluboké platební neschopnosti a stále klesající důvěra ve splatnost panovnických dluhopisů začala ohrožovat celý ekonomický systém země. A císař Matyáš už české stavovské opozici neměl co nabídnout, neboť vše podstatné už slíbil nejpozději v roce 1611 a co ze svých slibů splnil, to se dobře vědělo. Účet, který císař české stavovské obci předložil na zemském sněmu roku 1614, už nikdo platit nechtl a země rychle spěla k inflačnímu znehodnocení měny, jaké v důsledku zadlužení svých vládařů už zažívali obyvatelé podstatné části říšského území.

Čeští stavové však nakonec pro ně přijatelné řešení našli: vyhlásili částečnou amortizaci panovnických dluhů, kterou provázela nucená správa státních financí a obstavení všech panovnických příjmů v zemi. Zemský sněm roku 1615 vedle jiných důležitých zákonů vyhlásil i nucený bankrot panovníka, v jehož důsledku byl panovnický dvůr odříznut od pravidelných příjmů z Čech a bylo mu i znemožněno zemi dále jakýmkoli způsobem zadlužovat. Na jak dlouho? Než se dluhy zaplatí; pak se uvidí. Nakolik však toto řešení bylo akceptovatelné i pro Habsburky, to se ukázalo během krátké doby.²⁰⁴

204 Petr VOREL, *Die Fiskal- und Währungsstrategie der böhmischen Stände in den Jahren 1609–1618*, in: *Der Majestätsbrief Rudolfs II. von 1609 – ein Meilenstein in der Geschichte Europas*, Stuttgart 2012 (v tisku).

Přílohy

Ediční příloha 1:

Seznam osob z Království českého vyzvaných roku 1612 k účasti na jízdě na volební sněm do Frankfurtu nad Mohanem. Národní archiv Praha, Stará manipulace, kart. 1062, sign. K/1/95/2 – K 27/12, složka 10: „Osoby obeslané k průvodu JM královské do říše“. Dříve zpřístupněno v jednodušší podobě in P. VOREL, *Říšské sněmy*, seznam č. 7 na s. 179–180.¹

stav panský			
č.	oslovený	majetek 1615	reakce
1.	P. z Felzu <i>Colonna Leonard</i>	Žat. 13, Anděl. Hora (410)	účastní se (Ed. př. 4, č. 34)
2.	P. Teobald Švihovský <i>ze Švihova</i>	Prch. 20, Horažďovice (170)	
3.	P. Matouš Děpold <i>z Lob[kovic]</i>	Prch. 16, Strakonice (713)	
4.	P. Jaroslav Bořita z Martinic	Sln. 7, Smečno (473)	
5.	P. Karel Mracký z Dubé <i>a na Pyšelích</i>	Křm. 14, Pyšely (94)	odmítl (Ed. př. 2, č. 2)
6.	P. Štefan Holický z Šternberka	Křm. 26, Č. Šternberk (358)	odmítl Oldřich ¹ (Ed. př. 2, č. 9)
7.	P. Jan Rudolf Trčka z Lípy	Hrd. 18–21, Opočno (2283); Chr. 4–5, Lipnice (1898); Kouř. 11–12, Konice (225)	
8.	P. Voldřich Pruskovský <i>z Pruskova</i>	Bol. 33, S. Hrad (136)	
9.	P. Bohuchval starší Berka <i>z Dubé</i>	Bol. 6, Kuřivody (551); Žat. 4, Chýše (224)	odmítl (Ed. př. 2, č. 6)
10.	P. Vilím starší z Lobkovic	Plz. 26, Horš. Týn (761)	
11.	P. Joachim Andres Šlik <i>z Pasounu</i>	Bol. 17, Svijany (375)	odmítl (Ed. př. 2, č. 24/a)
12.	P. Pavel z Říčán	Prch. 17, Dub (46)	
13.	P. Jan mladší z Talmberka	samostatně ještě nepřiznává, otcův majetek viz Křm. 8, Jankov (103)	
14.	P. Jan Purkrabí z Donína	Bol. 14, Lamberk (236)	

1 V rukopise zapsaný tvar jména je uveden **tučně**; pro snadnější orientaci jsem zbytek jména doplnil *kurzívou*, a to buď na základě tvaru jména, uvedeného v adresátově odpovědi (viz Ediční příloha 2), nebo dle logických souvislostí. Ve sloupci nadepsaném „majetek 1615“ je odkaz na přiznaný rozsah pozemkového majetku příslušné osoby v konkrétních českých krajích, evidovaný v berním rejstříku z roku 1615, viz August SEDLÁČEK (ed.), *Rozvržení sbírek a berní r. 1615 dle uzavření sněmu generálního nejvyššími berníky učiněné*, Praha 1869. Ve sloupci nadepsaném „reakce“ je odkaz na omluvný list, uvedený v Ediční příloze 2, nebo odkaz na uvedení příslušné osoby mezi účastníky cesty do Frankfurtu v Ediční příloze 4.

15.	[+] P. Jan Albín³ hrabě Šlik z Pasounu		Plz. 14, Falknov (371); Žat. 11, Doupov (217)	
16.	2 P. hrabata z Gutnštejna⁴	<i>Hendrych Lorenc na Hostouni a Sovíně</i>	Plz. 7, Hostouň (237)	odmítl (Ed. př. 2, č. 13)
		<i>Henrych Burian na Ryžmberce a Koutě</i>	Plz. 8 Ryžmberk (93)	odmítl (Ed. př. 2, č. 17)
17.	P. Purkhart Střela z Rokyc		Chr. 16, Štěpánov (25); Čás. 41, Krucmburk (102); Křm. 21 (67)	
18.	P. Jaroslav mladší Libštejnský z Kolovrat		Žat. 8, Petršpurk (153); Rak. 4, Rabštejn (111); Prch. 12 (19)	odmítl (Ed. př. 2, č. 31)
19.	P. Petr z Švamberka a na Ronšperce⁶		Bch. 13, Třeboň (2790); Prch. 18–19, Kestřany (535); Plz. 24–25, Ronšperk (200)	odmítl (Ed. př. 2, č. 16)
20.	P. Sezima z Vrtby		Vlt. 8, Vrch. Janovice (72)	účastní se (Ed. př. 4, č. 67)
21.	P. Jan Albrecht Křinecký z Ronova		Bol. 11, Nový Ronov (207)	
22.	P. Václav starší Berka z Dubé a na Bezdězi		Bol. 28–30, Bezděz (696)	odmítl (Ed. př. 2, č. 52)
23.	P. Joachim (Libštejnský?)⁷ z Kolovrat		Žat. 10, Libkovice (238)	
24.	P. Kryštof Harant z Polžic a Bezdruzic na Pecce a Vildštejně		Hrd. 34, Pecka (199)	odmítl (Ed. př. 2, č. 14)
25.	P. Michal starší Slavata z Chlumu		Bol. 24, N. Stranov (80)	odmítl (Ed. př. 2, č. 24/g)
26.	P. Albrecht⁸ Václav Smiřický ze Smiřic na Náchodě a Kostelci nad Černými lesy		zemřel 1614; majetek viz Bol. 5, Skály (1786); Hrd. 3, Náchod (3392)	odmítl (Ed. př. 2, č. 15)
27.	P. Jan Diviš⁹ z Žerotína		Hrd. 22, Brandýs (152); Chr. 7 (100)	
28.	P. Jetřich Špetle z Janovic¹⁰		sám nepřiznává pozemkový majetek; manželka viz Bol. 4, Liblice (49)	
29.	P. Jeroným¹¹ Šlik z Pasounu		zemřel 1612; majetek viz synovec Jindřich Matyáš Thurn: Žat. 6, Vitniřov (181)	
30.	P. Kryštof z Redern		Bol. 21, Frýdlant (1330)	
31.	P. Vilím mladší z Lobkovic		Bol. 32, Kost (504); Žat. 18, Divice (135); Lit. 17, Bílina (530); Sln. 16–17, Běšk. (39)	odmítl (Ed. př. 2, č. 7 a 24/e)
32.	P. Václav z Lob[kovic]¹²		Bol. 31, Kost (504); Sln. 17, Běškovice (134)	odmítl (Ed. př. 2, č. 26)
33.	P. Zdeněk z Šternberka		Křm. 28, Záběhlce (10), Lit. 21, Oušť (92)	
34.	P. Jan z Černhauzu a z Polkenštejna		Bol. P18, Grabštejn (815)	odmítl (Ed. př. 2, č. 29)

35.	P. Ladislav Zejdlíc z Šenfeldu	Lit. 10, Encovany (157)	
36.	P. Bernhard z Hodějova	Křm. 07, Konopiště (472);	
37.	P. Jan z Vartmberka na Nové[m] Zámku¹³	sám nepřiznává; do r. 1615 pozemkový majetek ztratil	účastní se (Ed. př. 4, č. 37)
36 stavu panského¹⁴			
stav rytířský			
č.	oslovený	majetek 1615	reakce
1.	P. Abraham Gerštorf z Gerštorfu a z Malšvic a na Samšíně	Bol. 3, Samšina (11)	odmítl (Ed. př. 2, č. 4)
2.	P. Ladislav Sekerka z Sedčic	Kouř. 41 Odol. Voda (22)	
3.	P. Kašpar starší Belvic z Nostvic na Poletech, Zaječicích a Dubkovicích	zemřel 1613; majetek viz vdova: Žat. 57, Zaječice (91)	odmítl, vyšle 2 koně (Ed. př. 2, č. 10)
4.	P. Jan nejstarší Chuchelský z Nestajova	Čsl. 27, Chuchle (28)	odmítl (Ed. př. 2, č. 8)
5.	P. Vilém starší Černín z Chudenic	zemřel 1614; majetek viz syn Drslav: Plz. 27–28, Mělnice (73)	
6.	P. Jan Vostrovec z Kralovic	Křm. 30, Vlašim (360)	odmítl (Ed. př. 2, č. 5 a 24/h)
7.	P. Felix Václav Pětipeský z Chyš	Bol. 45, Byšice a Bosyně (101)	
8.	P. Bohuslav Koc z Dobrše	Prch. 24, Dlažov (4)	
9.	P. Věněk Kordule ze Sloupna	Hrd. 94, Vřeššov (49)	
10.	P. Mikuláš z Bubna	Hrd. 86 Litice (624); Bol. 43, Březno (125)	
11.	P. Diviš Markvart z Hrádku	Plz. 31, Podmokly (550)	
12.	P. Jiří Vratislav z Mitrovic	zemřel 1612; majetek viz syn Václav: Hrd. 96, Jeřice (38)	
13.	P. Petr Lukáš Rašín z Rýzmburka a na Korotících	v berním rejstříku 1615 neuveden, ale držel statek Korotice na Čáslavsku	odmítl (Ed. př. 2, č. 12)
14.	P. Štefan Vostrovec z Kralovic	1612 dle vlastního sdělení nemá pozemkový majetek	odmítl (Ed. př. 2, č. 5)
15.	P. Bohuslav Malovec z Malovic	Plz. 17, Hradiště (7)	
16.	P. David Bechyně z Lažan	zemřel 1611; majetek viz syn Mikuláš: Podb. 17, Píčina (55)	
17.	P. Kryštof Kokořovec z Kokořova	Plz. 101, Kocenice (26)	odmítl (Ed. př. 2, č. 11)
18.	P. Vilém starší Doupovec z Doupova	Žat. 83, Soběsuky (5)	
19.	P. Vilém Miřkovský z Stropčic a na Vrchlabí	v ber. rejstříku 1615 neuveden, ale r. 1612 byl držitelem panství Vrchlabí na Hradecku, které r. 1624 prodal za 110 tis. kop gr. míš.	odmítl (Ed. př. 2, č. 6)

20.	P. Jan Přeč Třemovský z <i>Železna</i>	Bol. 22, Semčice (24)	
21.	P. Jan Kryštof Pernkle z <i>Šenrajtů</i>	Rak. 5, Děkov (15)	
22.	P. Vilém Žakavec z <i>Žákavy</i>	Plz. 149, Chocemyšl (8)	
23.	P. Jobst Adam Širtynger z <i>Širtyngu</i>	Plz. 76, Chodová Planá (253)	
23 osoby stavu rytířského			
Do Knížectví opavského stavu panskému a rytířskému bez nápisův			24
Do Knížectví opolského a ratibořského též bez nápisu			26
Suma			128 osob¹⁵

Poznámky k tabulce:

- 1 Na výzvu odpovídá synovec Oldřich Holický ze Šternberka a na Šternberce a Trhovém Štěpánově, který od strýce krátce před doručením výzvy převzal majetek z poručnické správy.
- 2 Podle atributu „mladší“ soudím, že zde není myšlen prčický Jan z Talmberka (1574–1651), ale jeho synovec Jan († 1663), syn jankovského Jiřího z Talmberka († 1623).
- 3 U tohoto jména je v seznamu uveden křížek („+“); z kontextu však není jasné, jaký byl význam této značky. Cesty do Frankfurtu se účastnil Jindřich Šlik z Pasounu (Ed. př. 4, č. 63), kterému osobní zvací list poslán nebyl.
- 4 Ke starší verzi seznamu zde připsána marginální poznámka „*Pan hrabě Hendrych Burian z Guttenštejna ohlásil se 15 Martý 612 na kancel[áři], že s 10 neb 12 koňmi s J.M.K. pojedá.*“
- 5 Atribut „mladší“ je zde užít kvůli odlišení od bratrance Jaroslava († 1617), syna Albrechta Libštejnského z Kolovrat († 1586) ze starosedlské větve rodu. Identita je zřejmá i z toho, že v odpovědi je jako místo vydání listu uveden „*Petršburg*“, tj. Petršpurk, který tento Jaroslav mladší zdědil po svém otci Jaroslavovi († 1595).
- 6 V mladším exempláři soupisu oslovených bylo jeho jméno připsáno dodatečně na konec seznamu pánů ještě jednou, i když už zde uveden byl (viz zde Páni č. 19).
- 7 Není jednoznačné, zda je míněn Jáchym Libštejnský z Kolovrat († 1635), nebo Jáchym Novohradský z Kolovrat († 1631). Oba patřili mezi majetkově vyšší vrstvu. Úroveň jejich biologické příbuznosti už byla velmi malá (společný předek Purkhart z Kolovrat † 1410). Z libštejnské větve Kolovratů byl osloven petršpurský Jaroslav (č. 18), proto považují za pravděpodobné, že byl osloven i jeho starší bratr Jáchym. Tomu napovídá i skutečnost, že není – podobně jako Jaroslav mladší z Kolovrat – blíže identifikován příjímím, jen predikátem.
- 8 V seznamu je křestní jméno uvedeno ve tvaru „*Albrecht Václav*“; v odpovědi použil adresát křestní jméno jen ve tvaru „*Václav Smiřický ze Smiřic na Náchodě a Kostelci nad Černými lesy*“.
- 9 V úvahu připadá i toužimský Jan Lorenc ze Žerotína, ten se však cesty do Frankfurtu účastnil z povinnosti jako člen královského hofštátu (Ed. př. 4, č. 110), takže nebylo nutné jej o účast žádat. Proto předpokládám, že pod tímto jménem je míněn moravský Jan Diviš ze Žerotína, který držel pozemkový majetek i v Čechách.
- 10 Vzhledem k řazení mezi pány jde o příslušníka rodu Špetlů, který byl od počátku 16. století na základě sňatkové aliance s poslední příslušnicí rodu pánů z Janovic formálně řazen mezi panský stav a užíval jméno ve tvaru „*Špetle z Janovic*“. Velký pozemkový majetek, získaný po pánech z Janovic, však Špetlové v průběhu 16. století ztratili. Zde zmiňovaný Jetřich Špetle z Janovic († 1640) byl posledním mužským příslušníkem tohoto panského rodu. Na počátku druhé dekády 17. století vlastní pozemkový majetek nejspíš neměl; výhodným sňatkem se ocitl mezi majetkově střední vrstvou až krátce před rokem 1615.
- 11 V rozvětveném rodu Šliků žil v době přípravy tohoto seznamu pouze jeden muž tohoto křestního jména; Jeroným Šlik z ostrovské větve rodu, syn Štěpána Šlika († 1594). Zmíněný Jeroným však dlou-

hodobě působil u dvora braniborských Hohenzollernů jako štolba a nejvyšší lovcí. Zemřel roku 1612 a majetek odkázal svému synovi Jindřichu Matyášovi Thurnovi.

- 12 Ve starší verzi seznamu připsán dodatečně vpravo vedle Viléma mladšího z Lobkovic.
- 13 Ve starší verzi seznamu připsán dodatečně jiným inkoustem pod Bernarda z Hodějova.
- 14 Správný součet by zněl 38 osob (v 37 položkách); tato nesrovnalost v součtu vznikla zřejmě dodatečným dopsáním Václava z Lobkovic a Jana z Vartmberka (viz výše v panském stavu č. 32 a č. 37).
- 15 Součet dílčích údajů z tohoto seznamu nedává výsledné číslo. Pokud sečteme původně uvedený počet českých pánů (36) a rytířů (23) a šlechtice z Opavska (24) a Opolsko-Ratibořska (26), vychází součet 109. Tak velký rozdíl nemohl vzniknout početní chybou. Považuji za nepravděpodobné, že by se jednalo o listy, odesílané na Moravu, neboť jejich agendu zajišťovala tehdy samostatná moravská kancelář. Spíše je možné, že autor výsledného součtu započítal i české listy, které byly či měly být odeslány do některé jiné části soustátí zemí Koruny české, zmiňované v textu této studie v souvislosti s přípravou jazykově německých zvacích listů v německé expedici české dvorské kanceláře (tj. Kladsko, Chebsko, Loketsko a Tachovsko).

Ediční příloha 2:

Seznam šlechticů, kteří dle dochované dokumentace reagovali na písemnou výzvu k účasti na jízdě do Frankfurtu nad Mohanem.

Národní archiv Praha, Stará manipulace, kart. 1062, sign. K/1/95/2 – K 27/12.

Ve sloupci nadepsaném „žádost o účast“ je odkaz na Ediční přílohu 1 (pro Království české) či odkaz na původ v jiné části Koruny české (bližší vysvětlení viz komentář v textu).

poř. č.	vlevo umístění listu v rámci sign. K/1/95/2 – K 27/12 a jazyk (Č = česky; N = něm.); vpravo datum a místo (v závorce datum doručení)		žádost o účast	osoba ¹	důvod neúčasti
1.	fol. 14 (Č)	st 21. 3. 1612 Nové Město nad Metují	(?)	Rudolf ze Stubenberka	uhynulo mu nedávno mnoho koní, nemá na čem jet
2.	fol. 15 (Č)	út 13. 3. 1612 Pyšely (došlo 24. 3. 1612)	Ed. př. 1/ Páni č. 5	Karel z Dubé a na Pyšelích, královský rada	trápí ho již několik let dna, už dva týdny musí ležet a na obě ruce zchoml; před třemi lety o všechno přišel, když byl jeho statek vyplněn královskými vojáky a nikdo mu to nezapltil; pak mu ještě chtěli krajští berníci zabavit majetek, tak se musel zadlužit, aby zaplatil daně; od té doby žije v bídě

3.	fol. 16 (Č)	st 21. 3. 1612 Bělá (došlo 27. 3. 1612)	Ed. př. 1/ Páni č. 9	Bohuchval starší Berka	je nemocný, musí k němu chodit doktor, tak by tu cestu nezvládl; navíc ho čeká soud, jako ručitel byl zatčen pro nesplacený dluh několik tisíc, tak u toho jednání u purkrabského osudu musí osobně být
4.	fol. 17 (Č)	út 27. 3. 1612 Staré M. pražské (došlo 28. 3. 1612)	Ed. př. 1/ Rytíři č. 1	Abraham Gerstorf z Gerstorfu a z Malšvic a na Samšíně	nemůže jet, nemá peníze
5.	fol. 18 (Č)	čt 29. 3. 1612 b. m. (došlo 31. 3. 1612)	Ed. př. 1/ Rytíři č. 6	Štefan Vostrovec z Kralovic	nemá žádný pozemkový majetek, koně ani čeládku; nemůže jet, bylo by to jen pro posměch ²
6.	fol. 22 (Č)	pá 30. 3. 1612 Vrchlabí (došlo 3. 4. 1612)	Ed. př. 1/ Rytíři č. 19	Vilém Miřkovský z Stropčic a na Vrchlabí	má dnu, takovou cestu by nezvládl
7.	fol. 23 (Č)	so 31. 3. 1612 b. m. (došlo 2. 4. 1612)	Ed. př. 1/ Páni č. 31	Vilém mladší z Lobkovic	nemůže odjet od těhotné manželky, která má po Velikonocích rodit
8.	fol. 24 (Č)	b. d. b. m. (došlo 3. 4. 1612)	Ed. př. 1/ Rytíři č. 4	Jan nejstarší Chuchelský z Nestajova	má dnu a další nemoce
9.	fol. 25 (Č)	po 2. 4. 1612 Šternberk (došlo 4. 4. 1612)	Ed. př. 1/ Páni č. 6	Oldřich Holický ze Šternberka a na Šternberce a Trhovém Štěpánově	jeho strýc Štefan Jiří Holický ze Š., nejv. purkrabí pražský byl jeho zemřelým otcem Petrem Karlem H. ze Š. ustanoven jeho poručníkem; on sám teprve nedávno k letům přišel a byl mu statek postoupen, statek je však zadlužen a nemá ho komu svěřit do správy, proto nemůže jet
10.	fol. 26 (Č)	po 2. 4. 1612 b. m. (došlo 8. 4. 1612)	Ed. př. 1/ Rytíři č. 3	Kašpar starší Belvic z Nostvic na Poletech, Zaječicích a Dubkovicích	je nemocný, nemůže vyjíždět z domu; sám nepojede, ale aby prokázal poslušnost a dobrou vůli, vypraví na tu cestu dva jízdné koně

11.	fol. 27 (Č)	čt 5. 4. 1612 b. m. (došlo 9. 4. 1612)	Ed. př. 1/ Rytíři č. 17	Kryštof Kokořovec z Kokořova	je nemocný a zadlužený; k sv. Jiří se musí domlouvat s věřiteli, aby nepřišel k větší škodě
12.	fol. 28 (Č)	pá 6. 4. 1612 Korotice (došlo 9. 4. 1612)	Ed. př. 1/ Rytíři č. 13	Petr Lukáš Rašín z Rýzmburku a na Koroticích	má v prsou těžkost a dušnost, také ho trápí kameny, takže ani ven nevychází, navíc je zadlužený; panu Adamu Zilvarovi i jiným dluží 1500 kop gr. míš., které má platit o sv. Jiří a neví, kde to vezme, když doma nemá ani deset kop grošů českých; navíc už dva roky neseděl ani nejezdil na koni, tak by pro své nemoci nemohl jet na koni, ale ani na voze
13.	fol. 29 (Č)	ne 8. 4. 1612 Hostouň (došlo 10. 4. 1612)	Ed. př. 1/ Páni č. 16	Hendrych Lorenc hrabě z Gutštejna na Hostouni a Svržně	je nemocný, nemůže ani vstát z lože
14.	fol. 30 (Č)	ne 8. 4. 1612 b. m. (došlo 10. 4. 1612)	Ed. př. 1/ Páni č. 24	Kryštof Ha- rant z Polžic a Bezdrůžic na Pecce a Vildštejně	nedostatek peněz, způsobený mimo jiné i tím, že služby panovníkovi mu nebylo zaplaceno ³
15.	fol. 31 (Č)	po 9. 4. 1612 Praha (došlo 11. 4. 1612)	Ed. př. 1/ Páni č. 26	Václav Smiřic- ký ze Smiřic na Náchodě a Kostelci nad Černými lesy	je nemocný, nedávno se to sice trochu zlepšilo, ale doktoři mu radí, aby se nyní zjara šetřil, tak by na takovou cestu raději neměl jet
16.	fol. 32 (Č)	pá 6. 4. 1612 Ronšperk (došlo 11. 4. 1612)	Ed. př. 1/ Páni č. 19	Petr ze Švamberka a na Ronšperce	je nyní hejtman kraje plzeňského a má s tím hodně práce, proto nemůže jet
17.	fol. 33 (Č)	st 11. 4. 1612 Kout (došlo 14. 4. 1612)	Ed. př. 1/ Páni č. 16	Hendrych Burian hrabě z Gutštejna na Rýzंबरce a Koutě	je těžce nemocný, nemůže jet
18.	fol. 34 (Č)	čt 12. 3. 1612 Goldštejn	(Morava)	Hynek Brun- tálský z Vrbna	je nemocný, nemůže jet
19.	fol. 35 (Č)	ne 25. 3. 1612 Miroslav	(Morava)	Vít Hodický z Hodic	má podagru a jiné těžké nemoci, nemůže jet
20.	fol. 36 (Č)	so 17. 3. 1612 Kvasice	(Morava)	Václav Mol z Modřelic ⁴	před půl rokem těžce onemocněl a na cestu se vydat nemůže

21.	fol. 37 (Č)	čt 15. 3. 1612 Veselí	(Morava)	Petr Vojska z Bogdunčovic a na Veselí a Količíně	už delší dobu se necítí dobře, obává se, že taková cesta by jeho zdravotní stav zhoršila
22.	fol. 38 (Č)	so 24. 3. 1612 Valeč	(Morava)	Václav Vanický z Jemničky a na Valči a Vanči	nedávno mu zemřela manželka, proto a taky kvůli nedostatku zdraví nemůže z domu odjet
23.	fol. 39 (Č)	ne 1. 4. 1612 Markvarec	(Morava)	Oldřich z Hodějova a na Markvarci	je dlouhodobě nemocný, nemůže jet
24.	fol. 40 (Č)	omluvné či ohlašovací listy, zmíněné v anotaci Šternberkové a Valdštejnově ze 14. 4. 1612 (viz ediční příloha 3), jejichž originály nejsou v tomto souboru dochovány			
		a)	Jáchym Ondřej Šlik	bude se ženit	
		b)	Jan Adam a Jan Pertold, bratři z Cetvic	pro nemoc a dluhy jet nemohou	
		c)	Zikmund Abraham z Trautnberka	pro nemoc nemůže	
		d)	Izák z Krachtu	nemocná manželka a také je ve službě u braniborského kurfiřta, tak jet nemůže	
		e)	Jindřich Ota z Gerštorfu	nemoc	
		f)	Jan Frydřich Fuchs	pojede s 12 koňmi a 11 osobami	
		g)	páni Reusové z Plavna	pojedou asi s 30 koňmi [Příl. 4, č. 47]	
		h)	Hendrych Heřman z Purkmilchling a Wilhelmdorfu	pojede se 7 či 8 koňmi	
		i)	Michal Slavata z Chlumu	nemůže jet	
		j)	Jan Vostrovec	nemůže jet	
25.	fol. 41 (Č)	so 31. 3. 1612 Bludov (došlo 16. 4. 1612)	(Morava)	Frydřich starší ze Žerotína a na Bludově	má čtvrtodenní zimnici, musí ležet, nemůže jet
26.	fol. 42 (Č)	út 10. 4. 1612 b. m. (došlo 12. 4. 1612)	Ed. př. 1/ Páni č. 32	Václav z Lobkovic	nemá koně ani čeládku, nemůže jet
27.	fol. 43 (Č)	út 10. 4. 1612 b. m. (došlo 25. 4. 1612)	(Morava)	Adam starší Oderský z Liděrova a na Drslavi	když přijel od dvora z Vídně domů, v zimě se nastydl a dostal podagru a nemohl se dva měsíce hnout; i když se to zlepšilo, tak spadl s koně, který ho přimáčkl, tak zas musel ležet a ještě není v pořádku, nemůže jet

28.	fol. 45 (Č)	po 9. 4. 1612 Leštná (došlo 30. 4. 1612)	(Morava)	Hynek Bořita z Budče a na Leštné	je nemocný, nemůže jet
29.	fol. 46 (Č)	po 9. 4. 1612 Praha (došlo 2. 5. 1612)	Ed. př. 1/ Páni č. 34	Jan svobodný pán z Čerhнауzu a Polkenštejna	má starosti při zemských soudech, kde musí být osobně; utrpěl velkou škodu při vpádu Pasovských do Prahy na statku Rybenském mnoho tisíc škody; před pár dny musel zaplatit berni, tak nemá peníze
30.	fol. 47 (Č)	po 30. 4. 1612 Bílý mlejn (došlo 2. 5. 1612)	(Morava)	Jindřich mladší Vidršpejkar z Vidršperku a na Bílým mlejně	chtěl jet, ale z neděle provodní na pondělí náhle onemocněl, kámen na něj přišel, který ho už delší dobu trápí, nevychází z domu a skoro nemůže vstát z lože
31.	fol. 48 (N)	pá 20. 4. 1612 Petersburg (došlo 3. 5. 1612)	Ed. př. 1/ Páni č. 18	Jaroslauš herr von Kolowratt ⁵	nemůže jet, je zadlužený a také nemocný
32.	fol. 50 (Č)	út 27. 3. 1612 Fulnek (došlo 16. 4. 1612)	(Opolsko)	Jan starší Skrbenský z Hříště	má nemocnou manželku, nemůže z domu odjet
33.	fol. 50 (Č)	pá 30. 3. 1612 Bánov (došlo 16. 4. 1612)	(Opolsko)	Volfgang Kolkrejtar z Czuder a na Bánově	od minulých Vánoc je těžce nemocen, ještě dosud víc musí ležet na lůžku než chodit
34.	fol. 50 (Č)	čt 22.3.1612 Opole	(Opolsko)	Ondřej Štěřhanovský ze Štěřhanova na Svinově	má v té době soudní jednání o hranicích svých lesních pozemků, musí u toho osobně být
35.	fol. 50 (Č)	st 21. 3. 1612 Opole	(Opolsko)	Nikolaš Mettich z Čečova	už déle než rok má těžce ne- mocného bratra, který o smysl svůj a rozum přišel, nemá nikoho jiného, kdo by ho opa- troval a hlídal, musí dohlížet každou hodinu, aby snad pro své divné způsoby neublížil jeho Mikulášovým dětem
36.	fol. 50 (Č)	út 20. 3. 1612 Košetín	(Opolsko)	Ondřej Kochtický z Kochtic a Lublince na Košetíně a Turnavě	už má tři roky nemocnou manželku, nechce ho od sebe pustit, aby se jí nepřitížilo

37.	fol. 50 (Č)	út 20. 3. 1612 Opole	(Opolsko)	Václav Šeliha ⁶	má od krále svěřen kancléřský úřad, bez jeho přítomnosti nemohou probíhat žádná jednání a soudy, proto nemůže vyjet ven ze země
38.	fol. 50 (Č)	po 19. 3. 1612 Opole	(Opolsko)	Balthasar von Tetshaw und Mettichenshof ⁷	je člověk do šedesáti šesti let sešlý a zdravotně by to už nevládl
39.	fol. 50 (N)	čt 29. 3. 1612 Krajč	(Opolsko)	Hans Wolf Redern ⁸	nemá tolik peněz a je zadlužený
40.	fol. 50 (Č)	čt 22. 3. 1612 Bierov	(Opolsko)	Petr z Choltic	má důležitý soud u soudu kroměřížského hned po Velikonocích, jedná se o několiknácet tisíc zlatých, už se ten soud má končit, musí u toho být, žádá svého švagra, ať ho u krále omluví
41.	fol. 50 (N)	čt 29. 3. 1612 Kalkenberg	(Opolsko)	Weyghard von Promnitz ⁹	musí být osobně přítomen na důležitých jednáních, jinak by utrpěl značnou škodu
42.	fol. 50 (N)	so 24. 3. 1612 Schweindorf	(Opolsko)	Geörge Mettych ¹⁰	má podagru, nemůže jet
43.	fol. 50 (N)	st 21. 3. 1612 Schadelau	(Opolsko)	Hans Pückler ¹¹	má těhotnou manželku, která má родit kolem 1. 5. 1612
44.	fol. 50 (N)	st 21. 3. 1612 Knya	(Opolsko)	Dietrichstein ¹²	má řešit vážné věci, kdyby odjel, utrpěl by velkou škodu
45.	fol. 50 (N)	st 21. 3. 1612 Opole	(Opolsko)	Adam Franckenleg von Fuschl ¹³	už je hodně starý, chtěl za sebe poslat syna, ale ten také nemůže
46.	fol. 50 (N)	pá 23. 3. 1612 Schwestowitz	(Opolsko)	Casper Werketsch ¹⁴	je nemocný na tak dlouhou cestu
47.	fol. 50 (N)	út 27. 3. 1612 Gros Melicz	(Opolsko)	Gorger von Redern ¹⁵	pojede s 15 lidmi, šest jezdců nebo sedm a šest kočích koní
48.	fol. 50 (Č)	út 20. 3. 1612 Opole	(Opolsko)	Jan z Bochčic	musí být v komisi v Bělsku, která se bude konat po 8. dubnu v Opolí, musí být u zemského soudu
49.	fol. 50 (Č)	čt 22. 3. 1612 Šmihradý	(Opolsko)	Jan Bes ¹⁶	je starý, tak daleko jet nemůže
50.	fol. 50 (Č)	so 24. 3. 1612 Opole	(Opolsko)	Mikuláš Střela z Rokyc	má nemocnou manželku
51.	fol. 50 (Č)	24. 3. 1612 na Otmuť	(Opolsko)	Jan Mauricz (Mořic) z Redernu	manželka má brzy родit, nemůže od ní odjet

52.	fol. 51 (Č)	b. d., b. m., (došlo 4. 5. 1612)	Ed. př. 1/ Páni č. 22	Václav starší Berka z Dubé a Lipého na Deštné, Vidimi, Loučení a Bezdězi	má platit dluh Adamu Hrzáňovi z Harasova a jiným; má strach, aby se mu neuvázali ve statky, s velkou těžkostí ty peníze sežene; také platil do komory JMK za statek vidimský, proto jet nemůže
53.	fol. 52	b. d., Moravská Třebová (došlo 5. 5. 1612)	(Morava)	Ladislav Velen ze Žerotína	je nemocný, nemůže vycházet z domu
54	fol. 53	28. 4. 1612 na Raduni (došlo 8. 5. 1612)	(Opava)	Pertold z Tvorkova na žádost krále vypravil jako reprezentaci Knížectví opolského na cestu do Fankfurtu n. M. (celkem 30 koní, mezi nimi i některé osoby stavu rytířského)	
				a	Václav Bruntálský z Vrbna a na Hlučině (Příl. 4, č. 65)
				b	Štefan Bruntálský z Vrbna a na Klemštejně (Příl. 4, č. 65)
				c	Jan Ferdinand Rejzvic z Kadeřína (Příl. 4, č. 66)
				d	Jan Frydrych Šic

Poznámky k tabulce:

- Jména odesílatelů jsou zde uvedena v té podobě, jak se pod list podepsali, a to v jazykové verzi české či německé. Česky uváděná jména transkribuji dle běžného úzu; u německých verzí uvádím transliteraci podpisu, neboť v některých případech (zvláště v případě Opolska-Ratibořska) jde o osoby, které jsou obtížně identifikovatelné.
- Celý text tohoto listu je publikován v rámci obrazové přílohy k této studii.
- Edice celého textu tohoto listu viz P. VOREL, *Říšské sněmy*, list č. 6, s. 161.
- Na omluvném listu odesílatel ve svém vlastnoručním podpisu použil tvar „z Modozielicz“, který výše transkribuji v literatuře již ustáleném tvaru „z Modřelic“.
- Jaroslav Libštejnský z Kolovrat a na Petršpurku.
- Václav Šeliha z Řuchova a na Gřezeni, Českovicích, Vitoslavicích a Zakřikově, nejvyšší kancléř Knížectví opolsko-ratibořského (tak titulován in: Bartoloměj PAPROCKÝ, *Štambuch slezský*, Brno 1609, fol. Cgii).
- U česky psaného kancelářského listu připojen německý podpis; pravděpodobně jde o Baltazara Metticha z Čečova.
- Jan Volf z Redernu (připojen sekryt s redernským erbem).
- Vejkart z Promnic.
- Jiří Mettich z Čečova.
- Identifikace nejasná.
- Křestní jméno neuvedeno; na špatně dochovaném sekrytu je zřetelný ditrichštejnský erb. Zřejmě jde

o Františka z Ditrichštejna, který držel pozemkový majetek i v Knížectví opolsko-ratibořském (Tylovice).

13 Identifikace nejasná.

14 Identifikace nejasná.

15 Jiří z Redernu a na Velkých Melicích; účastní se cesty do Frankfurtu, viz Ediční příloha 4, č. 75.

16 Jan Bes z Kolna a Katovic a na Levině, Příčí a Struzicích, nejvyšší sudí Knížectví opolsko-ratibořského (tak titulován in: Bartoloměj PAPROCKÝ, *Štambuch slezský*, Brno 1609, fol. Yiii).

Ediční příloha 3:

Dopis Adama ze Šternberka a Adama ml. z Valdštejna Zdeňku Vojtěchovi Popelovi z Lobkovic, Praha, hrad; 14. dubna 1612. NA Praha, Stará manipulace, sign. K/1/95/2 – K 27/12, kart. 1062, fol. 40. V originále nejsou jednotlivé položky očíslovány; číslování jsem doplnil kvůli jednoduššímu užívání této edice v odkazovém aparátu. Posílají mu seznam osob, které se omlouvají z účasti na cestě do Frankfurtu, nebo slibují jet s vlastním doprovodem. Zároveň připomínají potřebu urychlit jednání s královskými věřiteli.

Urozenému pánu, panu Zdenkovi z Lobkovic, na Chlumci a Jistebnici, Jeho mi[losti] uherského a českého krále radě a nejvyššímu kancléři Království českého, panu švagru našemu zvláště milému, Jeho [milos]ti

Službu svou vzkazujem Vaší mi[losti], urozený pane, pane švagře náš zvláště milý. Abyste sobě s Její milostí, paní manželkou svou a panem Václavíčkem, synem Vaší mi[los]ti zdrávi býti a dobře se jmíti ráčili, toho Vaší mi[los]ti na Pánu Bohu z upřímného srdce žádáme,

a při tom poznamenání jak omluv některých osob, kteříž za jistými příčinami s Jeho milostí královskou, pánem našim nejmilostivějším, dle žádosti od Jeho milosti na ně vzložené, do Frankfurtu se vypraviti noci nebudou, tak taky ohlášení některých, jenž k zvláštnímu zalíbení Jeho Milosti v jistém počtu osob a koní se vystrojiti míní, odsíláme, nepochybující, že to Jeho Milosti královské dle potřeby a příležitosti přednésti a v známost uvéstí ráčíte.

Podle toho s pilností žádáme, co jest od nás, pana dyrektora a pánův rad komory české z strany jednání s věřiteli Jeho Milosti královské odeslané, abyste tu věc tak, aby tím dříve ta psaní sem vypravena býti mohla, fedrovati ráčili.

Jiného než krom co Jeho Milosti Královské od nás se píše, poněvadž všechny věci v předešlém způsobu zde zůstávají, Vaší Milosti co psáti nemajíce, na všem dobře a šťastně jmíti vinšující a Pánu Bohu poručena činíme.

Dán na Hradě pražském v sobotu před nedělí Květnou léta šestnáctistého dvanáctého [14. dubna 1612].

Vaší milosti služební a upřímní švakrové²

Adam ze Šternberka³
rukou vlastní

Adam mladší z Valdštejna³

Poznamenání osob, kteří s J. M. K. do Frankfurtu pojedou, a neb se vymlouvají⁴

1. Omluva pána, pana Václava Smiřického z Smiřic, že pro nedostatek zdraví svého s Jeho mi[lostí] královskou jeti nemůže.⁵
2. Omluva pana Petra Lukáše Rašína z Rysmburku, že jak pro nedostatek zdraví, tak i nemožnost s J. M. K. jeti nemůže.⁶
3. Omluva pána, pana Hendrycha Lorence hraběte z Guttnštejna, že s J. M. K. pro nedostatek zdraví jeti nemůže.⁷
4. Omluva pána, pana Kryštofa Haranta z Polžic, že jak pro nemožnost, tak i soudné zapreždnění své s Jeho mi[lostí] královskou jeti nemůže.⁸
5. Omluva pána, pana Petra z Švamberka, že pro povinnost svou hejtmanství kraje plzeňského s J. M. K. jeti nemůže.⁹
6. Omluva pana Vilíma Miřkovského z Tarpčic [sic!; správně „ze Stropčic“], že pro nedostatek zdraví s Jeho [milostí] královskou jeti nemůže.¹⁰
7. Omluva pána, pana Voldřicha Holického z Šternberka, že pánu teprva nyní statkové od pánův poručníkův postoupeni jsou, a že mnoho dluhův splacovat musí, že jeti nemůže.¹¹
8. Omluva pána, pana Joachima Ondřeje Šlika, hraběte, že v ten čas veselí svadební jmíti bude, že jeti nemůže.¹²

2 Připsáno rukopisem Adama ze Šternberka.

3 Vlastnoruční podpis.

4 Přiloženo na samostatném dvojlistu; psáno stejnou písařskou rukou, jako hlavní text průvodního listu.

5 Pozván, viz Ediční příloha 1, Páni, č. 26. Originál omluvného listu viz Ediční příloha 2, č. 15.

6 Pozván, viz Ediční příloha 1, Rytíři, č. 13. Originál omluvného listu viz Ediční příloha 2, č. 12.

7 Pozván, viz Ediční příloha 1, Páni, č. 16. Originál omluvného listu viz Ediční příloha 2, č. 17.

8 Pozván, viz Ediční příloha 1, Páni, č. 24. Originál omluvného listu viz Ediční příloha 2, č. 14 (vydán v edici, viz P. VOREL, *Říšské sněmy*, ediční příloha, list č. 6. s. 161).

9 Pozván, viz Ediční příloha 1, Páni, č. 19. Originál omluvného listu viz Ediční příloha 2, č. 16.

10 Pozván, viz Ediční příloha 1, Rytíři, č. 19. Originál omluvného listu viz Ediční příloha 2, č. 6.

11 Pozván, viz Ediční příloha 1, Páni, č. 6. Originál omluvného listu viz Ediční příloha 2, č. 9.

12 Pozván, viz Ediční příloha 1, Páni, č. 11.

9. Omluva pána, pana Karla z Dubé, že jak pro nedostatek zdraví, tak také veliké škody od vojáků vzaté, jeti nemůže.¹³
10. Omluva pana Abrahama Gerštorfa, že pro skrovnost statečku s Jeho mi[lostí] královskou jeti nemůže.¹⁴
11. Omluva pana Jana Chuchelskýho z Nestajova, že pro nedostatek zdraví jeti nemůže.¹⁵
12. Omluva pána, pana Bohuchvala staršího Berky, že jak pro nedostatek zdraví, tak i mnohé dluhy, nimiž lidem pán povinen, jeti nemůže.¹⁶
13. Omluva pana Štefana Vostrovce, že pro skrovnost statku s J. M. K. jeti nemůže.¹⁷
14. Omluva pana Kryštofa Kokořovce, že pro nedostatek zdraví i skrovnost statečku jeti nemůže.¹⁸
15. Omluva pana Jana Adama a pana Jana Bertolda, bratří z Cetvic, že pro nedostatek zdraví a pro dluhy jeti s J. M. K. nemohou.
16. Omluva pana Zikmunda Abrahama z Trautnberku, že pro nedostatek zdraví jeti s J. M. K. nemůže.
17. Omluva pana Izáka z Krachtu, že s J. M. K. pro nedostatek zdraví manželky jeho, také že jsouce v službu J. M. kurfirštu brandeburskýmu zavázán, jeti nemůže.
18. Omluva pána, pana Vilíma mladšího z Lobkovic, že pro nedostatek zdraví paní manželky páně jeti nemůže.¹⁹
19. Omluva pana Jindřicha Otty z Gerštorfu, že s J. M. K. pro nedostatek zdraví jeti nemůže.
20. Ohlášení pana Jana Frydrycha Fuchsa, že s Jeho mi[lostí] královskou se dvanácti koňmi a jedenácti osobami pojede.
21. Ohlášení pánův Rejsův z Plavna, že okolo 30 koní s J. M. K. pojedou.²⁰
22. Omluva pána, pana Michala Slavaty z Chlumu, že s J. M. K. jeti nemůže.²¹
23. Omluva pana Jana Vostrovce, že s J. M. K. jeti nemůže.²²
24. Ohlášení pana Hendrycha Heřmana z Purgkmilichling a Wilhelmdorffu, že chce

13 Pozván, viz Ediční příloha 1, Páni, č. 5. Originál omluvného listu viz Ediční příloha 2, č. 2.

14 Pozván, viz Ediční příloha 1, Rytíři, č. 1. Originál omluvného listu viz Ediční příloha 2, č. 4.

15 Pozván, viz Ediční příloha 1, Rytíři č. 4. Originál omluvného listu viz Ediční příloha 2, č. 8.

16 Pozván, viz Ediční příloha 1, Páni, č. 9. Originál omluvného listu viz Ediční příloha 2, č. 3.

17 Pozván, viz Ediční příloha 1, Rytíři č. 6. Originál omluvného listu viz Ediční příloha 2, č. 5.

18 Pozván, viz Ediční příloha 1, Rytíři, č. 17. Originál omluvného listu viz Ediční příloha 2, č. 11.

19 Pozván, viz Ediční příloha 1, Páni, č. 31. Originál omluvného listu viz Ediční příloha 2, č. 7.

20 Uvedeni v seznamu účastníků jako Jindřich IV. a Jindřich mladší Reusové z Plavna, viz Ediční příloha 4, č. 47.

21 Pozván, viz Ediční příloha 1, Páni, č. 25.

22 Pozván, viz Ediční příloha 1, Rytíři, č. 5.

s J. M. K. v 7 neb 8 koních jeti.²³

25. Omluva pána, pana Hendrycha Burjana hraběte z Guttňštejna, že nemůže pro nemoc jeti.²⁴

Ediční příloha 4:

Veřejně publikovaný seznam šlechticů a služebníků, provázejících krále Matyáše na císařskou volbu a korunovaci do Frankfurtu nad Mohanem roku 1612.

Tabulkový výpis z tištěné německé předlohy, publikované in: Sigmund LATOMO (red.), *Eygentlich Verzeichnuß der gantzen Hoffstatt deß Aller-Durchleuchtigsten, Großmaechtigsten, Vnvberwindtlichsten Fürsten und Herrn, Herrn Mathiæ deß Ersten, von Gottes Gnaden erwehlten Römischen Keyzers, In Germanien, zu Hungarn, Böheym, Dalmatien, Croatien und Sclavonien &c. Königs, Ertzhertzog zu Oesterreich, Hertzogs zu Burgund, Steyer, Kaernten, Crain, Württemberg, in Ober und Nider Schlesien, Marggraffen zu Möhrern, in Ober und Nider Laußnitz, Gefuersten Graffen zu Habspurg und Tyrol &c., mit was vor Herrn, Graffen, Freyherrn, Geheymen unnd andern Raethen, beneben der Ritterschaft sampt andern Standts Personen ihr May nach Franckfurt am Mayn gereyset Anno 1612*, Frankfurt am Main 1612 (dle exempláře uloženého v ÖNB Wien, sign. 79. Q. 134, v rámci konvolutu první vevázaný svazek).

Edice je provedena formou transliterace textu, pouze grafické vyjádření pro zdvojené hlásky je nahrazeno přehláskou (a^e = ae, o^e = ö; ü = ü). Části textu, vysázené latickou, jsou v edici odlišeny proloženým písmem. Jednotlivé položky seznamu jsem zvlášť pročíslaval (první sloupec zleva) pro zjednodušení odkazového aparátu.

Der erwehlten Römischen Keys. zu Vngarn vnd Böheym Kön. May. gantze Hoffstatt, aller Herrn, Graffen, Freyherrn, geheymen vnd andern Raethen, beneben der Ritterschafft, sampt andern StandtsPersonen, so mit derselben nach Franckfurt am Mayn gereyset, Anno 1612

23 Přes drobný rozdíl v písemné podobě křestního jména (který mohl vzniknout přehlédnutím písaře, přepisujícího jména odesílatelů listů) předpokládám, že jde o osobu, uvedenou v seznamu účastníků ve tvaru *Herr Friderich Hartman von Burgmilchling*. Viz Ediční příloha 4, č. 68 (přibližně odpovídá i počet koní).

24 Pozván, viz Ediční příloha 1, Páni, č. 16. Originál omluvného listu viz Ediční příloha 2, č. 13.

č.	jméno	A ¹	B ²	C ³
1.	<i>Ihr. K. M. 90. Reitpferd, 126. Gutschroß, 8. Esel^l</i>	90	126	-
2.	<i>Herr Oberster Hoffmeister. Herr Friderich Graff zu Fürstenberg, Königl. Mayest. geheimer Rath</i>	14	38	50
3.	<i>Herr Oberster Caemmerer. Herr Leonhard Helfried von Meggaw Freyherr, Kön. May. geheimer Rath vnd Hauptmann zur Eisenstatt</i>	10	8	18
4.	<i>Herr Oberster HoffMarscalch. Herr Wolff Sigmund Herr zu Losenstein vn[nd] in der Geschwend, Key. May. Rath, Caemmerer, vnd Oberster Land Jaegermeister ob der Ens</i>	12	18	30
5.	<i>Herr Oberster Stallmeister. Herr Octavi Caurian, Kön. May. Rath vnd Caemmerer, vnnd Hauptmen zu Oldenburg</i>	-	4	18
<i>Herrn geheyme Raethe so nit Officien tragen.</i>				
6.	<i>Ihre Hochw. Herr Melchior Glesel Bischoff zu Wien, König. Mayest geheimer Rath Director</i>	2	20	23
7.	<i>Herr Johan Eusebius Khuen Freyherr, Kön. Mayest. geheimer Rath, vnd Oberster zu Comorn</i>	4	6	8
8.	<i>Herr Abraham Burggraff von Dohna, Kön. May. geheimer Rath</i>	7	18	36
<i>Bottschaften.</i>				
9.	<i>Herr Nuncius Apostolicus</i>	1	20	26
10.	<i>Spanische Bottschafft Frantzösische Bottschafft Venetianische Bottschafft Florentinische Bottschafft</i>	1	6	6
<i>Kön. May. Caemmerer</i>				
11.	<i>Herr Georg Andre von Hoffkirchen, Freyherr, Königl. May. Caemmerer, bestellter Obrister HoffKriegßRath, vnd LandtObrister in Oesterreich vnter der Ens</i>	5	12	19
12.	<i>Herr Rudolff Herr von Stubenberg Freyherr, K. M. Caem[m]erer</i>	5	13	10
13.	<i>Herr Georg Fridrich Graff von Hardeck, K. M. Caem[m]erer</i>	3	12	14
14.	<i>Herr Adam von Herberstein Freyherr, Kön. May. Rath, Caemmerer vnnd Oberster LandtJaegermeister in Oesterreich vnter der Ens</i>	-	-	3
15.	<i>Herr Bruno Graff von Mansfeldt, Edler Herr zu Heldrungen, Kön. May, Caemmerer, HoffKriegßRath vnd Trabanten Hauptman</i>	5	18	20
16.	<i>Herr Hans Balthasar von Hoyes Freyherr, Kön. May. Caemmerer vnd HoffCammer Director</i>	4	6	15
17.	<i>Herr Ferdinand Helfrid von Meggaw Freyherr, Kön. Mayest. Caemmerer</i>	2	2	7
18.	<i>Herr Alexander Rvdolffi Ritter deß Ordens S. Diago, König. May. Rath, Caemmerer vnd VnterStallmeister</i>	2	4	7
19.	<i>Herr Hans Christoff von Buchheim Freyherr, Königl. May. Caemmerer, HoffKriegßRath, bestellter Obrister, vnd Obrister Hauszeugmeister</i>	3	8	14
20.	<i>Herr Alwieg Graff zu Fuerstenberg, Kön. May. Caemmerer</i>	2	4	3
21.	<i>Herr Hans Georg Herr zu Wartenberg, Freyherr, Kön. May. Caemmerer</i>	4	6	10
22.	<i>Herr Wilhelm Kinßkhi Freyherr, Kön. May. Caemmeer vnnd Oberster Land Jaegermeister im Königreich Böheym</i>	4	8	17
23.	<i>Herr Carl Hannibal Burggraff zu Dohna, Kön. May. Cemmerer</i>	3	16	15

24.	<i>Herr Friderich von Tschernhaus Freyherr, K. M. Caemmerer</i>	4	4	9
25.	<i>Herr Rudolph von Tieffenbach Freyherr vnd Oberster, König. May, Caemmerer</i>	5	8	51 ⁵
26.	<i>Herr Georg von Landa Freyherr, Kön. May. Caemmerer</i>	5	8	15
27.	<i>Herr Maximilian von Trautmansdorff Freyherr, Kön. May. Rath vnd Caemmerer</i>	2	4	7
28.	<i>Herr Friedrich von Tieffenbach Freyherr, Kön. May. Caemmerer vnd Oberster Leutenampt</i>	4	6	12
29.	<i>Herr Graff Wolff von Manßfeld Oberster, K. M. Caemmerer</i>	10	9	21
30.	<i>Herr Adam von Trautmannsdorff Freyherr, K. M. Caem[,]erer, HofKriegßRath, bestelter Obristen vn[nd] Hadschier Hauptman</i>	6	6	14
<i>Herrn Land Officier de Cron Böheym.</i>				
31.	<i>Herr Adam der Juenger, Herr von Wallenstein, K. M. Rath, Caem[m]erer vnd Oberster Land Hoffmeister der Cron Böheym</i>	6	10	21
32.	<i>Herr Zdenckho Adalbert Poppel, Freyherr von Lobkowitz, Kön. May. Rath vnd Oberster Böhmischer Cantzler</i>	16	36	40
33.	<i>Herr Berthold Bohubut von der Leipp, K. M. Caemmerer vnd ErbMarchalck der Cron Böheym</i>	7	10	27
34.	<i>Herr Leonhard Collona Freyherr von Velß, K. M. Rath vnnd bestellter Obrister</i>	11	10	27
35.	<i>Herr Bohußlaus von Michalowitz K. M. Rath vnnd Böhmischer ViceCantzler</i>	4	6	18
36.	<i>Herr Georg Freyherr von Schönach, auff beyden Karelatt vnnd Milcken, K. M. Rath vnd Schlesischer ViceCantzler</i>	22	16	48
37.	<i>Herr Jan von Wartenberg Freyherr vnd Erbschenck der Cron Böheym</i>	8	10	20
<i>Folgen die jenigen Herrn so ihr Kön. May. auß dero Königreich und Landen beschrieben haben.</i>				
38.	<i>Herr Anthoni Guenther Graff zu Oltenburg und Delmenhorst</i>	10	22	32
39.	<i>Herr Graff von Cantal deß Duca de Espernon Sohn</i>	13	12	34
40.	<i>Herr Georg Friedrich Graff von Hohenlohe Obrister</i>	6	12	12
41.	<i>Herr Graff Philipp von Solms, Obrister</i>	6	10	12
42.	<i>Herr Rudolff Graff von Helffenstein</i>	5	6	12
43.	<i>Herr Wilhelm Graf von Fuerstenberg</i>	5	6	4
44.	<i>Herr Christian und Herr Wolrad beyde Graffen zu Waldeek</i>	4	6	10
45.	<i>Herr Hans Guenther Graff zu Schwartzenburg und Hohenstein, Herr zu Arrnstatt</i>	7	9	10
46.	<i>Herr Wolf Ernst, Herr Johan Dieterich vnnd Herr Johan Casimirus Graffen von Löwenstein vnd Herrn zu Scharpfenstein</i>	9	8	13
47.	<i>Herr Henrich der Vierde, Herr Henrich der Jünger, Reuß von Plawen, sampt Graff Philipp dem Jüngern von Solms</i>	20	10	30
48.	<i>Herr Eberhardt, Herr Conrad vnnd Herr Philipp Schencken und Semper Freyen von Limburg</i>	12	6	16
49.	<i>Herr Gundacker Herr zu Polheim, Kön. May. Rath vnnd Regent der N. O. Regierung</i>	1	9	10
50.	<i>Herr Georg von Fleckenstein</i>	10	12	18
51.	<i>Herr Hans Friderich Freyherr von Mörspurg Obrister</i>	1	6	12
52.	<i>Herr Erasmus von Landaw Freyherr, F.D. Ertzhertzogen Maximiliani deß Eltern Cämmerer</i>	5	10	15

53.	<i>Herr Carl Teuffel Freyherr</i>	8	7	9
54.	<i>Herr Hans von Altheym Freyherr</i>	5	4	11
55.	<i>Herr Hans Andre von Stadel Freyherr</i>	4	9	13
56.	<i>Herr Günther von der Goltz, Freyherr vnd Obrister</i>	6	6	13
57.	<i>Herr Carl Christoff Burggraff zu Dohna</i>	4	6	6
58.	<i>Herr Dietman Schiffer Freyherr vnd Obrister</i>	2	6	6
59.	<i>Herr Gundtacker Schiffer Freyherr vnd Hauptman</i>	2	4	4
60.	<i>Herr Wattich Kappliers Obrister</i>	4	8	16
61.	<i>Herr Wolff von Gena Freyherr</i>	5	2	7
62.	<i>Herr Hans Georg von Stadel Freyherr</i>	6	6	13
63.	<i>Herr Henrich Schlick Graff zu Passaun vnd Herr zu Weißkirchen</i>	1	2	3
64.	<i>Herr Hans Poppl von Lobcowitz Freyherr</i>	1	2	3
65.	<i>Herr Wentzel, Herr Steffan, vnd Herr Henrich Freyherrn von Wierben vnd Friedenthal</i>	20	4	22
66.	<i>Herr Johan Ferdinand Reißschwitz von Kaderzin</i>	4	6	8
67.	<i>Sesima Herr von Wertby Obrister</i>	-	4	3
68.	<i>Herr Friderich Hartman von Burgmilching</i>	4	4	6
69.	<i>Herr Zacharias Geitzkoffler Ritter</i>	2	6	10
70.	<i>Herr Hans Friederich von Herberstein Freyherr vnd Hauptman</i>	-	2	1
71.	<i>Herr Hans Christoff von Rechenberg</i>	8	2	9
72.	<i>Herr Friderich von Schutz</i>	6	2	9
73.	<i>Herr Wolf von Tschernhauß Freyherr</i>	2	-	3
74.	<i>Herr Paul Keuenhüller</i>	4	-	6
75.	<i>Herr Georg von Rödern Freyherr</i>	6	12	15
76.	<i>Herr Hans Ludwig Geiman</i>	2	4	7
77.	<i>Herr Christoff Henrich Pöß Freyherr</i>	2	6	7
78.	<i>Herr Hans Ernst von Schäßfenberg Freyherr</i>	3	2	4
79.	<i>Herr Adam von Schallnburg Hauptman</i>	2	2	4
80.	<i>Herr Georg Sebastian Beyer v Bollerhoff</i>	-	3	2
81.	<i>Herr Sigmund von Rohr, vnd Herr Hermann Zötteritz</i>	8	2	9
82.	<i>Herr Hans von Glaubitz a Herr Heinrich Lest der Jünger</i>	5	2	4
83.	<i>Herr Conrad von Spillern</i>	3	-	2
84.	<i>Herr Franz von Jechtitzen, vnd Herr Jacob von Jechteritz</i>	4	2	4
85.	<i>Herr Marquard Wetznick</i>	4	2	5
86.	<i>Herr Caspar von Fürstenaw</i>	6	-	4
87.	<i>Herr Christoff von Metzeraid</i>	4	-	3
88.	<i>Herr Henrich von Nostitz</i>	1	4	3
89.	<i>Herr Georg von Dobschitz</i>	3	-	2
90.	<i>Herr Hans Andreas von Grienthal</i>	2	-	2
91.	<i>Herr Georg Sigmund Stängel</i>	2	-	1
92.	<i>Herr Wentzel von Horna</i>	2	-	1
93.	<i>Herr Hans Georg von Oberndorff</i>	2	-	2
94.	<i>Herr Friderich Pock zu Habendorff</i>	2	4	6
95.	<i>Herr Carl von Pürckelitz</i>	2	-	3
Folget die HoffStatt.				

96.	Herr Oberster Stäbelmeister. Herr Hartmann von Landaw, Freyherr	3	4	8
97.	Herr Oberster SilberCämmerer. Herr Graff Frantz Christoff Keuenhüller silberkamerer	4	2	10
98.	Herr Kuchelmeister. Herr Christoff Leisser	4	4	10
<i>Mundschencken</i>				
99.	Herr Hans Caspar von Herberstein Freyherr	4	2	4
100.	Herr Carl von Serau Freyherr	4	2	5
101.	Herr Erasmus von Gera Freyherr	4	2	5
102.	Herr Friderich von Caunitz Freyherr	2	6	4
103.	Herr Maximilian Jorger Freyherr	-	4	2
<i>Fürschneider</i>				
104.	Herr Carl von Stadel Freyherr	2	4	6
105.	Herr Marco Weida	2	2	3
106.	Herr Marchese Carreto	3	2	4
107.	Herr Abraham von Tschiernhauß, Freyherr	3	4	10
108.	Herr Georg Sigmund Schästerschiffel	2	6	8
<i>Panathier.</i>				
109.	Herr Wolff Jacob von Herberstein, Freyherr	4	2	4
110.	Herr Hans Lorentz von Tscherotin, Freyherr	4	2	4
<i>Truchsassen.</i>				
111.	Herr Paul Jacob von Starenberg, Freyherr	2	2	2
112.	Herr Hans Bernhard von Hoffkirchen, Freyherr	2	4	6
113.	Herr Gothard Weltzer Freyherr	2	-	1
114.	Herr Joachim von Landaw, Freyherr	2	2	2
115.	Herr Johan Dietrich von Greiß, Freyherr	2	2	2
116.	Herr Carl Magnus Freyherr von Schellendorff	2	2	4
117.	Herr Hans von Zaruba	2	2	4
118.	Herr Hans Sigmund Leysser	1	-	1
119.	Herr Niclas von Burckhausen	5	4	7
<i>VnterSilberCämmerer</i>				
120.	Herr Ortensi von Tiriack	2	2	3
<i>Etliche Herrn so Rathsställen bedienen</i>				
121.	Herr Johan Barvitius	1	6	8
122.	Herr Johan Matthaæus Wacker von Wackenfels	1	8	8
123.	Herr Hans Ruprecht Hegenmüller	-	-	3
<i>Appellation Rätthe</i>				
124.	Herr Otto von Nostitz Herr D. Johan Baptista Eysen Herr Felix Riedinger Herr Otto Melander Herr Johan von Lober Herr Arnold Berglaß Herr Johan Martin Rebman D. Herr Rudolff Pucher Secretari	-	16	15

<i>Kriegß Expedition</i>					
125.	Gerhard Questenberger Registrator vnd Secretari Paul Kluben Concipist Wolff Henthaller Cantzelist Hans Weltzer Cantzelist		-	4	2
<i>HoffCammer Expedition</i>					
126.	Herr Vincentz Muschinger HoffCammer Rath		4	6	6
127.	Wolf Währl Secretari		-	-	1
128.	Melchior Gerlin Concipist		-	-	-
129.	Daniel Seger Expeditior		-	-	-
130.	Hans Hachenberger HoffCammerDiener		1	-	2
131.	Georg Zauniger vnd Johan Westerwald Ingrossisten		-	-	-
<i>Vngarische Expedition.</i>					
132.	Herr Valentinus Lepes Bischoff zu Neutra vnnd Cron Vngarn Cantzler		2	14	16
133.	Lorentz Ferentz Vngarische Secretari		-	4	4
<i>Oesterreichische Expedition</i>					
134.	Herr Christoff Grapler Secretari Magister Tobias Gerdinger Matthias Marius Alnouiensis Bartholome Mägerl Simon Kappnuer	Cantzley Schreiber	-	6	3
<i>Böhmische Cantzley</i>					
135.	Paul Michna Secretari Adam Zeuß Registrator Wentzl Wischeck Expeditior Georg Zabotta Concipist Wendelin Ingrossist		-	4	3
<i>Teutsche Expedition</i>					
136.	Johan Plateiß von Plattenstein Secretari Zacharias Tittel Taxator Ernst Haintz Registrator vnd Expeditior Bartholme Brunner Concipist Adam Goldteissen		-	8	3
	Ferdinand Triuisius Hieronymus Peich Martin Burger	Ingrossisten			
	Wentzel Schenck Thürhüter				
<i>HoffCantzley.</i>					
137.	Daniel Metzler Secretarius Paul Otterer Cantzleyschreyber		-	4	1
<i>Schlesische Cantzley.</i>					
138.	Herr Adam Rößler Secretari		-	-	-
	Sigmund Aschenberger Balthasar Kraus Caspar Rohr	Ingrossisten			
<i>Niederländische Abgesandter</i>					

139.	Herr Peter de Vischer		1	6	4
<i>Hoff</i> Quartiermeister					
140.	Herr Maximilian Wolgmuth von Mutburg		-	4	3
<i>Hof</i> diener					
141.	Hans Grill		-	2	1
142.	Adam Hager		-	2	1
143.	Georg Weißbach		-	2	1
144.	Ernst Lamparter		-	2	1
145.	Jacob Bawer		-	2	1
146.	Severin Amandus Gabelkoffer		-	-	1
<i>Husch</i> terer					
147.	Andreas Roriff Leonhardt Pesselmayr Adam Tredel Hans Olman Elias Walckringer Gabriel Stiermayer Leopoldt Fischer		-	6	3
	Georg Thalhamer Hans Lennert	Hoff	Marschalchische Trabanten		
<i>Cammer</i> diener					
148.	Erasmus de Sayue		-	-	-
149.	Hans Fischer		-	-	-
150.	Niclaus Berchthold		-	-	-
151.	Hans Berchthold		-	-	-
152.	Albrecht Reiß		-	-	-
153.	Philip Preschel		-	-	-
154.	Caspar von der Hoffen		-	-	-
155.	Peter Gebel Cammer	Furierer	-	-	-
156.	Christoff Meyenzweig Leib	Balbierer	-	-	2
157.	Hieronymus Günther Cammer	Mahler	-	-	2
158.	Christoff Strauß Don Pietro de Nagera Arnoldus de Sayue Marco Anthonio Mosto	Cammer	-	-	2
159.	Hans Dischinger vnd Hans Stubenvoll	Cammer	-	-	1
160.	Michel Finck Cammer	heytzter	-	-	1
161.	Martin Valdiuieso vnd Antonio Victoria	Spanische Musici	-	-	1
<i>Ander Hof</i> gesindt.					
162.	Carl Fincker Hoff	Zahlampts Verwalter	-	4	3
162.	Tobias Jarusch Hoff	Postampts Verwalter	-	6	4
163.	Herr Johan Peter Magnus Herr Thoman Mengelinus	Leib	2	-	-
164.	Hans Conrad Seger Leib	Apotecker	-	-	2
165.	Hieronymus Wörth Hoff	Curier	-	-	-
166.	Thomas Oswald vnd Sigmund Eder	Saal Thürhüter	-	-	-

167.	<i>Albrecht Püchler und Hans von Lander Tapezierer</i>	-	-	-
<i>Kön. May. Capelln</i>				
168.	<i>Pater Johan Bernhardinus Arnoldus Barfüsser Ordens, ihrer May. Beichtvatter</i>	-	-	2
169.	<i>Herr Iacobus Chimmarræus Eleemosynarius</i>	-	4	5
170.	<i>Franciscus Mengaccius primus Capellanus & Capellæ Aulæ Viennensis Rector Carolus Weltzelius Canonicus Viennensis</i>	HoffCaplan	-	-
171.	<i>Pater Matthias Anthonius Lackii K. M. HoffBeichtvatter</i>	-	-	-
172.	<i>Frater Iohan Didacus Hinckelman Socius</i>	-	-	-
173.	<i>Iohanes del Tombor protonotarius Apostolicus Iohanes Baptista Bruchmannus Christophorus Gleichenberger</i>	HoffCaplan	-	-
174.	<i>Alexander Orologio ViceCapellmeister</i>	-	-	-
175.	<i>Thomas Podenstein Organist</i>	-	-	1
176.	<i>Altisten: Georg Straub, Franciscus Mengacii, Matthias de Sayue, Christoff Wagner, Johan Creutzer, Jacob Häberle</i>	-	-	-
177.	<i>Tenoristen: Andreas de Roriff, Ioannes Lippius, Matthæus Haberainer, Georgius Conradus de Loncin, Johannes Iacobus Kuppers, Iacobus Langhans</i>	-	-	-
178.	<i>Basisten: Georg Pleischhirm, Caspar Christian, Paulus Danat, Don Francesco de Fascoselos, Friderich Lorenkhofer</i>	-	-	-
179.	<i>Diskantisten: Johan Dalwin, Iacobus Wanner</i>	-	-	-
180.	<i>6. Capell Knaben, als Andre Frisch, Georg Seybalt, Zacharias Prenner, Caspar Pestel, Sebastian Gieter, Simon Strobel.</i>	-	-	-
181.	<i>Sigmund Fidler Capelldiener.</i>	-	-	-
<i>Stall Parthey.</i>				
<i>Edel Knaben</i>				
182.	<i>Johan Wilhelm Graff von Ortenburg</i>	-	-	-
183.	<i>Carolus Strasoldo</i>	-	-	-
184.	<i>Sigismundus Petrus Adolphus von Schönkirchen, Freyherr</i>	-	-	-
185.	<i>Sigismundus Stanislauf von Schönkirchen, Freyherr</i>	-	-	-
186.	<i>Ferdinand Hortensi von Tyriack</i>	-	-	-
187.	<i>Adam Michael Spanowsky von Lissowa</i>	-	-	-
188.	<i>Sigismund Litzek von Rissinburg, Freyherr</i>	-	-	-
189.	<i>Wilhelmus Alexander Odersky von Liderzow</i>	-	-	-
190.	<i>Wenceßlaus Michael von Hradek</i>	-	-	-
191.	<i>Sebastianus Berskowsky von Zebirzaw</i>	-	-	-
192.	<i>Paulus von Spaur Freyherr in Pflaum</i>	-	-	-
193.	<i>Joachim Collona von Felß, Freyherr</i>	-	-	-
194.	<i>Sigismund Andre von Spaur Freyherr von Valeri</i>	-	-	-
195.	<i>Ignatius Albertus Mitzan von Klinstein vnd Rostock, Freyherr</i>	-	-	-

196.	<i>Albertus Wratifslaw von Mitrowitz</i>	-	-	-
197.	<i>Johan Peter Czeika von Wolbramowitz</i>	-	-	-
198.	<i>Joachim Ernestus von Tschernhaus</i>	-	-	-
199.	<i>Zdenco Rudolph von Walnstein, Freyherr</i>	-	-	-
200.	<i>Alexander de Fin, I. V. D. S. Pal. Lateran. Comes, eques auratus & Portugal. der Edelknaben Hoffmeister</i>	-	-	2
201.	<i>Johannes Czuikladius I. V. D. der Edelknaben Præceptor</i>	-	-	1
202.	<i>Johannes Claudio Stangino Rosszbereitter</i>	-	-	1
203.	<i>Georg Denek, Futtermeister Amptsverwalter</i>	-	-	1
204.	<i>Dauid Köhler Futterschreiber</i>	-	-	1
205.	<i>Simon Perger Rosszbereitter</i>	-	-	-
206.	<i>Leonhart Wenger Büschenspanner</i>	-	-	-
207.	<i>Michel Gerhart Sattelknecht</i>	-	-	-
208.	<i>Conrad Fridl VnterSattelknecht</i>	-	-	-
209.	<i>Veit Weltzer Futtermeister Ampts Diener</i>	-	-	-
<i>Trommeter.</i>				
210.	<i>Hans Ruß, Georg Oswalter, Sebastian Laffenthaler, Balthasar Satzinger, Ambrosius Merget, Christian Kaffitenessey, Christoff Eglehl, Matthes Döring, Andre Fritz, Dominicus Gentilis, Melchior Härtner, Michael Bayer, Bernhart Mosto, Stephan Wierlitz, Christoff Jänn, Wilhelmus Vrsinus, Hans Drampesce heerpoucker</i>	-	-	5
<i>LeibLaggeyen</i>				
211.	<i>Sebastian Holl, Hercules Puchler, Hans Linger, Matthias Schwartz, Georg Schotinger, Daniel Hechtl, Christoff Händl, Benedict Höfer</i>	-	-	-
212.	<i>Hans Mahler Geschirr vnd Wagenmeister</i>	-	-	-
213.	<i>Bartholme Warneschi</i>	-	-	-
214.	<i>Bernhard Seibolt ihrer May. LeibGutschi</i>	-	-	-
215.	<i>Peter Rottawer der Königin LeibGutschi</i>	-	-	-
<i>Officierer</i>				
216.	<i>Joseph Thonersperger HoffContralor</i>	-	-	2
217.	<i>Andre Nagel OberSilberdiener</i>	-	-	1
218.	<i>Martin Khain VnterSilberdiener</i>	-	-	1
<i>Keller Parthey</i>				
219.	<i>Georg Poschman Mundbeck</i>	-	-	-
220.	<i>Adam Blumsting Selumelier Amptsverwalter</i>	-	-	-
221.	<i>Conrad Newbaur Kellergehülff</i>	-	-	-
222.	<i>Georg Bernreutter Küchenschreiber</i>	-	-	1
223.	<i>Philipp Watinger Mundkoch</i>	-	-	1
224.	<i>Colman Steyger Einkäufer</i>	-	-	1
225.	<i>Alexander Gering Pastetenkoch</i>	-	-	1
226.	<i>Daniel Braga Zuschrotter</i>	-	2	1
227.	<i>Benedict Fuchs Zörgartner</i>	-	-	1
228.	<i>Hans Jordan Lorentz Metzger Elias Rudolff</i>	<i>MeisterKöch</i>		-

229.	<i>Benedict Bre Georg Brungraber Vrban Kneisel Lorentz Thumbs Matthes Fieger Bärtl Sare Wolff Merckel</i>	<i>VnterKöch</i>	-	-	-
230.	<i>Georg Beck VnterPastetenKoch</i>		-	-	-
231.	<i>Simon Bader Pachereygehülff</i>		-	-	-
232.	<i>Hans Georg OxZusetzer</i>		-	-	-
233.	<i>Ambrosi Burchmayer Zusetzer</i>		-	-	-
234.	<i>Matthes Pretz Silberwascher</i>		-	-	-
235.	<i>Biasi Dimarckhio Cammerherrn Georg Wildsfewer Truchsassen Thoman Fischer Edelknaben Michel Schweiniger Cammerdiener Christoff Gutwider Officirer</i>	<i>Tafeldecker, vnd haben sämtlich</i>	-	-	8
236.	<i>8. Küchenjungen</i>		-	-	-
237.	<i>1. Holtzhacker</i>		-	-	-
238.	<i>4. Zörgargentraget</i>		-	-	-
239.	<i>1. Thürhüter</i>		-	-	-
240.	<i>Maria Lungfelderin Leibwäscherin</i>		-	-	-
241.	<i>Catharina Pürenpänin Mundwäscherin</i>		-	-	-
242.	<i>Maria Hertin Küchenwäscherin</i>		-	-	-
243.	<i>100. Trabanten sampt dem Drummelschlager vnd Pfeifer</i>		-	-	-
244.	<i>100. Archibusier mit ihren Furierern vnd Trommetern</i>		105	-	-
245.	<i>Georg Khintopf HofProföß</i>		-	-	1
246.	<i>Item haben ihr Kön. May. Landkuschi in der Bestallung auff die Herrn vnd Officirer 63. Zug zu 2. vnd 4. Rossen</i>		-	252	-
247.	<i>Item 26. schwäre Wägen zu 4. vnd 6. Rossen, thut</i>		-	130	-

Ihrer Kön. May. Gemahlin Anna, Erwehltter Römischen Keyserin, zu Hungarn vnd Böheym Königin Hoffstatt.

248.	<i>Herr Oberster Hoffmeister, Herr Georg Sigmund von Lamberg Freyherr zu Ortneq, Kön. May. Rath</i>		-	-	-
249.	<i>Herr Gilbert von Santelier Oberster Stäbelmeister, Kön. May. Cämmerer und Arsenal Hauptman</i>		-	-	-
250.	<i>Fraw Catharina, Fraw von Kollobrath Freyn, Oberste Hoffmeisterin</i>		-	-	-
251.	<i>Fraw Sylvia Caurianin oberste Cammerfraw</i>		-	-	-
252.	<i>Frawenzimmer Hoffmeisterin</i>		-	-	-
253.	<i>Fräwle Susana Isabella Gräffin von Trautsam</i>		-	-	-
254.	<i>Fräwle Eusebia Maria Gräffin von Fürstenberg</i>		-	-	-
255.	<i>Fräwle Brigitta Wenina Gräffin von Trautsam</i>		-	-	-
256.	<i>Fräwle Francisca Hippolita Gräffin von Fürstenberg</i>		-	-	-
257.	<i>Fräwle Frobenia Pollixena von Bernstein</i>		-	-	-

258.	<i>Fräwle Benigna Catharina von Kollobrath</i>	-	-	-	
259.	<i>Fräwle Sigmunda Margretha von Annaberg</i>	-	-	-	
260.	<i>Fräwle Maria Elisabeth Kuenin</i>	-	-	-	
261.	<i>Fräwle Sophia Palluin</i>	-	-	-	
262.	<i>Zwergin</i>	-	-	-	
263.	<i>Fraw Johanna Sagatarin Jungfraw Elisabeth Huebmerin Jungfraw Margretha Sartarin</i>	<i>Cammerdienerin</i>	-	-	-
264.	<i>Warbara Kümerlin Kreserin</i>	-	-	-	
265.	<i>Brigitta Krappfin Nätherin</i>	-	-	-	
266.	<i>Elisabeth Kellerin Köchin sampt ihrer Dirn</i>	-	-	-	
267.	<i>Frawenzimmer Wäscherin</i>	-	-	-	
268.	<i>Lorentz Finck, Hans Winckel vnd Lucas Wendißlaus Schwertfarb, Cammerdiener</i>	-	-	-	
269.	<i>Zwerg</i>	-	-	-	
270.	<i>Steffan Feineissen vnd Andreas Peracher, Saal vnd CammerThürhüter</i>	-	-	-	
271.	<i>Hieronymus Gölloschi Leibschneider</i>	-	-	-	
272.	<i>Frawenzimmer Thürhüter</i>	-	-	-	
273.	<i>Hans Träpl Frawenzim[m]er Tafeldecker sampt seinen Gehülffen</i>	-	-	-	
274.	<i>Bernhard von Pruck Cammerheyztzer</i>	-	-	-	
275.	<i>Hans Enßle Cammerdienerin Tafeldecker vnd sein Gehülff</i>	-	-	-	
<i>Laggeyen</i>					
276.	<i>Martin Hueter</i>	-	-	-	
277.	<i>Tobias Planck</i>	-	-	-	
278.	<i>Lorentz Graff</i>	-	-	-	
279.	<i>Caspar Rebenstein</i>	-	-	-	
280.	<i>Hildebrand Wetzger</i>	-	-	-	

Poznámky k tabulce:

- 1 A = Reitpferd (počet jízdních koní).
- 2 B = Gutschroß (počet kočích koní).
- 3 C= Diener (počet služebníků).
- 4 V případě prvního zápisu, týkajícího se osoby císaře, nejsou početní údaje uvedeny v tabulce, jako tomu je u všech následujících, ale na samostatném řádku, jak je uvedeno v edici. Třetí položku ve sloupci "C" v tomto případě nevyplňují; služebníci královi jsou z větší části uvedeni osobně v rámci dvora ("hofstátu"). Navíc je v tomto případě uvedeno i stádečko osmi oslů (předpokládejme tedy oslů jako tažných, resp. dopravních zvířat).
- 5 Sic [!], nejspíš jde však o chybu sazby namísto správného „15“, což by spíše odpovídalo proporcím u ostatních účastníků.

Zusammenfassung

Kaiserwahl und Krönung in Frankfurt am Main 1612 und die böhmische Teilnahme an diesen Ereignissen

Der Autor beschäftigt sich mit der Bedeutung des Wahl- und Krönungsfestes in Frankfurt am Main im Mai und Juli 1612, bei denen der böhmische König Matthias von Habsburg neuer Kaiser wurde. Er stellt die Vorbereitung und den Verlauf dieses Ereignisses in breitere geopolitische Zusammenhänge und bringt eine Übersicht über die repräsentativen und politischen Schriften, die in diesem Zusammenhang in Europa erschienen sind. Außerdem weist er auf das große Interesse des protestantischen Teils Europas hin, der die Wahl von König Matthias als seinen eigenen politischen Sieg wahrgenommen hat. Unsere Kenntnisse über die Frankfurter Feierlichkeiten des Jahres 1612 bereicherte der Verfasser von allem um zwei bis jetzt ungenutzte Quellen. Die eine davon ist das ausführliche Unterkunftsverzeichnis des Hofes von König Matthias, das nicht nur die konkreten Namen der Teilnehmer bringt (einschließlich der niedrigsten Dienststellen), sondern auch die Zahlen der Diener und Pferde, die das technische Umfeld des ganzen Gefolges absicherten, in dem die Adligen aus den böhmischen und österreichischen Ländern vertreten waren. Diese Quelle ist als Editionsanlage im vollen Umfang angeschlossen. Die andere ist eine umfangreiche Dokumentation der Vorbereitung der ganzen

Reise, die sich im Register der tschechischen Hofkanzlei erhalten hat. Aus diesen Unterlagen sind sowohl die logistische Vorbereitung der Reise, als auch die Besonderheit der Personalversicherung der Expedition im Rahmen der Adeligengruppe ersichtlich, die an der Reise freiwillig teilgenommen und ihre Kosten selbständig getragen hat. Auch diese Quelle wird in der Studie ausführlich analysiert und editionsmäßig zugänglich gemacht. Am Ende überlegt sich der Autor die Stellung, die im Rahmen der nach Frankfurt reisenden königlichen Delegation der Oberstkanzler des Böhmisches Königreichs, Zdenko Adalbert Popel von Lobkowitz, eingenommen hatte und die im Bezug auf die vorherige Entwicklung der Beziehungen zwischen ihm und König Matthias unlogisch ist. Aufgrund der indirekten Quellen gelangt der Autor zum Schluss, dass die außergewöhnliche Stellung, die der Oberstkanzler Lobkowitz als Vertreter des böhmischen Königs (zugleich eines der Kurfürsten) im Rahmen der Vorwahlverhandlungen eingenommen hatte, mit macht-politischen Interessen des spanischen Hofes zusammenhing und dass es eine der notwendigen Bedingungen war, die zur Änderung der ursprünglich negativen spanischen Einstellung zu Matthias' kaiserlichen Kandidatur beigetragen hat.